

Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: Passende Beoordeling op inrichtingsniveau

Opdrachthouders

Voorstudies uitgevoerd in het kader van :

INTERREG III B

Documentcontroleblad

Document Identificatie

Titel:	Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: Passende Beoordeling op inrichtingsniveau
Project:	MER HPP
Opdrachtgever	VNSC
Referentienummer:	Oranjewoud/225938

Revisies

Versie	Datum	Auteur	Omschrijving
1.0	11/12/2008	Soresma	Conceptversie
2.0	6/2/2009	Soresma	Concept-eindversie
3.0	20/4/2009	Soresma	Eindversie
4.0	18/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
5.0	25/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
6.0	27/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
7.0	12/06/2013	Oranjewoud/ Antea Group	Actualisatie t.b.v. Nederlandse procedure

Inhoud

Inhoud	3
1 Inleiding	5
1.1 Doel project	5
1.2 Doel en aanleiding document	5
1.3 Aanpak Rapportage Passende Beoordeling in Nederland en Vlaanderen	7
2 Algemeen kader	9
2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie	9
2.2 Beleidskader (VL)	9
2.3 Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrichtlijn	13
2.3.1 Habitatrichtlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)	14
2.3.2 Habitatrichtlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde -estuarium	14
2.4 Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen	15
2.4.1 Natura 2000 (NL)	16
2.4.2 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe	17
2.4.3 Habitatrichtlijn - Vlaanderen (VL)	20
2.5 Beoordelings- en toetsingskader	21
2.5.1 Passende Beoordeling (NL)	21
2.5.2 Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)	22
2.5.3 Passende Beoordeling (VL)	27
3 Aanwezige habitats en soorten	31
3.1 Nederlandse deel (NL)	31
3.2 Voorkomen 'kwalificerende' natuurwaarden (NL)	31
3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)	31
3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	32
3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)	36
3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)	37
3.3 Vlaamse deel	38
3.3.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)	38
3.3.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)	42
4 Inrichtingsplan intergetijdengebied	45
4.1 Het plan	45
4.2 Inrichtingsmaatregelen met invloed op Natura 2000-gebied	45
4.2.1 Verstevingswerken Leidingendam	46
5 Effectbeoordeling	49
5.1 Inleiding	49
5.2 'Kwalificerende' Broedvogels	49
5.3 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	51
5.4 Kwalificerende habitats (NL)	54
5.5 Overige kwalificerende waarden (NL)	56
5.6 Effecten op 'oude doelen'	58

5.7	Effecten in Vlaanderen	59
5.8	Versteving Leidingendam	59
5.8.1	Effecten versteving Leidingendam	59
5.8.2	Effectbeoordeling versteving Leidingendam	60
6	<i>Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)</i>	63
7	<i>Mitigerende maatregelen (NL en VL)</i>	67
8	<i>Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrichtlijn</i>	69
8.1	Natura 2000-beoordeling Nederland	69
8.2	Vogel- en habitatrichtlijnbeoordeling Vlaanderen	69
9	<i>Inventarisaties, bronnen en informatie</i>	71

1 Inleiding

Dit rapport is opgebouwd uit tien hoofdstukken, inclusief dit inleidende hoofdstuk. In het document is ingegaan op zowel het Nederlandse als het Vlaamse projectdeel. Voor de relevante projectdelen is een duidelijk onderscheid gemaakt in Vlaamse (VL) en Nederlandse (NL) paragrafen. Vlaamse projectdelen die niet direct relevant zijn voor de Nederlandse vergunningaanvraag, maar wel ter toelichting kunnen dienen, zijn in dit rapport in grijs lettertype weergegeven.

Hieronder wordt kort de inhoud per hoofdstuk besproken.

- **Hoofdstuk 2** beschrijft het algemene kader van deze effectbeoordeling. Zowel het wettelijk kader, het beleidskader als het gebiedsspecifieke kader wordt besproken.
- In **hoofdstuk 3** worden de aanwezige soorten alsmede de aanwezige habitats binnen het Natura 2000-gebied besproken.
- In **hoofdstuk 4** is ingegaan op de inrichting (het VKA).
- **Hoofdstuk 5 en 6** omschrijven respectievelijk de effecten en de cumulatieve effecten op de Natura 2000-gebieden.
- In **hoofdstuk 7** worden de mitigerende maatregelen voorgesteld.
- In **hoofdstuk 8** zijn de effecten op Natura 2000-gebieden samengevat beoordeeld.
- **Hoofdstuk 9** sluit af met een overzicht van de geraadpleegde bronnen.

Voorliggend rapport betreft de Passende Beoordeling bij het Inrichtingsplan die de basis vormt voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

1.1 Doel project

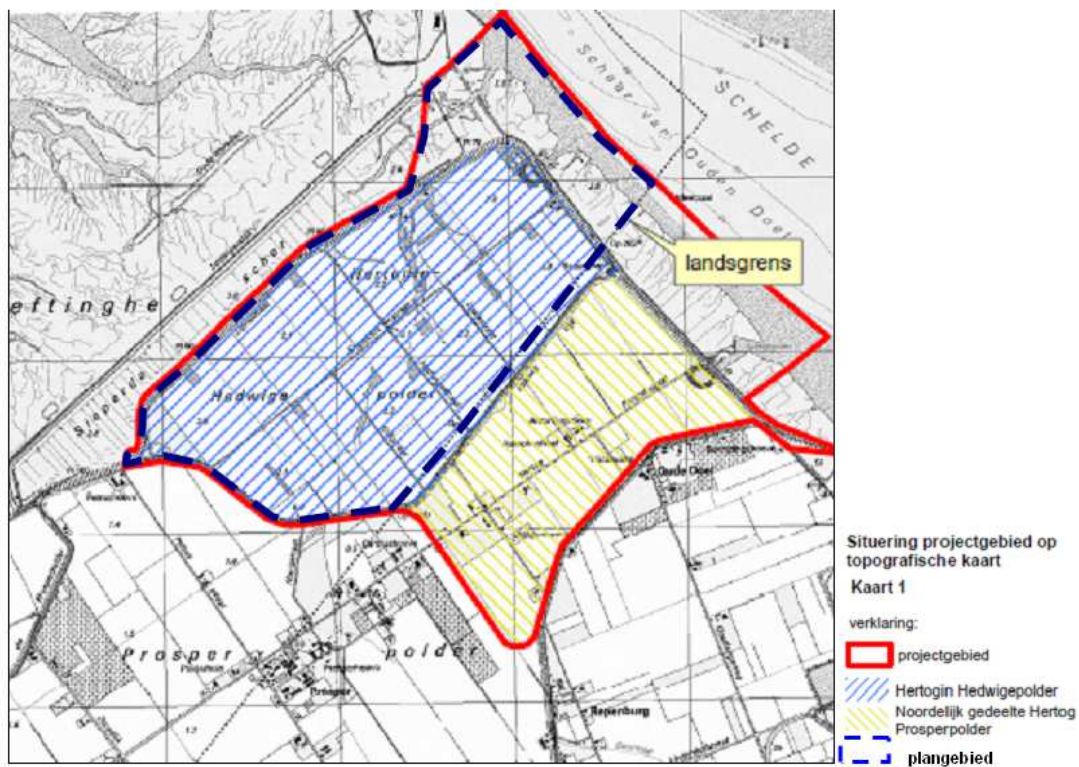
De algemene doelstelling van het project is de volgende:

Er wordt, ter hoogte van de Hedwigepolder en de Prosperpolder, gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden (Van den Bergh & Mertens, 2005).

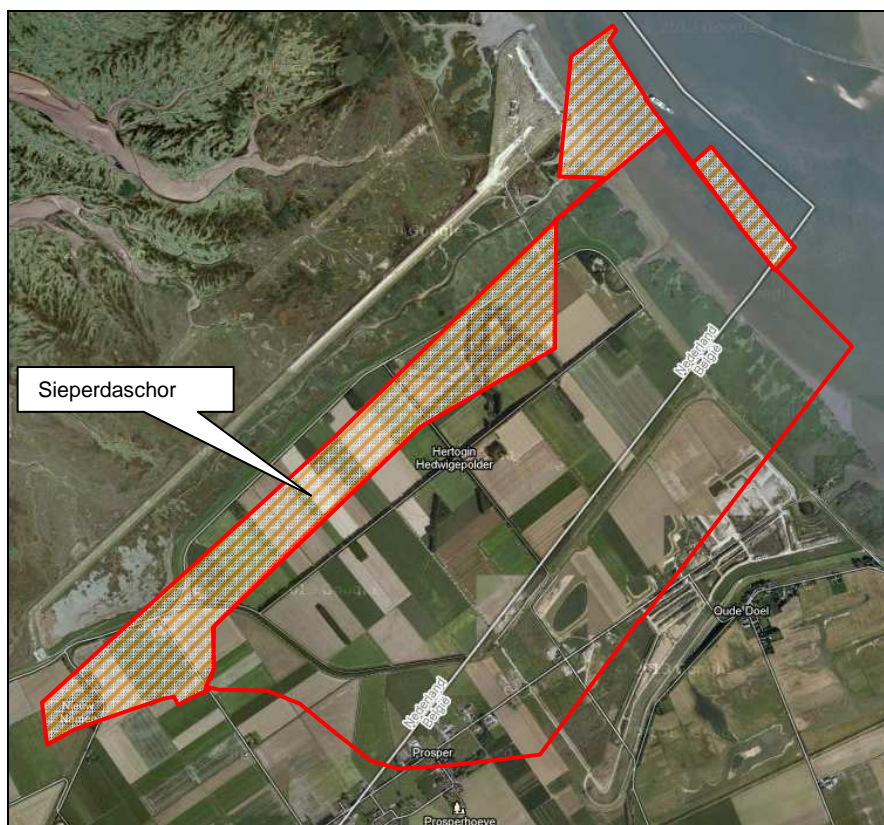
1.2 Doel en aanleiding document

Het projectgebied van de Prosper- en Hedwigepolder is op niveau Vlaanderen beschermd gebied in het kader van de Vogel- en Habitatrictlijn, en op niveau Nederland gedeeltelijk beschermd gebied in kader van Natura 2000 (alleen de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk en ter hoogte van Sieperdaschor zijn Natura 2000-gebied; de Hedwigepolder zelf is geen Natura 2000-gebied). In het MER is de geactualiseerde biologische waarderingskaart (situatie anno 2013) als kaart 10 opgenomen.

Het **projectgebied** is te omschrijven als de zone waar als gevolg van de uit te voeren werkzaamheden op termijn een eb- en vloedregime zal optreden, vermeerderd met de zone waar diverse infrastructuur-, graaf- en aanlegwerkzaamheden in functie van het intergetijdengebied nodig zijn. Het **plangebied** betreft het Nederlandse gedeelte (zie figuur 1.1). Het plangebied zoals dat vastgelegd wordt in het inpassingsplan is ten opzichte van het plangebied zoals beschouwd in het MER vergroot. Het Sieperdaschor, evenals het gebied op de kop van het Sieperdaschor maken nu onderdeel uit van het inpassingsplan. In figuur 1.2 is dit weergegeven met rode arcering.

Figuur 1.1 Situering project- en plangebied (excl. latere uitbreiding, zie daarvoor figuur 1.2)

Figuur 1.2 Vergroting plangebied Nederlandse zijde

Indien niet verder gespecificeerd wordt met het **Natura 2000-gebied** bedoeld het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' en/of de Vlaamse SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' en/of de Vlaamse SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'. De precieze ligging van deze gebieden wordt weergegeven in de paragrafen § 3.1 en § 3.2.1 respectievelijk 3.2.2.

Het Natura 2000-gedeelte van het projectgebied is het deel van het projectgebied dat als Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied of als Natura 2000-gebied is aangeduid. Deze zone komt min of meer overeen met het projectgebied, excl. het Nederlandse deel van de Hedwigepolder. Dit is de rood gearceerde zone in figuur 1.3.

*Figuur 1.3
Deel van het projectgebied
dat Natura 2000-gebied is*

In zowel Nederland als Vlaanderen dient getoetst te worden aan de relevante bepalingen uit artikel 6 van de Habitatrichtlijn, welke voor bestaande Natura 2000-gebieden reeds zijn neergelegd in nationale (Nederland) c.q. regionale (Vlaanderen) wetgeving.

In het kader van deze toetsing is het opstellen van een effectbeoordeling of habitattoets nodig indien er (significant) negatieve effecten op de natuur van een beschermd gebied verwacht worden, die door het uitvoeren van de geplande activiteit in en nabij (externe werking) het beschermde gebied veroorzaakt kunnen worden.

De effectbeoordeling heeft de volgende, tweeledige doelstelling:

- Het toetsen van de uitvoering van de intergetijdenwerkzaamheden op mogelijke effecten op de in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn aangewezen/aangemelde natuurwaarden; in het bijzonder de natuurwaarden van:
 - o Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' (op niveau Nederland) in de vorm van een Passende Beoordeling;
 - o SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (op niveau Vlaanderen) en;
 - o SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' (op niveau Vlaanderen) in de vorm van een Passende Beoordeling
- waar nodig het aangeven van aanpassingen in de wijze van uitvoering van geplande ingrepen, om mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden te beperken.

Dit effectrapport dient ter ondersteuning van de Nederlandse vergunningverlening in verband met de Natuurbeschermingswet 1998, maar aangezien het een integraal grensoverschrijdend project betreft zijn de delen uit de Vlaamse Passende Beoordeling ook in deze effectbeoordeling terug te vinden. Voor het Vlaamse deel van het project bestaat sinds 20 juli 2007 een goedgekeurd MER inclusief Passende Beoordeling op basis waarvan reeds vergunningen zijn verleend.

1.3 Aanpak Rapportage Passende Beoordeling in Nederland en Vlaanderen

In dit rapport worden de noodzakelijke werkzaamheden voor het ontwikkelen van het intergetijdengebied afgewogen tegen:

- de beheersvoorschriften, meer bepaald aan de bepalingen van artikel 6 van de EU-habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG)
- artikel 19d en volgende van de Natuurbeschermingswet 1998, waarin de bepalingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd ten aanzien van de Nederlandse

situatie, of aan artikel 36ter van het Natuurdecreet van 2003 ten aanzien van de Vlaamse situatie.

Bij de opbouw van dit rapport is rekening gehouden met zowel de Nederlandse als de Vlaamse manier van rapporteren en beoordelen. Dit wordt hieronder kort toegelicht:

- Bij de inrichting van de HHP moet worden uitgegaan van de kwalificatie 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een Passende Beoordeling gevolgd moet worden.
- Voorts is het in Vlaanderen gebruikelijk de paragraaf Passende Beoordeling stapsgewijs te doorlopen in de MER, en wanneer blijkt dat geen significant effect optreedt wordt het hoofdstuk Passende Beoordeling beëindigd met vermelding van niet-significantie, maar een dergelijk hoofdstuk dient wel aanwezig te zijn in de MER.
- De hoofdstukken die in een Vlaamse Passende Beoordeling aan bod komen overlappen niet steeds met de hoofdstukken die in een Nederlandse Passende Beoordeling gevraagd worden.
- In zowel de Vlaamse als de Nederlandse Passende Beoordeling wordt gefocust op de significantie van de effecten.
- Voor de Natuurbeschermingswetvergunning is in feite alleen van belang wat de effecten zijn op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden. De gebiedsbescherming in de niet-Natura 2000 gebieden verloopt via de kaders van de ruimtelijke ordening.
- Omwille van de verschillen in beleidskader, wettelijk kader en instandhoudingsdoelstellingen tussen Vlaanderen en Nederland is er, in gezamenlijk overleg, voor geopteerd om binnen de effectbeoordeling duidelijk onderscheidende **Vlaamse (VL)** en **Nederlandse (NL)** hoofdstukken uit te schrijven; op die manier kunnen conclusies ook eenduidig worden geformuleerd.

2 Algemeen kader

2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie

Aan de hand van een analyse van bestaande documenten, veldinventarisaties en regelgeving is nagegaan of er in of in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied rode lijstsoorten voorkomen, of dat er (zeldzame) dieren en planten voorkomen die een bepaalde beschermingsstatuut genieten.

Wat beleid en wetgeving betreft worden de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten als bronnenmateriaal meegenomen.

De beschrijving van het biotisch patroon gebeurt op basis van een gedetailleerde terreininventarisatie, uitgevoerd door Soresma n.v. in het voorjaar en in de zomer van 2006, en op basis van gegevens uit de (Vlaamse) Biologische Waarderingskaart (BWK). Ten behoeve van de uitvoeringsbesluiten zijn deze beschrijvingen d.m.v. terreininventarisaties voorjaar 2010 geactualiseerd. Vervolgens is in het voorjaar van 2013 opnieuw geïnventariseerd. Met deze informatie werd door de Antea Group een nieuwe, gedetailleerde en geactualiseerde Biologische Waarderingskaart opgesteld (voor zowel het Belgische als het Nederlandse grondgebied) (zie kaartbijlage 10 bij het MER).

Het BWK wordt gezien als een wetenschappelijk instrument en is een zinvol beleidsadviserend instrument. De ecologische evaluatie gebeurt door de integratie van vier criteria, zijnde zeldzaamheid, natuurlijkheid, (bio)diversiteit en biologische potentie. Door deze criteria op een correcte en logische wijze naast elkaar te plaatsen, kan men tot zeven verschillende waarderingsklassen komen. Meer informatie hierover is te vinden in § 5.4.3. van het MER. Deze biologische waardering heeft een meerwaarde bij het uitvoeren van de Passende Beoordeling.

Naast de veldinventarisaties en zgn. biologische waardering werden gegevens opgevraagd bij een aantal organisaties en administraties. De volgende natuurinformatie werd gebruikt bij de opmaak van de effectbeoordeling en bij de opmaak van de natuurhoofdstukken van het MER, te weten:

- diverse RIKZ- en RWS-rapporten,
 - 1) Met het tij mee,
 - 2) Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,
 - 3) Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,
 - 4) Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005
 - 5) Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)
- losse Steltkluut-info (kopiees uit diverse studies)
- algemene informatie op www.steltkluut.nl
- dagwaarnemingen voor Saeftinghe, Sieperdaschor en Schelde op www.saeftinghe.be
- dagwaarnemingen voor Prosperpolder, Schor Ouden Doel op www.scheldeschorren.be
- 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via www.inbo.be

In 2013 zijn voor het Nederlands deel de genoemde data aangevuld met waarnemingen zoals geregistreerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en een veldinventarisatie. Meer informatie is ook te vinden in § 6.2.5. van het MER. De hier beschreven basisdocumenten zijn openbare documenten, eenvoudig raadpleegbaar (bv. via internet) en beschikbaar in het kader van de formele procedure.

2.2 Beleidskader (VL)

Voorafgaand aan de uitwerking van voorliggende 'Voorgenomen activiteit' zijn er een heel aantal studies en visies ontwikkeld in functie van de verdere ontwikkeling van het Schelde-estuarium. In deze rapporten komen aspecten aan bod die Natura 2000-gerelateerd zijn. Om deze reden worden ze hieronder kort benoemd. Het gaat om:

- Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid;

- Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium;
- NOPSE;
- IHD Schelde-estuarium;
- Achtergrondnota Natuur.

De vier eerste worden hieronder kort toegelicht. Aangezien de Achtergrondnota Natuur in een nauwe juridische relatie staat tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en aangezien het een formele status heeft richting Europa, komt dit item aan bod, parallel aan het Nederlandse Aanwijzingsbesluit (in § 2.5.2).

Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid

Binnen het estuarium wordt in 2030 een grote diversiteit aan habitats aangetroffen, met name gekarakteriseerd door slikken, schorren, ondiepwatergebieden en platen in zoet, brak en zout water. Daarbij behorende levensgemeenschappen komen in het estuarium duurzaam voor en zijn waar mogelijk versterkt. Een belangrijke basis daarvoor is gelegd door de ruimte die gecreëerd is voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen, aangevuld door het feit dat de waterkwaliteit geen limiterende factor meer is. Daarbij behoren twee ecosysteemdooelstellingen met specifieke uitwerking:

1. Ruimte voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen.

- Het beheer van het Schelde-estuarium is mede afgestemd op de relatie die het heeft met de Noordzee en het stroombekken. Zowel de export van belastende stoffen naar de Noordzee, als de habitatfuncties van het estuarium zijn daarbij van belang.
- Maatregelen om de kwaliteit van de water- en slibtoevoer naar het Schelde-estuarium te verbeteren zijn genomen met als consequentie dat het enige overgebleven zorgpunt de nalevering van belastende stoffen van het sediment is. De watertoevoer van de Schelde naar de Noordzee is van voldoende kwaliteit.
- Het beheer van de Westerschelde is er tenminste op gericht om de getijdenwerking in verschillende eb- en vloedgeulen te behouden.
- Door ruimte te laten aan de processen van opbouw en afbraak worden de kansen voor uitbreiding van het areaal getijdengebieden (vooral laagdynamische slikken en jonge schorren) benut. Dit kan zowel in gebieden die al buitendijks liggen als in gebieden die aan het estuarium worden toegevoegd.
- Het meanderend karakter van de rivier is in de Zeeschelde behouden. Dit betekent dat bochtafsnijdingen worden vermeden. Voor de bij dit systeem behorende oevers wordt zoveel mogelijk ruimte geboden.
- Bij het beheer van de Schelde wordt voldoende zoet water afgevoerd naar het estuarium om de unieke ecotopen die horen bij zoet-watergetijde en de zoet-zoutovergang in stand te houden. Daarbij wordt rekening gehouden met het zonodig compenseren van nadelige gevolgen van een verruiming van het estuarium.
- Een gezamenlijk Vlaams-Nederlands monitoring- en evaluatieprogramma van de ecologische processen in het Schelde-estuarium is in werking en heeft inmiddels een schat aan informatie opgeleverd over de gevolgen van het overeengekomen beheer van het estuarium.

2. Behoud of versterking van het estuariene ecosysteem met alle typische habitats en levensgemeenschappen langs de volledige zoet-zoutgradiënt.

Het beheer van het estuarium richt zich op het instandhouden en ontwikkelen van een zo compleet mogelijk representatief voedselweb in alle zones (zoet, brak, zout). Daardoor is de biodiversiteit van het Schelde-estuarium gewaarborgd. Voorbeelden kunnen zijn:

- De bestaande natuurlijke gebieden zijn zoveel mogelijk behouden of versterkt.
- De brakwatercotopen krijgen extra ruimte door het creëren van ruimte voor de rivier.
- De verbindingen van het estuarium met de aangrenzende natuurlijke systemen zijn in voldoende mate aanwezig.
- Het mondingsgebied blijft als eenheid behouden; er vindt geen versnippering van het gebied plaats door nieuwe gebruiksfuncties.
- De natuurwaarden en dynamiek van de Vlakte van de Raan worden beschermd.
- In het gehele estuarium wordt gestreefd naar zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers, die passen bij het ter plaatse aanwezige natuurlijke systeem.
- De fysieke en milieutechnische belemmeringen voor terugkeer van trekvis zijn opgeheven.

Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium

Door verschillende oorzaken, waaronder de vele menselijke ingrepen, zijn er grote veranderingen opgetreden in het ecosysteem van het Schelde-estuarium. De natuur van het Schelde-estuarium mist momenteel de 'robuustheid' om voldoende weerstand te kunnen bieden aan ingrepen op die natuur, ook als die op zichzelf beperkt van aard zijn. Met andere woorden: de huidige staat van instandhouding van het estuarium, in de zin van de Habitatrichtlijn, is niet gunstig, waardoor behoud van de huidige toestand dus geen optie is en herstel noodzaak wordt. Daarom werd in de Langetermijnvisie het volgende streefbeeld /doel geformuleerd: *het estuarien ecosysteem is gezond en dynamisch*.

Ecologisch onderzoek wijst uit dat daartoe vooral meer ruimte aanwezig moet zijn voor morfologische, chemische en biologische processen. Het natuurherstel moet zowel in de Westerschelde als in de Zeeschelde plaatsvinden.

NOPSE

Dit is een studierapport natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium, op basis van een ecosysteemanalyse en verkenning van mogelijke maatregelen om het streefbeeld Natuurlijkheid van de Lange Termijn Visie te bereiken. Dit rapport presenteert twee alternatieven voor een pakket natuurontwikkelingsmaatregelen (planalternatieven genoemd) die volgens de auteurs de beste mogelijkheden bieden om het LTV-streefbeeld voor natuurlijkheid te realiseren.

De belangrijkste ecologische doelen die uit de hiervoor genoemde analyses konden worden afgeleid, zijn de volgende.

- Fysische processen: vermindering van de plaatselijk te grote getij-energie, buffering van de zoetwaterafvoer.
- Chemische processen: verbetering van de zuurstofhuishouding, vermindering van de belasting met Koolstof, Stikstof en Fosfor. Optimalisatie van productie van opgelost Silicium.
- Habitats: matig slibrijk laagdynamisch intergetijdengebied, jonge schorren en ondiep water. Herstel van chemische processen krijgt meer aandacht dan in het LTV-streefbeeld omdat de studie signaleert dat de waterkwaliteit ook in de toekomst zal achterblijven en natuurontwikkelingsmaatregelen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan vermindering van deze problematiek.

Onderstaande maatregelen dragen het meest bij aan de realisatie van de geformuleerde doelen.

- Uitbreiding van het estuarium door de dijken landwaarts te verplaatsen of opgehoogde buitendijkse gebieden af te graven draagt telkens op één of andere wijze bij aan alle geformuleerde doelstellingen.
- Uitbreiding van het estuarium door buitendijkse ingrepen: indien het creëren van voldoende habitat niet mogelijk is door landwaartse uitbreiding van het estuarium kan dit in tweede instantie opgevangen worden door buitendijs maatregelen te treffen zoals de aanleg van kribben, geul verdiepen of verondiepen.
- Doorlaattmiddelen zijn in het hele estuarium belangrijk om het contact met de vallei te herstellen, het voorzien van luwtegebieden voor pelagiale gemeenschappen en als paai- en opgroeigebied voor vissen.
- Het inrichten van binnendijkse wetlands is belangrijk omdat ze de vrachten van nutriënten, organische koolstof, erosieslib en piekdebieten bufferen of gedeeltelijk ophouden door interne verwerking en opname in het voedselweb. Ook beheerslandbouw (bijvoorbeeld via extensivering en aangepast grondwaterbeheer) kan de input verminderen daar waar natuurontwikkeling maatschappelijk gezien niet aanvaardbaar is.

IHD Schelde-estuarium (VL)

Hieronder worden de Instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium (op Vlaams grondgebied) opgesomd. Er wordt een opdeling gemaakt in systeem-, habitat- en soortenbenadering. Alleen de IHD'en welke aan het projectgebied potentieel een bijdrage zouden kunnen leveren worden aangehaald.

Systeembenadering

- Een bijkomend areaal van minstens 500 ha slik t.o.v. de huidige situatie is langs de Zeeschelde nodig om een goede draagkracht van benthos voor vogels en vis te garanderen. Dit is gebaseerd op de te verwachten primaire productie in het estuarium.

- Maatregelen om de hydrodynamiek van het estuarium te temperen zijn nodig. Ontpoldering is hiertoe een goede maatregel. Ontpoldering heeft op dat vlak het meest effect in locaties stroomafwaarts van de zone met het maximum van de tidale energie. Doelstelling is het verminderen van de toename van de hoogwaterstanden, verminderen van de daling van de laagwaterstanden, het tegengaan van de asymmetrie van het getij, het vergroten van de looptijd van het getij. De trends in deze parameters moeten worden gestopt.

Habitatbenadering

- Oppervlakte en vorm van slik en schorgebieden moeten zodanig zijn dat een goede topografische heterogeniteit, en een goede kreekverwevenheid duurzaam ontwikkelen. Dit verzekert een grote diversiteit van kwaliteitsvolle habitat- en vegetatietypen en verhindert dat alle habitats naar hetzelfde type, nl. de climaxvegetatie evolueren en onderhoudt een zekere turn-over in de vegetaties. Het aandeel laagdynamische intergetijdengebieden mag niet afnemen en de isolatiegraad mag niet vergroten.

Soortbenadering

- Er moet naar gestreefd worden om een zo volledig mogelijke vleermuizenfauna te bereiken, met de aanwezigheid van alle te verwachten soorten in gunstige aantallen.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient voldoende ruimte en geschikt habitat te omvatten binnen strikt beschermde natuurgebieden om:
 - voor momenteel niet aanwezige aandachtsoorten, potentiële leefgebieden voor minimaal 1 leefbare populatie te garanderen;
 - voor een aantal aandachtsoorten met grote areaal behoeften en kleine potentiële populaties: potentiële aanwezigheid van 1 of meerdere broedparen (grouwe kiekendief, visarend, wespandief, zeearend, zwarte wouw);
 - voor momenteel aanwezige aandachtsoorten, minimum 1 leefbare kernpopulatie te onderhouden;
 - voor soorten die in grotere aantallen aanwezig zijn dan de vereisten voor 1 kernpopulatie minimum, het huidige populatieniveau te handhaven.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient voldoende connectiviteit te kennen om de verschillende deelgebieden van de hierboven opgesomde soorten functioneel met mekaar te verbinden. Dispersieknelpunten dienen vermeden/opgeheven te worden.
- Binnen het studiegebied van het Schelde-estuarium dienen voldoende potentiële leefgebieden voorzien te worden voor de vestiging van minimaal 1 leefbare kernpopulatie (min. 40 broedparen) van de kwartelkoning, verspreid over minimaal 2-3 deelgebieden. Gezien de mobiliteit van deze soort zal connectiviteit tussen deelgebieden hier minder cruciaal zijn.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient een voldoende waterkwaliteit en voldoende structurele kwaliteit te kennen om minimaal potentiële leefbare kernpopulaties van volgen vissoorten te herbergen: bittervoorn, elft, Europese meerval, fint, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, paling, rivierdonderpad, rivierprik, spiering, zeeforel.
- Het uitvoeren van gepaste maatregelen moet op termijn leiden tot een gediversifieerd visbestand dat de toets zoals opgelegd door KRW kan doorstaan. Dat wil zeggen dat de samenstelling van het Zeeschelde visbestand in 2015 vergelijkbaar moet zijn met dat van een referentievisbestand voor een brak- en zoetwatergetijdenzone en aan de beoordeling 'goed' op basis van de estuariene visindex moet voldoen. Het instandhouden en ondersteunen van de seizoenale dynamiek is een prioritaire doelstelling voor het visbeleid in de Beneden-Zeeschelde.
- De Beneden Zeeschelde draagt door haar goede kinderkamerfunctie significant bij tot de rekrutering van jonge vis tot de volwassen commerciële visstocks van haring, tong, Zeebaars, wijting, schar en schor op de Noordzee.
- Brakwatergrondel, dikkopje, puitaal, kleine zeenaald en slakdolf vinden in de Beneden Zeeschelde voldoende foerageerhabitat om duurzame populaties te ontwikkelen.
- Het voorkomen van 0-groep (individuen die nog geen winter hebben doorgemaakt) katadrome en anadrome vissen in het zoetwatergetijdengebied van de Zeeschelde wijst op de volledige functie-invulling van het Scheldebekken als habitat voor diadrome soorten.

- Het Scheldebekken heeft op korte termijn (2010) zichzelf instandhoudende populaties van rivierprik, fint, spiering en op middellange termijn (2020) van zeeprik, elft en houting.
- Eurytope vissoorten (blankvoorn, brasem, pos, baars, alver, karper, kolblei en snoekbaars) houden duurzame populaties in stand in het zoetwatergetijdengebied. Vanuit de zijrivieren, polderwateren en kanalen kunnen rheofiele en limnofiele vissen komen foerageren in het zoetwatergetijdengebied.

2.3 **Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrichtlijn**

De EU-Vogelrichtlijn en de EU-Habitatrichtlijn maken deel uit van Europese regelgeving en zijn van kracht in alle Europese lidstaten. Beide kennen een gebiedsbeschermings- en een soortenbeschermingscomponent. Om de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving te verankeren, is in Vlaanderen en in Nederland de landelijke/regionale natuurwetgeving aangepast.

Het aspect soortenbescherming van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn is in de Nederlandse Flora- en faunawet opgenomen. Door een wetwijziging in 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 in overeenstemming gebracht met de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en is de gebiedsbescherming die voortvloeit uit de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn verankerd in nationale wetgeving.

De Vogelrichtlijn (1979) heeft als doel alle in het wild levende vogelsoorten en hun leefgebied binnen het grondgebied van de Europese Unie te beschermen. In dit kader zijn in Vlaanderen en Nederland gebieden aangewezen als Speciale Beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden). Het doel van de Habitatrichtlijn (1992) is het behoud van de totale biologische diversiteit van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en wilde flora en fauna (behalve vogels) op het grondgebied van de Europese Unie. In dit kader zijn in Vlaanderen in 2001 en in Nederland in 2003 aan de Europese Commissie gebieden aangemeld als Speciale Beschermingszones (Habitatrichtlijngebieden). Deze aangemelde gebieden genieten intussen in Vlaanderen de status alsof zij zijn aangewezen als Speciale Beschermingszones. In Nederland zijn de gebieden inmiddels aangewezen als Natura 2000-gebied.

Uit hoofde van de Europese regelgeving dienen ingrepen in of nabij een Speciale Beschermingszone getoetst te worden op hun effecten op soorten en habitats op grond waarvan de beschermingszone is aangewezen. Voor het verlenen van toestemming/vergunning voor de uitvoering van ingrepen is het al dan niet optreden van significant negatieve effecten op aangemelde soorten en habitats van groot belang.

Inzake de gebiedsbescherming heeft de Europese Commissie een afwegingskader geformuleerd waaraan voorgenomen activiteiten dienen te worden getoetst. Dit afwegingskader (uit de Habitatrichtlijn) is ook van toepassing op Vogelrichtlijngebieden. Het voorkómen van kwaliteitsverslechtering/verstoring met significante effecten geldt ook voor activiteiten buiten een SBZ: de natuurwaarden in een SBZ kunnen immers ook door activiteiten daarbuiten (in Nederland spreekt men van de 'externe werking') aangetast worden.

De Natuurbeschermingswet 1998 vormt in Nederland het toetsingskader voor gebieden die binnen het bereik van de richtlijnen vallen. In de Natuurbeschermingswet 1998, artikel 19d, is beschreven wanneer een vergunningplicht voor een project of handeling bestaat; *"Het is verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van gedeputeerde staten of, ten aanzien van projecten of andere handelingen als bedoeld in het vierde lid, van Onze Minister, projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstoring effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten."*

Op Vlaams niveau zijn alle principes uit de Vogel- en Habitatrichtlijn geïntegreerd in art. 36ter van het Natuurdecreet. Zowel de gebieds- als de soortencomponent zit in dit Natuurdecreet vervat.

2.3.1 *Habitatrichtlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)*

Hiervoor is kort het algemene beheersaspect van artikel 6 Habitatrichtlijn geschetst. Hieronder wordt een toelichting gegeven op de specifieke situatie van de Hedwigepolder.

Het project heeft als doel een **grote bijdrage te leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium**. Door dit project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een intergetijdengebied kan worden beschouwd.

De werkzaamheden van dit project houden in dat een deel van de bestaande Nederlandse en Vlaamse Scheldeschorren op korte termijn zal verdwijnen. Dit gebeurt met als doel zo veel mogelijk dynamiek te genereren, zodat op lange termijn een groter areaal waardevol slikken- en schorregebied ontstaat.

Ofschoon op lange termijn een groter areaal aan waardevol slikken- en schorregebied zal ontstaan, zal deze ontwikkeling aan Nederlandse zijde vooral plaatsvinden buiten het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe welk gebied per 23 december 2009 formeel is aangewezen als Natura 2000-gebied. De uitvoering van het project zal direct ingrijpen in het Natura 2000-gebied door middel van graafwerkzaamheden in het huidige buitendijkse deel van het projectgebied en extra beschermende maatregelen bij de Leidingendam.

Voor projecten die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied dient op grond van artikel 19f van de Natuurbeschermingswet 1998 een Passende Beoordeling van de gevolgen voor het gebied te worden gemaakt, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, van dat gebied.

Op lange termijn zal zich in de Hedwigepolder een groot areaal waardevol slikken- en schorregebied hebben ontwikkeld. Dit gebied zal direct na realisatie van het project duurzaam beheerd gaan worden door een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie. Omdat het gebied direct aansluit op het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en daarmee landschappelijk en ecologisch een geheel zal gaan vormen, ligt het in de lijn der verwachting dat het gebied deel zal gaan uitmaken het van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Totdat het gebied in het kader van Europese regelgeving kan worden aangewezen als gebied van communautair belang zal planologische waarborging plaats kunnen vinden middels een rijksinpassingsplan.

2.3.2 *Habitatrichtlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde - estuarium*

Art. 6, lid 1 van de Habitatrichtlijn voorziet in positieve maatregelen voor alle habitattypes en soorten binnen de aangeduide Habitatrichtlijngebieden. Het houdt een duidelijke verplichting in om een resultaat te behalen, nl. de instandhouding, het herstel én de ontwikkeling van de habitats en van de soorten in de aangeduide gebieden. De beoordeling van de staat van instandhouding gebeurt zowel op het niveau van het netwerk als op het niveau van elk gebied. Er dienen beheersplannen uitgewerkt te worden (in Nederland binnen 3 jaar na vaststellen van het aanwijzingsbesluit), waarin maatregelen worden genoemd om de instandhoudingsdoelen te bereiken. Het nemen van 'passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen' is verplicht. In de schorrand van het projectgebied worden maatregelen getroffen om de waarde van de aanwezige habitats door uitbreiding te kunnen garanderen om zo op termijn de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen te halen. Op termijn zal het huidige Scheldeschor steeds verder opslibben tot hoog schor en ruigte, wat een verschuiving van de natuurwaarden impliceert. Het omvormen van het achterliggende

polderlandschap tot een dynamisch geheel van slikken en schorren (van vele 100' en ha groot), en het creëren van een aantal (smalle of brede) doorsteken doorheen de huidige Scheldeschorren hebben duidelijk tot doel om op korte en lange termijn de biologische diversiteit te garanderen, en de huidige schorren- en slikkenoppervlakte langs de Schelde aanzienlijk te vergroten.

Art. 6, lid 2 hecht bijzonder belang aan het tegengaan van 'verslechtering' en van 'significante verstoring'. Dit lid verlangt van de lidstaten een proactieve, anticiperende houding om elke verslechtering van de aanwezige habitats of verstoring van de soorten te voorkomen. Dit houdt in dat lidstaten o.a. voor opzettelijke handelingen de nodige voorzorgsmaatregelen moeten nemen. Belangrijk hierbij is het feit dat zeker maatregelen dienen genomen te worden voor de habitats en soorten binnen het SBZ, maar dat die ook buiten het SBZ kunnen opgelegd worden. Het aanleggen van dit intergetijdengebied getuigt zonder meer van de proactieve houding die wordt gevraagd.

In het beleidskader en wettelijk kader van het voorliggend rapport werd reeds aangegeven dat er de volgende behoeften bestaan:

- de oppervlakte schorren en slikken op Vlaams grondgebied dienen te worden uitgebreid;
- het verwijderen en/of inrichten van schorren- en slikkenzones welke ingrepen positieve gevolgen hebben op de natuurwaarden van de andere delen van het Schelde-estuarium (cfr. Valkenisse, Paardenschor);
- uitgaande van de instandhoudingsdoelstellingen voor de desbetreffende gebieden, bestaat er zowel op Vlaams als Nederlands grondgebied behoefte aan dynamische, erosie-sedimentatie, schor-slikzones ('estuariene natuur');
- de doelen uit het Aanwijzingsbesluit, de Instandhoudingsdoelen voor de Westerschelde en de doelstellingen uit de Achtergrondnota Natuur zullen worden gerealiseerd.

2.4 **Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen**

Zowel door Vlaanderen als door Nederland zijn reeds een aantal studies uitgevoerd of beleidsdocumenten opgesteld waarin staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en wat in de verschillende Natura 2000-gebieden de gunstige staat van instandhouding van habitats en soorten is (bv. Natura 2000-doelendocument (Min. van LNV, 2006)). O.a. op basis van deze studies werden de te beschermen habitats en soorten aangemeld bij Europa.

Op basis van deze bovengenoemde studies kunnen de volgende relevante Natura 2000-doelen en -kernopgaven voor het projectgebied en zijn omgeving worden geformuleerd:

- voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en schorren en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn;
- voor vogels geldt dat voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende hoogwatervluchtplaatsen van groot belang zijn;
- voor broedvogels geldt vooral behoud van de huidige toestand;
- voor open wateren geldt het behoud van de kwaliteit van het leefgebied voor zeezoogdieren en het behoud van de foerageerfunctie voor visetende soorten;
- voor zoet-zout-overgangen geldt o.a. verbetering van estuarium-kwaliteit en herstel van de zoet-zout-overgangen;
- voor de meeste SBZ-H-soorten geldt een behoud van de bestaande biotopen en de erin aanwezige soorten. Alleen voor de Gewone zeehond wordt als doel een verbetering van de kwaliteit van het leefgebied vooropgesteld;
- *algemeen*: de doelstellingen zijn overwegend geformuleerd in termen van behoud leefgebied in functie van behoud van de populatie, voor enkele habitats geldt een andere doelstelling (bv. uitbreiding H1130).

Voorliggend project heeft als doel invulling te geven aan de kerndoelstelling/opgave die er ligt vanuit de beleidskaders.

De hoofddoelstelling is neergeschreven in de beschrijving van de voorgenomen activiteit, en is de volgende: 'er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden.' (Van den Bergh & Mertens, 2005).

2.4.1 **Natura 2000 (NL)**

Uitgangspunt voor de Natura 2000 beoordeling vormen, in Nederland, de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit van Natura 2000-gebied n°122 'Westerschelde en Saeftinghe', met de bijbehorende onderbouwing (LNV 2009).

Het terrein waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden grenst in Nederland aan het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', en ligt ter hoogte van het Sieperdaschor, de Sieperda-monding en het Nederlands Scheldeschor deels in dit Natura 2000-gebied. Dit Nederlandse Natura 2000-gebied is een bundeling van het voormalige Habitatrichtlijngebied resp. Vogelrichtlijngebied. In hoofdlijnen omvat het aangewezen gebied het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens tot de lijn Westkapelle-Cadzand. Daarnaast maken ook een aantal binnendijkse gebieden, die veelal een ecologische relatie hebben met het estuarium, deel uit van het aangewezen gebied. Het Nederlandse Natura 2000-gebied wordt begrensd door de waterkerende Scheldedijk.

Volgende habitats en (vogel)soorten werden bij Europa aangemeld (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1 Aangemelde habitats en (vogel)soorten (de met asterisk aangegeven soorten komen ook in de Vlaamse aanmelding/aanwijzing voor)

N°	Habitat		
1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken (subtype B).		
1130	Estuaria*		
1310	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met zeekraal en andere zoutminnende soorten*		
1320	Schorren met slijkgrasvegetatie*		
1330	Atlantische schorren*		
2110	Embryonale wandelende duinen		
2120	Wandelende duinen op de strandwal met helm		
2160	Duinen met duindoornstruwelen		
2190	Vochtige duinvalleien		
N°	Soort		
1014	Nauwe korfslak	1103	Fint
1095	Zeeprik	1365	Gewone zeehond
1099	Rivierprik*	1903	Groenknolorchis
N°	Broedvogels		
A081	Bruine kiekendief*	A191	Grote stern
A132	Kluut*	A193	Visdief*
A137	Bontbekplevier	A195	Dwergstern
A138	Strandplevier	A272	Blauwborst
A176	Zwartkopmeeuw*		
N°	Niet-broedvogels		
A005	Fuut	A132	Kluut
A026	Kleine zilverreiger	A137	Bontbekplevier
A034	Lepelaar	A138	Strandplevier
A041	Kolgans	A140	Goudplevier*
A043	Grauwe gans	A141	Zilverplevier
A048	Bergeend	A142	Kievit
A050	Smient	A143	Kanoetstrandloper
A051	Krakeend	A144	Drieteenstrandloper
A052	Wintertaling	A149	Bonte strandloper
A053	Wilde eend	A157	Rosse grutto
A054	Pijlstaart	A160	Wulp

N°	Habitat		
A056	Slobeend	A161	Zwarte ruiter
A069	Middelste zaagbek	A162	Tureluur
A075	Zeearend	A164	Groenpootruiter
A103	Slechtvalk	A169	Steenloper
A130	Schalekster		

Bijlage 4-soorten

Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied, en zijn opgenomen in de Nederlandse Flora- en Faunawet.

Opmerking: Zoals men hierboven kan vaststellen zit er wat verschil in aangemelde soorten tussen Nederland en Vlaanderen (en voor Vlaanderen geldt dan ook nog dat de Achtergrondnota Natuur mee speelt). Het verschil qua aangemelde habitats is minder uitgesproken.

De eigenlijke afbakening (van oorspronkelijk 23, en momenteel 24 SBZ-V's) in Vlaanderen gebeurde in een wetenschappelijk advies van het Instituut voor Natuurbehoud (*van Vessem & Kuijken, 1986*). Het Vlaamse deel van het projectgebied is gelegen in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'. Dit Vlaamse Vogelrichtlijngebied bedekt het volledige, Vlaamse deel van het projectgebied, incl. de reeds aanwezige schorren en slikken langs de Schelde. De vogelsoorten waarvoor dit SBZ-V werd aangemeld zijn weergegeven in tabel 2.2:

Tabel 2.2 Vogelsoorten waarvoor de SBZ-V werd aangemeld.

Broedvogels	
Roerdomp	Steltkluit
Lepelaar	Strandplevier
Bruine kiekendief*	Zwartkopmeeuw*
Slechtvalk	Visdief*
Porseleinhoen	Ijsvogel
Kluut*	Blauwborst
Niet-broedvogels	
Kluut	Wilde zwaan
Goudplevier*	Kuifduiker
Kemphaan	Parelduiker
Kleine zwaan	Roodkeelduiker
Habitats	
<i>Van het genoemde Vlaamse Vogelrichtlijngebied zijn – althans volgens de Vlaamse visie op de aanmelding – niet alle habitats beschermd, nl. alleen slikken- en brakwaterschorren, bepaalde landdijken, en polderkreeken en hun oevervegetaties. Voor de Europese Commissie is echter de volledige SBZ-V-zone integraal beschermd.</i>	

2.4.2 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe

Het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' behoort tot het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. In juni 2005 heeft het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de Natura 2000-Contourennotitie uitgebracht waarin de kaders voor de Natura 2000-doelen zijn aangegeven.

In deze notitie worden voor de doelen een aantal hoofdlijnen geformuleerd zoals:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Deze doelen zijn verder uitgewerkt in het doelendocument van juni 2006 en het besluit tot aanwijzing van het gebied Westerschelde & Saeftinghe als Natura 2000-gebied.

Voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en kwelders (of schorren) en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn. Voor 'Westerschelde & Saeftinghe' zijn in het doelendocument de volgende kernopgaven geformuleerd:

- Verbetering kwaliteit estuarium Westerschelde (ruimte, verhouding tussen deelsystemen/laagproductieve en hoogproductieve onderdelen). Voor deze kernopgave is een 'sense of urgency' met betrekking tot watercondities geformuleerd. Een sense of urgency is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Dit betekent dat binnen een periode van 10 jaar de ecologische vereiste van deze opgave door middel van adequate maatregelen op orde moet gebracht zijn. Deze maatregelen kunnen een wijziging in het huidige beleid noodzakelijk maken.
- Behoud van verbinding met Schelde ten behoeve van paaifunctie voor fint in België.
- Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen) voor bontbekplevier, strandplevier, kluut, grote en dwergstern, visdief en grijze zeehond.
- Herstel van schorren en zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.
- Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis, broedvogels (kluut, sterns), overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden), brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje), schorren en zilte graslanden (binnendijks) en als hoogwatervluchtplaats.

In het doelendocument is een herstelopgave voor het estuarium van de Westerschelde aangegeven d.m.v. een uitbreiding van het estuariene gebied met 600 ha. De maatregel op het Nederlandse deel van de Hedwigepolder voorziet in ongeveer de helft van de omvang van die totale herstelopgave. In het doelendocument worden geen concrete uitspraken gedaan over de termijn van het al dan niet als Natura 2000-gebied aanduiden van de zone tussen Sieperdaschor en de Belgische grens. De realisatie van een intergetijdengebied tussen Saeftinghe en Prosperpolder zal er voor zorgen dat er een groter aaneengesloten slikken- en schorrenstelsel ontstaat. Dit heeft positieve gevolgen op het vlak van vestiging en handhaving van brakwater- en eb- en vloedgebonden fauna en flora.

De kernopgaven zijn in het Aanwijzingsbesluit 'Westerschelde & Saeftinghe' nader vertaald in instandhoudingsdoelen. In het Aanwijzingsbesluit van december 2009 zijn voor de Westerschelde & Saeftinghe de volgende doelen voor habitattypen en -soorten opgenomen (zie tabellen 2.3 en 2.4):

Tabel 2.3: Kwalificerende habitattypen, habitatsoorten en instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn.

Habitat	Instandhoudingsdoel
H1110 Permanent overstromde zandbanken	Behoud oppervlakte en kwaliteit permanent overstromde zandbanken, <i>Noordzee-kustzone</i> (subtype B)
H1130 Estuaria	Uitbreiding oppervlakte en verbetering van kwaliteit.
H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeekraal</i> (subtype A) en behoud van oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeevetmuur</i> (subtype B).
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H1330 Atlantische schorren	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i> (subtype A), en behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i> (subtype B).
H2110 Embryonale wandelende duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2120 Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ('witte duinen')	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2160 Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2190 Vochtige duinvalleien:	Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, <i>kalkrijk</i> (subtype B).

Habitatrichtlijnsoorten	Instandhoudingsdoel
H1014 Nauwe korfslak:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
H1095 Zeeprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1099 Rivierprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1103 Fint	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1365 Gewone zeehond	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied.
H1903 Groenknolorchis	Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Tabel 2.4: Soorten en instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn.

Broedvogels (in paren)					
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste;		Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste			
A081 Bruine kiekendief	20 p.	A132 Kluut	2.000 p.	A176 Zwartkopmeeuw	400 p.
A272 Blauwborst	450 p.	A137 Bontbekplevier	100 p.	A193 Visdief	6.500 p.
		A138 Strandplevier	220 p.	A195 Dwergstern	300 p.
		A191 Grote stern ¹	4.000 p.		
Niet-broedvogels (seizoensgemiddelde)					
A005 Fuut	100	A056 Slobeend	70	A142 Kievit	4.100
A026 Kleine zilverreiger	40	A069 Middelste zaag.	30	A143 Kanoet	600
A034 Lepelaar	30	A075 Zeearend	2	A144 Drieteenstrandl.	1.000
A041 Kolgans	380	A103 Slechtvalk	8	A149 Bonte strandl.	15.100
A043 Grauwe gans	16.600	A130 Scholekster	7.500	A157 Rosse grutto	1.200
A048 Bergeend	4.500	A132 Kluut	540	A160 Wulp	2.500
A050 Smient	16.600	A137 Bontbekplevier	430	A161 Zwarte ruiter	270
A051 Krakeend	40	A138 Strandplevier	80	A162 Tureluur	1.100
A052 Wintertaling	1.100	A140 Goudplevier	1600	A164 Groenpootruiter	90
A053 Wilde eend	11.700	A141 Zilverplevier	1.500	A169 Steenloper	230
A054 Pijlstaart	1.400				

¹ Per Wijzigingsbesluit van het Aanwijzingsbesluit van Westerschelde & Saeftinghe van woensdag 26 september 2012, gepubliceerd in de Staatscourant, is het Rammekensschor toegevoegd aan het Natura 2000-gebied en is het aantal broedpaar Grote stern als instandhoudingsdoel verhoogd van 4.000 naar 6.200 paar .

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe omvat drie voormalige beschermde natuurmonument(en), te weten;

- Schor van Waarde;
- Verdrongen land van Saeftinghe;
- Verdrongen Zwarte Polder.

Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft het instandhoudingsdoel voor dit deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de 'oude doelen').

Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura 2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura 2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura 2000-doelen.

De oude doelen gelden binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe voor de deelgebieden 'Verdrongen Zwarte Polder', 'Schor van Waarde' en het 'Verdrongen land van Saeftinghe'. Deze doelen betreffen in het Verdrongen Land van Saeftinghe:

- Behoud van de natuurwetenschappelijke betekenis (dankzij geografische ligging, uitgestrektheid en milieukundige positie) voor de natuurwetenschap in het algemeen en de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder.
- Behoud van tot brakwaterestuaria behorende brakke getijdengebieden met daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van het gebied als overgangsgebied van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van sterk uiteenlopende milieuomstandigheden die mogelijkheden scheppen voor het voorkomen van typische zoutplanten (zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem) en plantensoorten die onder minder zilte omstandigheden leven (echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel).
- Behoud van het gebied als leefgebied (in water en bodem) voor mariene, brakke (o.a. een specifiek roeipootkreeftje) en zoetwatersoorten.
- Behoud als broedgebied voor kustbewonende vogelsoorten (o.a. zwartkopmeeuw, bruine kiekendief, visdiefje en kluut), en als foerageergebied en pleisterplaats voor belangrijke aantallen steltlopers (bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut), eenden (wilde eend, smient, pijlstaart en wintertaling) en ganzen (kolgans, rietgans en grauwe gans) en als belangrijke slaapplek in de winter van zilver-, storm- en kokmeeuwen.
- Behoud van het natuurschoon, zijnde de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van kreken en de door het ritme van eb en vloed voortdurend wisselende aanblik. Ook bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis worden genoemd: schapenstellen (onbewoonde terpen als vluchtplaats voor kudde bij hoogwater).

2.4.3 Habitatrictlijn - Vlaanderen (VL)

Uitgangspunt voor de Habitatrictlijnbeoordeling voor Vlaanderen is de aanmelding van het Vlaamse Habitatrictlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' met de bijbehorende onderbouwing. Dit SBZ-H is aangemeld bij de EU vanwege het voorkomen van enkele specifieke habitattypen en soorten. Het gaat om de volgende aangemelde soorten en habitats, weergegeven in tabel 2.5.

Tabel 2.5 Diersoorten waarvoor de SBZ-H werd aangemeld.

N°	Habitat
1130	Estuaria*
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310	Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten*
1320	Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion)*
1330	Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae)*
2310	Psammofiele heide met Calluna- en Genistasoorten:
2330	Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen
3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamium of Hydrocharition
4030	Droge heide (alle subtypen):
6410	Grasland met Molinia op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion
6430	Voedselrijke ruigten
6510	Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis):
9160	Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum
91 ^{F0}	Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae):
N°	Soort
1149	Kleine modderkruiper
1099	Rivierprik*
1166	Kamsalamander
<i>Bijlage 4-soorten</i>	
<i>Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied (zie verder).</i>	

2.5 Beoordelings- en toetsingskader

2.5.1 Passende Beoordeling (NL)

Het wettelijke toetsingskader van de gebiedsbescherming is in Nederland verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (verder: Natuurbeschermingswet of Nb-wet), die op 1 oktober 2005 in werking is getreden. De individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn is geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, die in 2002 in werking is getreden.

De Natuurbeschermingswet 1998 biedt de juridische basis voor de aanwijzing en de vergunningverlening met betrekking tot te beschermen natuurgebieden. Hierbij worden drie typen gebieden onderscheiden:

- Natura 2000 gebieden. Dit zijn de gebieden die zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn;
- Beschermd natuurmonumenten. Dit zijn de gebieden die onder de oude Natuurbeschermingswet waren aangewezen als Staatsnatuurmonument of Beschermd natuurmonument. De status van Beschermd natuurmonument vervalt als een gebied tevens deel uitmaakt van een Natura 2000 gebied;
- Gebieden die de bevoegde minister aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

De Westerschelde en Saeftinghe is in 2000 aangewezen als SBZ in het kader van de Vogelrichtlijn en in 2004 aangemeld als SBZ in het kader van de Habitatrichtlijn. Begin 2007 heeft het toenmalige Ministerie van LNV een ontwerp-aanwijzingsbesluit van de Westerschelde als Natura 2000-gebied ter inzage gelegd. Het definitieve aanwijzingsbesluit is in december 2009 vastgesteld. Per Wijzigingsbesluit van het Aanwijzingsbesluit van Westerschelde &

Saeftinghe van woensdag 26 september 2012, gepubliceerd in de Staatscourant, is het Rammekensschor toegevoegd aan het Natura 2000-gebied en is het aantal broedpaar Grote stern als instandhoudingsdoel verhoogd van 4.000 naar 6.200 paar.

Zowel op formeel aangewezen gebieden (in het kader van de Vogelrichtlijn) als op bij de Europese Commissie aangemelde gebieden zijn rechtsgevolgen van toepassing op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d e.v.) of de Habitatrichtlijn (artikel 6, directe werking of richtlijnconforme toepassing). De informatie aangaande begrenzing, soorten en habitattypen met betrekking tot de aanwijzingen (Vogelrichtlijn) en aanmeldingen (Habitatrichtlijn), zoals door het ministerie van Economische Zaken (EZ) op haar website vermeld (www.rijksoverheid.nl en www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase) zijn na de fase van aanmelding overgenomen in het definitieve Aanwijzingsbesluit van 2009.

Het toetsingskader van de Nb-wet kent de volgende procedurevarianten:

1. Er is zeker geen kans op effecten: geen vergunningplicht;
2. Er een kans op effecten, maar zeker niet significant: vergunningaanvraag via een verslechteringstoets;
3. Er is een kans op significante effecten: vergunningaanvraag via Passende Beoordeling (met adc-toets (alternatieventoets + dwingende redenen van groot openbaar belang + compensatie) wanneer significante negatieve effecten al dan niet na het treffen van mitigerende maatregelen niet kunnen worden uitgesloten).

De ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder heeft als doel: "Een grote bijdrage leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium." Door het project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een intergetijdengebied kan worden beschouwd.

Het project is een maatregel in het licht van artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn (*zie kader*).

"Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een Passende Beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden."

De ontwikkeling van het intergetijdengebied Hedwige - Prosperpolder moet worden gezien als een 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een Passende Beoordeling gevolgd moet worden. Het referentiekader voor de toetsing wordt gevormd door de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe.

2.5.2 Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)

De Achtergrondnota Natuur moet gezien worden als een soort doelstellingendocument dat met de EU wordt afgecheckt om op korte termijn tot een gunstige staat van instandhouding in de Antwerpse Haven te komen. In de Achtergrondnota Natuur wordt weergegeven hoe de natuurbehoudsdoelstellingen in het Antwerpse Havengebied op een duurzame wijze kunnen gerealiseerd worden. De beschermingsgebieden uit de Vogel- en Habitatrichtlijn staan daarbij centraal. Deze keuze om voorafgaand aan de verdere realisatie van het havengebied 'robuuste natuur' rond de zeehaven te realiseren, sluit aan bij de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en moet toelaten om in de toekomst economische projecten uit te bouwen zonder risico op tijdrovende procedureslagen (i.c. ingebrekestellingen inzake implementatie Natura 2000-verplichtingen).

Er wordt op Vlaams niveau natuur beoogd, die zowel ten bate komt van de estuariene processen als van de IHD's voor SBZ-V en SBZ-H. Hierbij werd vooropgesteld een Europees Habitatype te ontwikkelen (*Europees Habitatype*: 1330 Atlantische schorren), dat tevens dienst doet als leefgebied voor vogels en voldoende ruimte biedt voor de typische dynamische estuariene processen. In de Achtergrondnota Natuur voor de Antwerpse Haven werd dit leefgebied omschreven als "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor").

Nadat de Achtergrondnota Natuur op Vlaams niveau werd afgewerkt werd (sinds 2003) gestart met een aantal inrichtingsprojecten praktisch te bestuderen. Hieruit komen tot nog toe een aantal conclusies met mogelijke implicaties op het halen van de instandhoudingsdoelstellingen voor het vogelrichtlijngebied (IHD's SBZ-V) op korte termijn, vermits de beoogde habitats mogelijk een relatief lange ontwikkelingstijd nodig hebben om het beoogde doel te halen (zoals bv. hoog schor). Daarom werd door het INBO nagegaan hoe door een eventuele fasering of herverdeling van de doeltypes over de aangeduide gebieden een optimalisatie mogelijk is om op zo kort mogelijke termijn toch die instandhoudingsdoelstellingen te halen, zij het dat hierbij de robuustheid van het systeem in die eerste fase minder zal zijn dan deze welke finaal wordt beoogd. De robuustheid zal zich wel kunnen ontwikkelen bij het op langere termijn verder evolueren van de gebieden. De INBO-voorstellen zijn m.a.w. een tijdelijke oplossing om in een overgangperiode de grootste nood te lenigen.

Randvoorwaarden die bij deze INBO-voorstellen van toepassing zijn, zijn de volgende:

- a. Momenteel is voorzien dat in het zgn. Noordelijk Gebied waar estuariene natuur moet ontwikkelen het deel Prosperpolder zal worden ontpolderd (niet-stuurbaar systeem), en het deel Doelpolder zal worden ingericht als GGG (stuurbaar systeem). Slikken kunnen een belangrijke ondersteunende rol spelen voor omliggende broedgebieden (polder, hoog schor, Saeftinghe, ...), en daar mogelijk de broeddensiteiten verhogen. Met dit laatste effect wordt geen rekening gehouden, omdat het met de huidige kennis niet kwantificeerbaar is.
- b. Afhankelijk van het gevolgde scenario zal, wanneer Prosperpolder ontpolderd is, Schor Ouden Doel een eiland vormen in een slik-water systeem (bij Basisalternatieven 1 en 2). Daardoor zal het niet mogelijk zijn dit te blijven begrazen. Momenteel is 78,8ha begrasd schor voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Deze oppervlakte houdt ook het huidige Paardenschor in, dat zich nu nog in slikfase bevindt. Vermits zeker een deel van het Schor Ouden Doel naar slik wordt omgezet om waterinlaat naar Prosperpolder toe te laten, wordt er bij de berekeningen vanuit gegaan dat nog hooguit 60ha schor overblijft (dit is een schatting die goed overeenkomt met de oppervlakte van de B-varianten), en dat die zal evolueren naar rietschor (wegens ontbreken van begrazing). Vermits alle scenario's in de Achtergrondnota Natuur een tekort vertonen voor rietbroeders, kan dit ook een positief effect hebben op het geheel van de IHD-SBZ.
- c. Hydraulische en hydrologische studies die momenteel lopen voor het gebied Konings Kieldrecht polder en Grote Geule wijzen uit dat de mogelijkheid tot de creatie van natte ecotopen (bv. 'riet en water' om eventueel verlies van deze ecotopen in Schor Ouden Doel op te vangen) in deze regio beperkt is en dat uitgebreide natuurontwikkeling in die zin rond de Grote Geule alleszins zal gepaard gaan met grootschalige afgravingen.
- d. Drijdijck staat in de Achtergrondnota Natuur volledig ingekleurd als weidevogelgebied. Gegeven de inrichting in het kader van het nooddecreet is het realistischer dit te beschouwen als een mengvorm van weidevogelgebied en 'plas en oever'. Er wordt gerekend met 20ha weidevogelgebied en 16ha plas en oever.

Onderstaand het resultaat bij toepassing van de 4 voornoemde randvoorwaarden op de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1'.

Opmerking 1: het verschil tussen Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' zit in het feit dat bij A1' bijna 70ha meer 'plas en oever' voorzien wordt ten zuiden van Prosper-dorp.

Opmerking 2: Het gaat hier niet alleen om loutere Bijlage I-vogelsoorten, maar ook om zgn. Aandachtssoorten. Strikt genomen moet het in deze Passende Beoordeling alleen gaan om de aangemelde SBZ-vogelsoorten, maar omwille van de verwevenheid van SBZ-V- en SBZ-H-bepalingen met de ideeën uit de Achtergrondnota Natuur werd gekozen om geen uitsplitsing te maken. In onderstaande tabellen, die in samenspraak met het INBO werden opgemaakt, werd gekozen om de SBZ-vogelsoorten met een grijs tint te markeren. De toetsing van de aangemelde soorten primeert uiteraard, zoals zal blijken.

Aantal broedkoppels in de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' (=Prosperpolder én Doelspolders 'slik en schor (begrasd) / estuariene natuur')

Het resultaat van de berekeningen wordt voor de scenario's A1 en A1' weergegeven in onderstaande tabel. Vermits de andere scenario's hiermee overlappen voor wat het noordelijk gebied betreft, kunnen de conclusies van aanpassingen ook in deze scenario's worden overgenomen. Er wordt daarom verder gerekend vertrekkend van de scenario's A1 en A1'.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	22	24
rietzanger	85	95	102	104
baardmannetje	11	14	3	3
blauwborst	303	350	257	270
krakeend	130	150	183	204
kuifeend	125	135	155	182
slobeend	103	106	73	78
knobbelzwaan	10	10	25	30
scholekster	82	132	139	144
tureluur	82	112	359	367
grutto	62	82	81	86
kluut	350	450	582	582

Berekende broedaantallen voor scenario's A1 en A1'. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven. (bron: Achtergrondnota natuur blz. 5.18)

We wijzen op de tekorten die zich voor sommige soorten voordoen. De Achtergrondnota Natuur stelt dat die moeten worden opgevangen door verfijning van de Achtergrondnota-scenario's. Dit vormt een verder aandachtspunt bij de uitgevoerde berekeningen.

Aantal broedkoppels wanneer het hele noordelijk gebied volledig slik (=Prosperpolder én Doelpolder 'slik' en Schor Ouden Doel 60ha rietschor)

In onderstaande tabel worden de resultaten weergegeven indien de gebieden Prosperpolder en Doelpolder volledig slik zouden zijn, en Schor Ouden Doel zou bestaan uit 60ha rietschor (zie hoger). Er wordt ook rekening gehouden met de aanpassing aan Drijdijck en Grote Geule zoals hoger vermeld.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	23	25
rietzanger	85	95	104	105
baardmannetje	11	14	8	8
blauwborst	303	350	251	264
krakeend	130	150	143	164
kuifeend	125	135	157	184
slobeend	103	106	54	59
knobbelzwaan	10	10	25	31
scholekster	82	132	49	54
tureluur	82	112	83	92
grutto	62	82	69	75
kluut	350	450	62	62

Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in het hele noordelijk gebied. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

In dit scenario valt op te merken dat dezelfde rietbroeders tekorten vertonen, maar dat door de evolutie van Schor Ouden Doel naar riet de tekorten voor Baardmannetje aanzienlijk zijn verminderd. De tekorten voor Slobeend zijn daarentegen nog sterk toegenomen. Voor de weidevogels zien we dat Scholekster nu ook zeer grote tekorten vertoont, en dat Tureluur flirt met de ondergrens van de IHD. Ook de aantallen Grutto zijn gedaald, en zitten nu in het midden van de vork. Verder moet ook in het achterhoofd gehouden worden dat het succes van weidevogelgebied langs de Grote Geule onzeker is (zie hoger), wat de situatie voor de

weidebroeders nog verslechtert. Voor Kluut zijn de aantallen zeer sterk gedaald, en is er een zeer groot tekort.

Naar inschatting van het INBO moeten de tekorten voor Kluut opgevangen kunnen worden, door relatief kleine oppervlakten geschikt broedgebied in de Prosperpolder te voorzien (bv. op de Hedwagedijk die volledig op Vlaams grondgebied ligt).

Algemeen besluitend kan echter worden gesteld dat dit overgangsscenario problemen zal opleveren voor het behalen van de IHD voor verschillende soorten, en dus niet realistisch haalbaar is. Een tussenoplossing, waarbij een lager getijregime wordt ingesteld in Doelpolder, wordt hieronder onderzocht.

Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor)

Als alternatief overgangsscenario wordt in Doelpolder midden een dusdanig getijregime ingesteld, zodat het slechts deels dagdagelijks overstroomt, en deels op korte termijn evolueert tot schor. Er wordt gerekend met 50% van de oppervlakte schor. Bij een dergelijk getijregime kan worden verwacht dat het hoger gelegen Doelpolder noord niet zal overstroomt. Verzilting in Doelpolder Noord zal dus moeten komen via het grondwater dat in contact staat met de kreken, niet door overspoeling. Dit is ook exact de situatie zoals ze nu voorzien is als weidevogelgebied via het nooddecreet. In dat geval dient voor dit deelgebied volgens het INBO gerekend te worden met broeddensiteiten voor brakke wei en niet voor begraasd schor. Dit zal voor dit deelgebied een afname aan Tureluur en een toename voor Grutto met zich meebrengen. Voor Prosperpolder wordt opnieuw gerekend met ontpoldering, voor Schor Ouden Doel met 60ha rietschor.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	24	26
rietzanger	85	95	107	108
baardmannetje	11	14	8	8
blauwborst	303	350	279	292
krakeend	130	150	161	182
kuifeend	125	135	165	192
slobeend	103	106	66	71
knobbelzwaan	10	10	25	31
scholekster	82	132	78	83
tureluur	82	112	152	161
grutto	62	82	95	100
kluut	350	450	186	186

Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

Voor de rietbroeders is de situatie zeer vergelijkbaar met het vorige overgangsscenario. De tekorten voor Slobeend zijn minder sterk, maar nog steeds groter dan in de uiteindelijke A1 en A1' scenario's. Scholekster vertoont nog steeds een tekort in de overgang naar het A1 scenario, haalt de IHD bij A1', maar zonder enige marge. Grutto en Tureluur komen terug boven de IHD uit. Voor Kluut zijn de tekorten minder groot dan in het vorig overgangsscenario, maar ze zijn nog steeds aanzienlijk. Dezelfde opmerking rond broedeilanden blijft hier van kracht. Dit overgangsscenario is dus haalbaarder dan het vorige, maar blijft gezien de aantallen Scholekster, zeker in A1, precair. De A1' variant moet in dit geval gezien worden als een absolute noodzaak.

Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones.

Er wordt bij de berekening uitgegaan van 41ha rietschor en 61ha begraasd schor. Ontwikkeling van rietschor gaat in dit geval uiteraard ten koste van broedgelegenheid voor de weidevogels. Er moet dus buiten Doelpolder en Prosperpolder broedgelegenheid voor deze gemeenschap bijkomen. Dit kan binnen het A1' scenario door de extra oppervlakte die in dit scenario voorzien

is als extra plasgebied in eerste instantie te vernatten tot weidevogelgebied (type zoete wei), maar nog niet verder uit te graven tot plas. Uiteraard verminderd hierdoor de oppervlakte plas en oever. Voor de broedvogels van dit habitatype zijn, op Slobeend na, de aantallen gerealiseerd in de overgangscenario's het meest robuust. Voor overwinteraars, die de plassen gebruiken als rust- en foerageergebied, komt op korte termijn in Prosperpolder en Doelpolder midden extra gelegenheid in de delen die dagdagelijks overstroomden.

In het A1 scenario is deze mogelijkheid er niet, en moet extra oppervlakte voor broedvogels gezocht worden in Doelpolder midden. Dit gaat dan uiteraard ten koste van de oppervlakte die optimaal estuarien kan ontwikkelen, door instellen van een lager getijregime. In dit geval moet ongeveer 65ha bijkomend begraasd schor worden voorzien. Dit houdt in dat nog slechts 40ha van het gebied kan starten vanaf een slikfase.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29
rietzanger	85	95	120	118
baardmannetje	11	14	12	12
blauwborst	303	350	324	329
krakeend	130	150	165	168
kuifeend	125	135	167	173
slobeend	103	106	69	73
knobbelzwaan	10	10	25	25
scholekster	82	132	82	82
tureluur	82	112	163	141
grutto	62	82	95	115
kluut	350	450	207	152

Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden, met ontwikkeling van rietschor en bijkomend weidevogelgebied/begraasd schor in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

In beide gevallen werden de tekorten voor rietvogels weggewerkt. Scholekster haalt de IHD, maar zonder enige marge. Voor Grutto is de situatie in het geval A1' duidelijk robuuster. Dit is niet het geval in A1. Voor Slobeend is het niet mogelijk de IHD te halen, de tekorten blijven. Voor Kluut ontstaan duidelijk tekorten.

Uit deze Achtergrondnota-toelichting blijkt dat in het laatst vermelde verfijnd Achtergrondnota-scenario de gerealiseerde broedaantallen relatief dicht bij de instandhoudingsdoelstellingen voor het SBZ-V komen te liggen. Uiteraard zitten op deze broedensiteiten onzekerheden en zal er steeds door aanpassing van beheer en inrichting moeten bijgestuurd worden om deze Achtergrondnota-bepalingen te realiseren (o.b.v. de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoring van het INBO).

Uit bovenstaande toelichting blijkt ook dat door tijdelijke inlevering op robuustheid, zonder daarbij het halen van de IHD uit het oog te verliezen, estuariene ontwikkeling duidelijk een kans kan gegeven worden, met uiteindelijk een duurzamer én robuuster resultaat tot gevolg.

Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones, uitgezet in relatie tot de A- en B-varianten en Basisalternatief 3 van de voorgenomen activiteit.

Soort	IHD		A-varianten		B-varianten		Basisalt. 3	
	onder	boven	A1	A1'	A1	A1'	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29	27	27	25	25
rietzanger	85	95	120	118	116	114	108	106
baardmannetje	11	14	12	12	11	11	9	9
blauwborst	303	350	324	329	312	317	284	289
krakeend	130	150	165	168	165	167	163	165
kuifeend	125	135	167	173	166	172	165	171

slobeend	103	106	69	73	68	73	67	72
knobbelzwaan	10	10	25	25	25	25	25	25
scholekster	82	132	82	82	82	82	82	82
tureluur	82	112	163	141	163	141	163	141
grutto	62	82	95	115	95	115	95	115
kluut	350	450	207	152	207	152	207	152

Nadere beschouwing

Uit bovenstaande toelichting blijkt dat bij de B-variant van Basisalternatief 1 en 2 een tekort wordt gecreëerd voor Bruine kiekendief en bereikt het Baardmannetje zijn aantals-ondergrens. Bij toepassen van Basisalternatief 3 worden aanzienlijke tekorten gecreëerd voor Bruine kiekendief, Baardmannetje en Blauwborst. Ook voor Kluten is er een aanzienlijk tekort. Volgens experts van het INBO zou dit tekort makkelijk via 'eilanden' (zones die zeker tijdens het broedseizoen voldoende boven het Scheldewater uitsteken om met nesten te kunnen bezet worden) op linkeroever kunnen worden opgevangen.

Uit bovenstaande blijkt dat vanuit de Achtergrondnota Natuur (en vanuit de verfijningen en optimalisaties die hierop door het INBO werden geformuleerd) een estuariene ontwikkeling van Prosperpolder enkel mogelijk is wanneer er garanties zijn dat een zo groot mogelijke oppervlakte bestaand schor gehandhaafd blijft waar de desbetreffende (riet)vogels (tijdelijk) terecht kunnen (in het bijzonder de bij Europa aangemelde vogelsoorten Bruine kiekendief en Blauwborst), en dat ruimte wordt voorzien waarbinnen Kluut tot broeden kan komen (niet-overstromende, geïsoleerd liggende, vegetatieloze vlakken).

De bovenstaande analyse en beschouwing is intussen bekrachtigd en vertaald in de Vlaamse besluitvorming omtrent de Prosperpolder en in de Vlaamse regeringsbeslissing van 11-09-2009 waarin de keuze voor het "meest maatschappelijke haalbaar alternatief" uit het plan-MER voor de strategische planning wordt bevestigd.

2.5.3 Passende Beoordeling (VL)

Ontwikkeling criteriaset

Voor het Vlaamse deel van de ontwikkeling dienen in de Passende Beoordeling de effecten op aangemelde/aangewezen soorten en habitats te worden onderzocht. Van bijzonder belang is hierbij te onderzoeken in hoeverre de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten of habitats wordt aangetast. Hierbij wordt het begrip 'significantie' gehanteerd als te toetsen kader en daarnaast ook of de natuurlijke kenmerken van het gebied behouden blijven (zie de EU-brochure 'Beheer van Natura 2000-gebieden, criterium 4 voor habitats en de in dit rapport gehanteerde criteria (bijlage 1)). De Habitatrichtlijn geeft echter geen criteria voor de beoordeling van deze significantie. In dit kader wordt in deze paragraaf door Soresma een set criteria voorgesteld, waarmee effecten van ingrepen op een navolgbare manier kunnen worden getoetst aan de vraag of er sprake is van significante effecten, conform het afwegingskader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Wat is significant ?

Het beoordelingskader van zowel de Vogel- als de Habitatrichtlijn is gebaseerd op het voorzorgsprincipe: 'nee, tenzij...'. In de Vogel- en Habitatrichtlijn spelen de begrippen 'significant effect op de instandhoudingsdoelstelling' en 'aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied' een hoofdrol. Daarom dienen we de term 'significant' nader te verduidelijken. Een *significant effect* kan als volgt worden omschreven:

- veranderingen in abiotische situatie en de ruimtelijke structuur, die de natuurlijke dynamiek te boven gaan en het leefmilieu van planten- en/of diersoorten zodanig beïnvloeden dat er letterlijk unieke situaties verloren dreigen te gaan of ecologische processen blijvend worden verstoord, of het voortbestaan van populaties van nationaal zeldzame soorten of voor dat systeem kenmerkende soorten op termijn niet meer op hetzelfde niveau verzekerd is, dan wel de betekenis van een gebied voor soorten aanmerkelijk afneemt (naar EU 2000).

Uitgangspunten criteriaset

Voor de formulering van een stelsel van criteria om het begrip 'significantie' te duiden, dat bovendien zowel op Vlaams als op Nederlands grondgebied kan gelden, zijn in deze Passende

Beoordeling de volgende uitgangspunten gehanteerd, analoog aan de toelichting op en interpretatie van artikel 6 van de Habitatrichtlijn door de Europese Commissie (EU 2000):

- het gebied moet duurzaam plaats bieden aan de soorten en levensgemeenschappen die er voorkomen. Dit betekent dat de thans in het gebied aanwezige levensgemeenschappen niet dusdanig mogen afnemen dat de populaties ter plaatse in gevaar komen; dit kan vertaald worden in aantallen niet-broedvogels, aantal broedparen, aantal groeiplaatsen, oppervlakte van groeiplaatsen, aantal paaiplekken, etc.
- het gebied moet binnen het netwerk van Natura 2000 een functionele en substantiële plaats houden voor de betreffende soorten. De functies van een gebied mogen dus niet worden aangetast;
- de ingreep moet in het licht gezien worden van andere ingrepen die al hebben plaatsgevonden of al gepland zijn binnen een speciale beschermingszone. Hiermee wordt ingespeeld op de cumulatieve effecten van een serie (kleine) ingrepen.

De veelheid aan ingreep-effect-relaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, is er sprake van een *significant effect*.

Op grond van het voorgaande zijn criteria geformuleerd voor:

- 1) de vogelsoorten (broedvogels en niet-broedvogels) op basis waarvan een gebied als Vogelrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen
- 2) de habitattypen (bijlage 1) en soorten (bijlage 2) op basis waarvan een gebied als Habitatrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen.

De veelheid aan dosis-effectrelaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Daarom is gekozen voor een stelsel van criteria. Daarbij geldt het meest restrictieve criterium als bindend; met andere woorden, indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, kan er sprake zijn van een significant effect. Door criteria in samenhang toe te passen, wordt het meest recht gedaan aan de overwegingen van de wet- en regelgeving.

Van groot belang of een bepaalde ingreep effect heeft op een aangemeld habitatype- of soort zijn de volgende aspecten:

- populatiegrootte
- dispersiecapaciteit
- geschikt habitat
- staat van instandhouding
- belang van het gebied

Uitwerking criteriaset

Door Bureau Waardenburg – in Nederland een autoriteit op vlak van Passende Beoordelingen en milieueffectbeoordelingen in het rivierengebied – werd gesteld dat het zinvol kan zijn om in bepaalde gevallen van een vaste norm (bv. 5% van een habitat of populatie) af te stappen, en normen te hanteren die liggen tussen 1% en 10% negatieve beïnvloeding van habitattypen of -soorten. Dit is inderdaad van belang indien er slechts heel weinig vogels van een soort voorkomen in het gebied of het habitat een heel kleine oppervlakte heeft (5 % van 100 vogels is immers iets anders dan 5% van 5 vogels).

Echter, het betekenisvolle karakter van een aantasting moet steeds worden vastgesteld in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied zelf, en in het licht van de bijdrage die het gebied levert aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk. Het is daarom niet mogelijk om per habitat of soort een overal en altijd geldende kwantificering te doen van die significantie. Het belang van een vermindering van de oppervlakte die door de habitats of de leefgebieden van soorten in kwestie in de SBZ ingenomen wordt, wordt (voor ieder SBZ afzonderlijk) geëvalueerd in het licht van de totale oppervlakte van deze SBZ en van de integriteit van het gebied.

Teneinde te bepalen of een aantasting betekenisvol is in het licht van de doelstellingen van de richtlijn, wordt gebruik gemaakt van volgende factoren:

- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van het habitat (hierbij wordt ook gekeken naar de voor dat habitat typische soorten - zie habitatfiches)
- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van die soort (de voor die soort geschikte habitats - zie soortenfiches)
- de populatieomvang van de betrokken soort(en)

- het bestaan van een voldoende groot habitat om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden en
- het belang van het netwerk hierin.

Bovenstaande toelichting kan worden beschouwd als de basis voor onderstaande criterialijst.

De gehanteerde criteria in deze Passende Beoordeling, mits het doorvoeren van een noodzakelijke interpretatieslag en mits het gebruik met de nodige omzichtigheid, zijn:

Criteria broedvogels

1. het aantal ter plaatse broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 1 % van de landelijke populatie afnemen
2. het aantal in het Natura 2000-gebied aanwezige broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 5 % dalen door de ingreep.
3. indien meer dan 10% van de nationale populatie van een soort in het Natura 2000-gebied kan broeden, wordt criterium 2 op 1 % gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de nationale populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.
5. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (Achtergrondnota in een nauwe juridische relatie tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en met een formale status richting Europa; zie §7.5.1.8.)

Criteria niet-broedvogels

1. het aantal ter plaatse verblijvende vogels van aangemelde soorten mag door de ingreep (blijvend) niet lager worden dan 1 % van de landelijke populatie.
2. de (blijvende) aantalsafname van een bepaalde soort mag niet meer bedragen dan 5% van de in het Natura 2000-gebied voorkomende aantallen.
3. indien meer dan 10% van de totale landelijke populatie van een soort op een bepaald moment in het gebied kan verblijven, wordt criterium 2 op 1% gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de landelijke populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (zie §7.5.1.8)

Criteria habitattypen (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

1. de oppervlakte van één of meer habitats op grond waarvan het Natura 2000-gebied is aangewezen mag (blijvend) met niet meer dan 5% afnemen.
2. het ruimtelijk voorkomen van een serie van opeenvolgende levensgemeenschappen (bijvoorbeeld een hygro-serie of een aantal opeenvolgende successiestadia), mag niet (blijvend) worden doorbroken.
3. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.

Criteria planten- en diersoorten (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

Planten

1. het aantal groeiplaatsen in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. de oppervlakte van alle groeiplaatsen samen mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Vissen

1. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. in geval van paaiplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van opgroeigebieden mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
5. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Zoogdieren

2. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van kraamkamers mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. in geval van overwinteringsplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
5. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
6. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Indien op basis van deze criteria één of meer normen worden overschreden, is er sprake van een *significant effect*

Opmerking: wanneer in onderstaande toelichting tijdsaanduidingen worden gehanteerd, dan dienen deze als relatieve tijdsaanduidingen te worden aanzien. Op 'zeer korte termijn' mag worden

geïnterpreteerd als 'onmiddellijk na inwerkingtreding van het intergetijdengebied'; op 'relatief korte termijn' betekent 'binnen de 5 jaar na inwerkingtreding'; op 'relatief lange termijn' of 'op langere termijn' behandelt de periode '5 à 10 jaar na inwerkingtreding', op 'lange termijn' is 'na meer dan 10 jaar'.

3 Aanwezige habitats en soorten

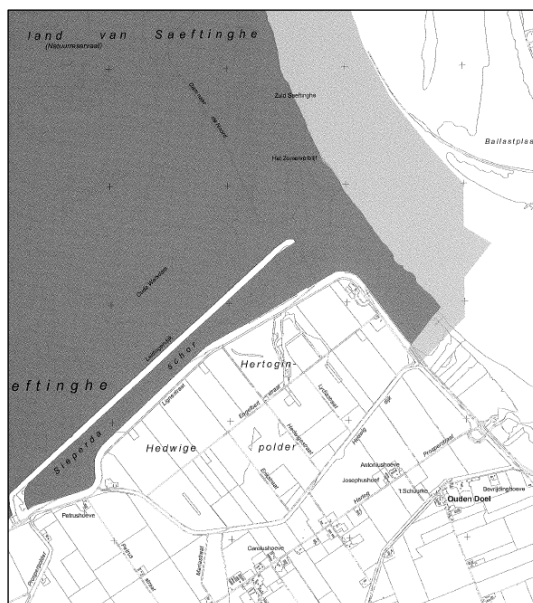
Onderstaand is ingegaan op aanwezige habitats en soorten van zowel het Nederlandse deel als het Vlaamse deel van de Hedwigepolder en Prosperpolder. Met name gezien eventuele cumulatieve effecten is het Vlaamse deel tevens toegelicht.

3.1 Nederlandse deel (NL)

Het Nederlandse deel van het projectgebied behoort voor een klein deel tot het Natura 2000-gebied 122 'Westerschelde & Saeftinghe', te weten de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk en een deel van het Sieperdaschor.

Op Nederlands grondgebied zijn het Verdrongen Land van Saeftinghe (net ten noorden van de Hedwigepolder), het Sieperdaschor en de schorren en slikken langs de Westerschelde van groot ecologisch belang, o.a. voor vogels.

Volgens het Aanwijzingsbesluit (2009) is het Verdrongen Land van Saeftinghe één van de belangrijkste watervogelgebieden van Nederland, voor zowel broedvogels als soorten die in het winterhalfjaar in het gebied verblijven.

Vogelhabitats

In Nederland worden alle habitats binnen dit Natura 2000-gebied in aanmerking genomen in functie van de bescherming van vogelsoorten.

3.2 Voorkomen 'kwalificerende' natuurwaarden (NL)

Het projectgebied maakt ter hoogte van de Sieperdamonding en Nederlands Scheldeschor deel uit van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', het overige overgrote Nederlandse gedeelte van het projectgebied valt buiten het Natura 2000-gebied (de gehele Hedwigepolder). Het eventuele voorkomen van soorten waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen wordt in belangrijke mate onderzocht in het kader van de beoordeling van effecten van inrichting van de Hedwigepolder op instandhoudingsdoelen in het aangrenzende Natura 2000-gebied. Met betrekking tot de kwalificerende natuurwaarden nabij het projectgebied wordt onderscheid gemaakt in broedvogels (§ 3.2.1), niet-broedvogels (§ 3.2.2), habitats (§ 3.2.3) en overige soorten (§ 3.2.4).

Belangrijke opmerking vooraf: wanneer in onderstaande toelichting gesproken wordt over Sieperdaschor, Schor, Scheldeschor of Saeftinghe, dan dient dit te worden geïnterpreteerd als 'in Natura 2000-gebied aanwezig'

3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)

Hieronder wordt de aanwezigheid van de kwalificerende broedvogels beschreven.

- **Bruine Kiekendief:** De Bruine Kiekendief is een soort die voorkomt in open landschappen met grote moeras- en rietvegetaties. Vanaf de 70-er jaren is het aantal broedvogels in het Natura 2000-gebied geleidelijk in aantal toegenomen tot een maximum van 23 paren in 2003 in het Verdrongen Land van Saeftinghe en 1 op het Sieperdaschor. Een omvangrijke slaappleats (> 100 exemplaren) bevindt zich in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Het

jachtgebied van deze soort reikt tot in de achterliggende polders (buiten het Natura 2000-gebied).

- **Kluut:** De Kluut nestelt op kale of schaars begroeide, vaak buitendijkse terreinen, zoals kwelders, strandvlakten, zandplaten, afgesloten zeearmen, inlagen en kreken, opspuitterreinen en ingepolderde gebieden. Het broedvoorkomen is grotendeels beperkt tot het Wadden-, Delta- en IJsselmeergebied. Na de broedtijd concentreert de soort (zowel eigen broedvogels, hun jongen als vogels van elders) zich in de meest slibrijke delen van het Waddengebied, het Deltagebied en de Oostvaardersplassen. De soort komt tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor (enkele paren hooguit), en in Saeftinghe. In Saeftinghe is de Kluut van oudsher een broedvogel in enkele 100'en paren. De stand in Saeftinghe kenmerkt zich echter door sterke fluctuaties.
- **Bontbekplevier:** De Bontbekplevier broedt bij voorkeur op schaars begroeide plekken, zoals stranden, duinranden, laagtes bij zeedijken, strandweiden en oevers van meren, plassen en rivieren, maar ook op akker- en weiland, kunstmatige zandafzettingen en opspuitterreinen. Tijdens de trek (augustus / september) zijn grote aantallen aanwezig in het Deltagebied en ook in de winter is dit gebied van belang. De soort komt uitzonderlijk tot broeden in (het oostelijk deel van) het Sieperdaschor, maar broedt wel in Saeftinghe (10-tal paar ieder jaar), en overwintert ter hoogte van Saeftinghe in grote aantallen.
- **Strandplevier:** Broedgebieden van de Strandplevier worden gekenmerkt door kale of schaarse begroeiing in open terreinen in de omgeving van meestal zoute of brakke wateren. De soort komt sporadische tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor, en broedt in Saeftinghe. Langs de volledige Westerschelde (= Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe') broeden circa 40 à 50 paar de laatste jaren.
- **Zwartkopmeeuw:** Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in het Deltagebied. Er wordt vooral gebroed op door de mens gecreëerde terreinen zoals eilandjes in zoetwatergebieden in de afgedamde estuaria, maar ook in moeras-, duin-, en kweldergebieden. De soort komt niet tot broeden in of in de onmiddellijke buurt van het projectgebied, maar komt wel in sterk fluctuerende aantallen tot broeden in de rest van het Natura 2000-gebied (3 tot 87 broedparen de afgelopen jaren).
- **Grote Stern:** De Grote stern broedt vrijwel uitsluitend op rustige, schaars begroeide eilandjes langs de kust, o.a. in het Deltagebied, alsmede op opgespoten terreinen langs de kust. De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer sterk wisselende aantallen in het (westelijk deel van het) Natura 2000-gebied.
- **Visdief:** De Visdief broedt voornamelijk op rustige, schaars begroeide eilanden voor de kust, in rivieren en meren, alsmede gras-, zand- of kiezeloevers van rivieren en zoetwaterplassen, strandweiden en (kust)moerassen met voldoende voedsel in een straal tot 10 km van de kolonie en zoveel mogelijk gevrijwaard van landpredatoren. Als rustgebied maakt de soort vooral gebruik van strandvlakten, zandbanken, kwelders en andere vlakke zandige gebieden, waaronder ook de zandplaten aan de Scheldezijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied). Saeftinghe geldt als broedgebied voor deze soort (sinds 1987, minimaal 283 exemplaren/jaar), waarvan hooguit enkele koppels in het projectgebied.
- **Dwergstern:** De Dwergstern broedt voornamelijk in rustige, schaars begroeide en dynamische milieus, zoals zand, kiezel- of schelpenbanken, eilandjes en opgespoten terreinen. De verspreiding van broedende Dwergsterns beperkt zich grotendeels tot het Deltagebied, in het Natura 2000-gebied komen jaarlijks circa 100 paar tot broeden. De soort broedt niet in het projectgebied,
- **Blauwborst:** De Blauwborst broedt in heel Nederland waar de geschikte biotopen aanwezig zijn. Hij leeft in iets verruigde rietvelden en gevarieerde moerassen. Enkele natte stukjes in een ruige vlakte zijn ook al voldoende. De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt zeer talrijk in Saeftinghe (620 paar in 1997); enkele paren zijn aanwezig in het projectgebied (Scheldeschor en Sieperdaschor). In de directe omgeving van de Leidingendam zijn ongeveer 20 territoria vastgesteld (Arcadis, 2008). Waarschijnlijk is de soort ook aanwezig in het kreekrestant van de Hedwigepolder.

3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

De Sieperdaschor, de Schorren en het Verdrongen Land van Saeftinghe worden afhankelijk van de soort gebruikt als foerageer- en /of rustgebied door grote groepen eenden, ganzen en steltlopers. De hogere delen dienen als hoogwatervluchtplaats, de aangrenzende schorren

zijn met name foerageergebied voor steltlopers. De polders dienen als foerageer- en rustgebied voor met name ganzen.

- **Fuut.** Na het broedseizoen concentreren Futen zich op de grotere zoete of zoute wateren om te ruïen. Bij strenge vorst ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het Deltagebied, langs de rivieren en langs de Noordzeekust. De soort komt sporadisch – hooguit met enkele exemplaren – voor aan de rivierzijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied), maar de aantallen fluctueren zeer sterk.
- **Kleine zilverreiger.** De Kleine Zilverreiger heeft een voorkeur voor ondiepe meren, rivieren, plassen en poelen, of zoute en brakke wateren, doorgaans met weinig begroeiing. Waarnemingen van deze soort zijn in belangrijke mate afkomstig uit het Deltagebied. Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend, maar bij recente laagwatertellingen ter hoogte van Saeftinghe bleken meer dan 100 exemplaren aanwezig.
- **Lepelaar.** De Lepelaar heeft een voorkeur voor dynamische milieus op de overgang tussen zoet en zout en broedt daar op eilanden, in duinvalleien en kwelders. In de nazomer verzamelt de soort zich in de grote wateren met een gunstig voedselaanbod en veilige rustplaatsen, zoals het Deltagebied. De soort pleistert in aanzienlijke aantallen Saeftinghe, maar ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend.
- **Kolgans:** Door een aangepast beheer voor overwinterende ganzen zijn de aantallen de laatste decennia spectaculair gestegen in Europa, en ook in het Deltagebied. Zoals de meeste ganzen wordt steeds teruggekeerd naar traditionele overwinteringsplaatsen. Bij recente laagwatertellingen ging het soms om een paar duizend exemplaren, ter hoogte van Saeftinghe. Sporadisch foerageert de soort met enkele exemplaren in de Hedwigepolder (= geen Natura 2000-gebied) of langs Sieperdaschor. Hier zijn ruim uitwijkmogelijkheden voorhanden.
- **Grauwe gans:** De Grauwe gans is in Nederland zowel broedvogel als wintergast. De grootste aantallen worden in oktober-november gezien. In november vindt massale wegtrek plaats, maar langs de Westerschelde blijven grote aantallen overwinteren. Hier wordt voornamelijk gefoerageerd op ondergrondse knollen of worteldelen van Zeebies, Zeeaster, Riet of Lisdodde. In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe gans-populatie voor, wat neerkomt op meer dan 50.000 exemplaren. De Grauwe gans pleistert in het poldergedeelte van het projectgebied (hooguit enkele tientallen exemplaren tegelijk), net als in heel wat van de omringende polders, en komt o.a. tot broeden in het Sieperdaschor. Genoemde polders en poldergedeelten zijn geen onderdeel van het Natura 2000-gebied.
- **Bergeend.** De Bergeend concentreert zich na het broedseizoen vooral in de kustzone (o.a. de Westerschelde). In juli vindt er langs de Hollandse kust massale trek plaats naar de Duitse ruigebieden. Sinds het begin van de jaren negentig gebruiken grote groepen ook het Nederlandse Waddengebied om te ruïen, en daarnaast komen kleinere ruiconcentraties voor in de Westerschelde. Vanaf september nemen de aantallen vooral in het Waddengebied en iets later ook in het Deltagebied (en vooral in strenge winters) sterk toe. De Bergeend komt tot broeden in het schorgedeelte van het projectgebied. Overvliegend en pleisterend ter hoogte van de in- en uitlaatzone van het Sieperdaschor is deze soort (met hooguit 10 exemplaren) ook vast te stellen. In Saeftinghe bleken tijdens recente tellingen regelmatig enkele 100'en vogels te pleisteren.
- **Smient.** De Smient verblijft het hele jaar door in Nederland, maar vooral van oktober tot maart. Vooral in zachte winters zijn (in Nederland) grote aantallen aanwezig. Vooral in strenge winters verblijft een groot deel van de in Nederland voorkomende smienten in het Deltagebied, waarvan het grootste deel in Saeftinghe (vele 1000'en) en ook enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom.
- **Krakeend.** De Krakeend komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang. De soort is sporadisch vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen (enkele tientallen).
- **Wintertaling.** De Europese vogels overwinteren van West-Europa tot in Noord-Afrika. Naast open polder-, meersen- en slikgebieden komt de Wintertaling 's winters ook in meer beschutte moerassen en moerasbossen voor. De soort komt ook in Saeftinghe voor. Van de gemiddeld 1000 exemplaren die jaarlijks in het Natura 2000-gebied zijn vast te stellen bevindt de overgrote meerderheid zich ter hoogte van Saeftinghe. Enkele exemplaren bevinden zich ook in het poldergedeelte van het projectgebied (buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied).
- **Wilde eend.** In juli en augustus komen grote ruiconcentraties voor in o.a. het Deltagebied. In september en oktober verblijven grote aantallen in o.a. het Deltagebied. Komt jaarlijks

met enkele koppels tot broeden in het Nederlands polderdeel van het projectgebied (= buiten de begrenzing van het huidige Natura 2000-gebied), en bevindt zich met vele 100'ën broedparen in Saeftinghe. De soort pleistert met vele 1000'ën in Saeftinghe.

- **Pijlstaart:** In het najaar beperkt de verspreiding zich grotendeels tot het Waddengebied, waarna ook de meer zuidelijke gebieden zoals Flevoland en uiteindelijk het Deltagebied worden gebruikt. In de winter verblijven de grootste aantallen in het Wadden- en Deltagebied. In strenge winters neemt het belang van het Deltagebied sterk toe. Dan pleistert de soort met enkele 100'ën exemplaren in Saeftinghe, en ook enkele individuen ter hoogte van het projectgebied (nl. ter hoogte van de Sieperdamonding).
- **Slobeend:** De Slobeend is gebonden aan zoet of zout water. In de nazomer komen grote aantallen voor in het IJsselmeergebied en Zuidelijk Flevoland. Wat later maakt de soort ook veel gebruik van het Deltagebied. 's Winters en vooral in strenge winters beperkt het voorkomen zich grotendeels tot het westen en zuidwesten van Nederland, o.a. in het Deltagebied en Saeftinghe. De Slobeend komt sporadisch foerageren in de sloten van de achterliggende polder (= niet Natura 2000-gebied), maar ook ter hoogte van de Sieperdamonding; jaarrond zijn de aantallen ter hoogte van Saeftinghe beperkt tot gemiddeld een 50-tal individuen.
- **Middelste zaagbek:** De Middelste Zaagbek is als viseter gebonden aan open, zoete of zoute wateren. Een belangrijke pleisterplaats is o.a. het westelijke Deltagebied. In het binnenland zijn de aantallen meestal gering. In het winterhalfjaar soms in kleine aantallen in en langs Saeftinghe (seizoensgemiddelde 30 exemplaren); geen waarnemingen ter hoogte van het projectgebied.
- **Zeearend:** Als wintergast, maar tegenwoordig ook in de zomer, verblijven enkele exemplaren in gebieden als de Biesbosch, de Oostvaardersplassen, de Gelderse Poort én Saeftinghe. Nu de druk door jacht en vergiftiging verminderd is, neemt het aantal jaarlijks toe. In Duitsland verdubbelt het aantal dieren elke 5 jaar. Het areaal van deze vogel heeft zich vanuit Duitsland naar Nederland uitgebreid. Sinds 2006 broedt een paar in de Oostvaardersplassen.
- **Slechtvalk:** De Slechtvalk jaagt vooral op vogels die in de vlucht worden gevangen. Als overwinteringsgebied prefereert de soort daarom open landschappen met voldoende prooiaanbod en uitkijkposten, zoals open wateren en agrarische gebieden. In het Deltagebied overwinteren jaarlijks diverse vogels, waaronder ook in Saeftinghe.
- **Scholekster:** De Scholekster overwintert voornamelijk in kustgebieden met een rijk aanbod aan schelpdieren (o.a. kokkels en mossels). In het Deltagebied concentreren zich na het broedseizoen grote aantallen om te ruïen en te overwinteren, met soms enkele 100'ën exemplaren ter hoogte van Saeftinghe en enkele exemplaren bij de Sieperdamonding. De soort foerageert ook in de achterliggende polder (= niet Natura 2000-gebied).
- **Kluut:** Naast de aanwezigheid als broedvogel, pleistert de soort ook ter hoogte van Saeftinghe. Een seizoensgemiddelde van ± 500 pleisterende exemplaren in het Natura 2000-gebied is te vermelden.
- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele honderden exemplaren van deze soort vast te stellen in Saeftinghe. Ter hoogte van het poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het veelal om enkele exemplaren.
- **Strandplevier:** De soort pleistert in kleine aantallen (enkele tientallen) in Saeftinghe. Zeer waarschijnlijk is de soort momenteel niet aanwezig in het schorgedeelte van het projectgebied.
- **Goudplevier:** De Goudplevier prefereert open grasland op zeelei- of veenbodems en daarnaast akkerland. Gesloten graslanden worden grotendeels gemeden. Zowel in het voor- als in het najaar is de presentie het hoogst in de lage gedeelten van Nederland, in de IJsseldelta en langs de grote rivieren. Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'ën.
- **Zilverplevier:** De Zilverplevier wordt het gehele jaar in Nederland gezien, maar voornamelijk tijdens de trek (april/mei en augustus-oktober). De soort heeft een voorkeur voor zoutwatermilieus en concentreert zich tijdens de trek in het Wadden- en Deltagebied, waar een deel van de vogels in het najaar een gedeeltelijke rui doormaakt. In de wintermaanden is de verspreiding grotendeels beperkt tot Wadden- en Deltagebied, en komt de soort ook met enkele 10-tallen ter hoogte van Saeftinghe voor. In het poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het hooguit om enkele sporadische exemplaren.
- **Kievit:** De soort komt tot broeden in het oosten van het Sieperdaschor en in Saeftinghe, en komt pleisterend met vele 1000'ën exemplaren in Saeftinghe voor. In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) gaat het meestal

om lagere aantallen, incidenteel gaat het om enkele honderden exemplaren in het poldergedeelte van het projectgebied.

- **Kanoetstrandloper:** De Kanoetstrandloper is gebonden aan het mariene milieu. Tijdens de trek (rond mei en augustus) concentreren zich grote aantallen in het (westelijk) Deltagebied. In de overige gebieden is de soort schaars. In het getijdengebied wordt tijdens laag water gefoerageerd op geschikte schelpdieren. Tijdens hoog water wordt gerust op kale zandige platen, stranden en kwelderranden. De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saefthinghe met enkele 100'en exemplaren) tevens om te ruien, en te overwinteren.
- **Drieteenstrandloper:** De Drieteenstrandloper heeft een voorkeur voor zandige biotopen in het mariene milieu, zoals stranden en zandplaten in het getijdengebied, waar ze meestal worden aangetroffen langs de waterlijn. De meer slikrijke gedeelten van de kust worden gemeden. De waarnemingen beperken zich grotendeels tot het Wadden- en Deltagebied en de Noordzeekust (gemiddeld een 1000'tal vogels in het volledige Natura 2000-gebied; ook in Saefthinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren). In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) komt de soort niet of per uitzondering voor.
- **Bonte Strandloper:** De Bonte Strandloper heeft een voorkeur voor het zoute milieu, vooral getijdengebieden met voldoende aanbod aan ongewervelde dieren. In het najaar doet vooral het Waddengebied dienst als rui- en doortrekgebied. De Delta- en het Waddengebied vormen belangrijke overwinteringsgebieden. In Saefthinghe verblijven soms enkele 100'en tot 1000'en exemplaren. In het poldergedeelte van het projectgebied komt de soort niet, of sporadisch, met 10 à 20 individuen foerageren (buiten het huidige Natura 2000-gebied).
- **Rosse Grutto:** De Rosse Grutto is een broedvogel van de Siberische toendra waarvan de westelijke populaties van Nederland gebruik maken als doortrekgebied en als pleistergebied in zowel nazomer als winter. De Rosse Grutto heeft buiten de broedtijd een voorkeur voor grote getijdengebieden. Door de overlap tussen trekvogels, wintervogels en overzomeraars blijft bijna het gehele jaar door een vrij groot aantal langs de Westerschelde (± 1000 ex). In grote delen van Saefthinghe en ook in het oostelijk deel van het Sieperdaschor is de soort aanwezig (enkele individuen).
- **Wulp:** De Wulp heeft buiten het broedseizoen een voorkeur voor de kustgebieden. Vooral in het Wadden- en Deltagebied komen grote aantallen voor. Hier wordt tijdens laag water gefoerageerd op drooggevallen platen en modderbanken. Tijdens hoog water worden gemeenschappelijke rustplaatsen gebruikt, die gelegen zijn op aangrenzende kwelders, grasachtige gebieden en open, zandige gebieden. Het Delta- en Waddengebied zijn tevens belangrijke ruigebieden, met een gemiddelde van 200 à 300 wulpen. In het projectgebied kan men spreken van een gemiddelde van 2 à 5 exemplaren, nl. ter hoogte van de Sieperdamonding.
- **Zwarte Ruiter:** De Zwarte Ruiter heeft een voorkeur voor natte biotopen met een zachte bodem, zoals de slikrijke gedeelten van de getijdengebieden, ondiepe of onderbemaalde sloten, vloeivelden, natte graslanden en oevers van rivieren, meren en plassen. Het voorkomen beperkt zich veelal tot het westen en noorden van het land. Ook in het Deltagebied komen grote aantallen voor; ook Saefthinghe is een belangrijke pleister en foerageerzone (seizoensgemiddelde >200 individuen). In het schorgedeelte van het projectgebied is de soort per uitzondering vast te stellen.
- **Tureluur:** Buiten het broedseizoen houdt de Tureluur zich hoofdzakelijk op in de kustmilieus, in rustige, vochtige en open gebieden. Hier wordt gefoerageerd op ongewervelde dieren, zoals wormen, kleine kreeftachtigen en schelpdieren. Tijdens de trek concentreren zich grote aantallen in het Wadden- en Deltagebied, welke gebieden tevens dienst doen als ruiplaatsen. Ook tijdens de winter zijn dit de belangrijkste gebieden. De soort is vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan tot broeden. De soort broedt ook vrij frequent in Saefthinghe, en foerageert er met enkele 100'en exemplaren.
- **Groenpootruiter:** Saefthinghe is van nationale betekenis voor de soort. Geregeld verblijven 10-tallen exemplaren ter hoogte van Saefthinghe. Nog geen of nauwelijks vaststellingen ter hoogte van het (schorgedeelte van het) projectgebied.
- **Steenloper:** De Steenloper is een broedvogel van vooral rotsachtige kusten van Scandinavië tot Siberië. In Nederland komt hij voor als doortrekker en overwinteraar hoewel niet-broedende overzomeraars en snel terugkerende vogels zorgen voor een continue aanwezigheid van deze soort in de Nederlandse getijdengebieden. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplek. De soort is onregelmatig aanwezig in Saefthinghe, net als in het schorgedeelte van het projectgebied.

3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)

Over het voorkomen van kwalificerende habitats in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld:

- **1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken:** Ontwikkelt zich niet aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk, maar is veel westelijker in het Natura 2000-gebied aan te treffen.
- **1130 Estuaria:** Een estuarium bestaat al met al uit een mozaïek van verschillende ecotopen. Dat zijn ecotopen zoals watervlaktes en geulen, bij eb droogvallende, hoge dan wel lage, zandige dan wel slibrijke platen, mosselbanken, kokkelbanken en zeegras- en ruppiavelden. Dit mozaïek van het estuarium vormt een landschapsecologisch geheel met terrestrische habitattypen van schorren en duinen. Het habitatype ontwikkelt zich aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten / Zilte pionierbegroeiingen:** Het habitatype komt voor op de overgang van slik naar schor, en wordt aangetroffen in schorren van de Verdrongen Zwarte Polder, Paulinaschor, Hellegatschor, het Verdrongen land van Saeftinge, het Schor bij Waarde, het Zuidgors, in de Sloehaven, en op de Hooge Platen en de Plaat van Walsoorden. Grote fluctuaties in areaal zijn mogelijk door wisselende weersinvloeden. In schorren komt het habitatype verder voor aan de randen, op regelmatig door zeewater overspoelde slibrijke en zandige plaatsen. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Dit habitatype is de laatste decennia sterk in oppervlakte achteruitgegaan.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties / Slijkgrasvelden (*Spartinion*):** Dit habitatype wordt van belang geacht als beschermingszone tegen het eroderen van H1330. Ook is het een onmisbare schakel in het schorvormingsproces. Omdat het uitsluitend wordt gevormd door de exoot Engels slijkgras wordt het vanuit het oogpunt biodiversiteit niet van belang geacht. Voor dit type geldt een opgave voor behoud van oppervlak en kwaliteit. In de Westerschelde wordt dit habitatype aangetroffen in vrijwel alle schorren langs de oevers. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Het habitatype slijkgrasvelden is uitsluitend in een vorm met de exoot engels slijkgras aanwezig; deze vorm is vanuit het oogpunt van biodiversiteit niet van belang, maar omdat het habitatype plaatselijk een aanzienlijke oppervlakte inneemt, heeft het hier een duidelijke functie als beschermingszone tegen het eroderen van habitatype H1330 schorren en zilte graslanden. Herstel van begroeiingen van klein slijkgras wordt als weinig haalbaar ingeschat.
- **1330 Atlantische schorren / Schorren en zilte graslanden (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*):** Het habitatype H1330 komt in grote oppervlakten voor in het oostelijk deel (Verdrongen land van Saeftinge, Bathse schor, schor bij Waarde, Plaat van Walsoorden, Platen van Hulst en Zuidgors). In het westelijk deel wordt dit type minder aangetroffen. Hier is het areaal enigszins afgenomen als gevolg van schorranderosie. In de Westerschelde wordt een optimale functionele omvang van tientallen hectares aaneengesloten aangetroffen in het Verdrongen land van Saeftinge en diverse andere schorren. Wel is het hoge schor oververtegenwoordigd doordat de schorren verouderen. Een kwaliteitsverbetering zou dus gezocht kunnen worden in het streven naar een meer complete zonering van laag schor en hoog schor. Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. De verdeling van de schorren binnen het Westerschelde-estuarium is momenteel niet in evenwicht. In het oostelijke deel van het Natura 2000-gebied komt dit type frequent voor, terwijl het westelijk veel geringer aanwezig is.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat bestaat uit pioniersgemeenschappen op jonge embryonale duinen, stranden en strandvlakten. Het zijn laagblijvende soortenarme vegetaties met enkele graspollen in een overwegend open milieu. Dit habitatype komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat bestaat uit min of meer mobiele duinen met actieve zandverstuivingen. Op de meest dynamische plaatsen bestaat de gemeenschap uit een afwisseling van kaal zand en pollen met Helm. Dit habitat komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones

- **2160 Duinen met Duindoorn:** duindoornstruwelen vertonen een grote variatie in hoogte en in dichtheid. De struwelen met een dominantie van Duindoorn en/of Wilde liguster zijn gemiddeld slechts 1 à 2 m hoog. Op matig kalkrijke tot kalkrijke, droge tot natte min of meer humeuze zandbodem. Dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, maar ontwikkelt in verzwakte vorm aan de noordwestzijde van het Verdrongen Land van Saeftinghe.
- **2190 Vochtige duinvalleien:** vochtige duinvalleien ontstaan door het uitstuiven van het zand tot op het niveau van het grondwater. Het zijn open begroeiingen met een grote variatie aan vegetatietypen en een belangrijk aandeel kalkmoerassoorten. Ook dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)

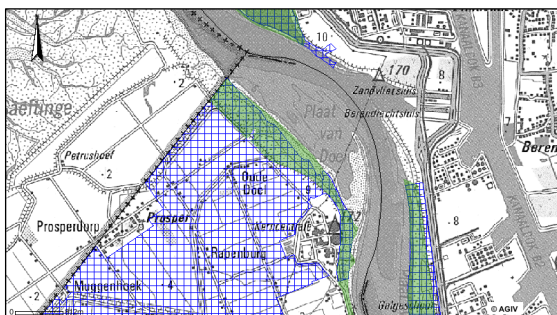
Over het voorkomen van kwalificerende soorten in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld;

- **Nauwe korfslak:** De Nauwe korfslak is een soort van open, vochtige en kalkrijke biotopen, die soms tijdelijk, maar nooit permanent, uitdrogen. Het verspreidingsgebied van de nauwe korfslak is grotendeels beperkt tot Zeeland, Zuid-Holland en het zuiden van Noord-Holland, maar de soort is niet present in het projectgebied.
- **Zeeprik:** Zeeprik én ook Rivierprik lijken qua habitatvereisten en levenscyclus sterk op elkaar en worden om die reden meestal ook samen beschreven. In het kader van de Habitatrictlijn zijn de Zeeprik en Rivierprik aangewezen als soorten van het aangewezen beschermde gebied. Beide zijn anadrome soorten. De soorten leven in brak tot zout water, maar planten zich voort in zoetwater. Zoet-zout overgangen zijn voor het voortbestaan van deze soorten dus een vereiste. In de adulte fase leven beide soorten als parasiet op vissoorten als Haring, Sprot, Spiering, Kabeljauw, Wijting, Makreel en Zalm. Vroeger waren Zeeprik en Rivierprik talrijk in de Zeeuwse wateren, maar beide soorten zijn sterk achteruitgegaan. Momenteel zijn ze bezig aan een 'remonte' en komen ze in de Westerschelde waarschijnlijk in lage aantallen voor. Een specifieke binding met het intergetijdengebied lijkt, gezien de vissoorten waarop de adulten parasiteren, niet waarschijnlijk en werkzaamheden zullen dan ook geen effect hebben op de in de Westerschelde aanwezige populaties van Zeeprik en Rivierprik. De Zeeprik gebruikt de Schelde alleen als doortrekgebied op weg naar geschikte, bovenstroomse paaiplaatsen. Slechts zeer sporadisch trekt de soort de Schelde op.
- **Rivierprik:** Net als de Zeeprik is de Rivierprik een anadrome soort. De Rivierprik wordt aangetroffen door geheel Nederland. Volwassen exemplaren worden gevonden in mondingen van rivieren en de kustwateren. Larven (en volwassenen) worden aangetroffen in de midden- en bovenloop van grotere rivieren en hun zijstroompjes, alsook de grotere beken. Vangstcijfers laten zien dat tussen 1986 en 1996 een opmerkelijke toename plaatsvond in de benedenrivieren en het IJsselmeer. Het is waarschijnlijk dat de soort (in beperkte mate) te vinden is in het ondiepe deel van de Schelde grenzend aan de slikken en schorren van het projectgebied.
- **Fint:** Nadat in 1970 het Haringvliet werd afgesloten, was het afgelopen met de Fint als paaiende vissoort in de Nederlandse rivieren. Vanaf de jaren 1990 lijkt het aantal finten langs de Nederlandse kust en in de benedenrivieren weer toe te nemen. De soort heeft in de Nederlandse wateren echter nog geen nieuwe stabiele populatie kunnen vormen. In Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Spanje bestaan nog kleine paaiende populaties van de soort, maar het aantal exemplaren van deze soort in de Westerschelde (doortrekgebied) is erg klein tot nihil.
- **Gewone zeehond:** In het Deltagebied is het aantal gewone zeehonden toegenomen van slechts enkele dieren in de jaren 1980 tot circa 150 dieren in 2002. Zeer sporadisch duikt er een exemplaar op ter hoogte van de Scheldeschorren en Schelde-zandplaten aan de rivierzijde van het projectgebied.
- **Groenknolorchis:** Tegenwoordig komt deze orchidee in Nederland het meest voor in de duinen van de Waddeneilanden, Voorne en Schouwen, in de Grevelingen, en op de Hoofdplaat in Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks de sterke achteruitgang gedurende de 20e eeuw, zijn in Nederland, in verhouding tot Vlaanderen, toch nog veel populaties aanwezig; echter niet in de (ruime) omgeving van het projectgebied. De Groenknolorchis is in de omgeving van het projectgebied binnen het Natura 2000-gebied niet waargenomen en wordt hier ook niet verwacht gezien de standplaatsvereisten en het huidige verspreidingsgebied.

3.3 Vlaamse deel

Met betrekking tot het Vlaams deel in onderstaande beschouwing wordt het volgende opgemerkt. Uitgangspunt in de beschouwingen is de toestand in 2007. Op basis van die situatie is in Vlaanderen de planologische procedure doorlopen en zijn de benodigde vergunningen verleend. Inmiddels is het gebied ingericht als tijdelijke natuur, vooruitlopend op de definitieve inrichting volgens het Inrichtingsplan.

3.3.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)

Het volledige Vlaamse deel van het projectgebied (incl. de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk) behoren tot het Vogelrichtlijngebied of **SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'** (totale oppervlakte: 7.085ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied aangeduid met blauwe arcering.

Inleiding

Op Vlaams grondgebied is het projectgebied en ruimere omgeving op de Linker-Scheldeoever opgenomen in het Vogelrichtlijngebied "Schorren en polders van de Beneden-Schelde", waarbij (naast natuur- en bosgebieden) de specifiek beschermde habitats de slikken, brakwaterschorren en kreken met hun oevergebieden opgenomen zijn. Deze habitats zijn belangrijk voor verschillende broedvogels, doortrekkers en overwintelaars. In de periode 2003-2006, dus voor aanvang van de in 2011/2012 uitgevoerde werkzaamheden in de Prosperpolder, kwamen er 12 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Linkerscheldeoevergedeelte van dit Vogelrichtlijngebied (zie onderstaande soorten):

Broedvogels van Bijlage I van de Vogelrichtlijn	Gemiddelde populatiegrootte in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (periode 2003-2005)			
	2003	2004	2005	2006
Roerdomp	1	2	1	2
Lepelaar	1	5	11	14
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21
Slechtvalk	2	1	1	2
Porseleinhoen	2	0	4	0
Kluut	70-100	163	190	148
Steltkluut	2	0	1	0
Strandplevier	1	3	18	15
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7
Visdief	104	67	200	287
Ijsvogel	2-3	2	3	2
Blauwborst	>188	>180	>150	171

Een actualisatie van deze aantallen is anno 2013 niet relevant, aangezien het Vlaams deel van het projectgebied reeds als tijdelijke natuur is ingericht.

Habitats

- Slikken en brakwaterschorren: deze komen voor aan de rivierzijde van de Scheldedijk, in de zone onmiddellijk grenzend aan de rivierzijde van het projectgebied.
- Dijken: de dijken die hier bedoeld worden zijn een beperkt aantal oude landdijken in de strikte zin van het woord. In het projectgebied komen verschillende dijken voor, maar slechts één landdijk (de Hedwigedijk). Deze behoort niet tot de aangemelde landdijken.
- Kreken en hun oevervegetaties: hiermee worden historische 'polderkreken' bedoeld; geulen en nog met de rivier in relatie staande kreken vallen hier niet onder. Echte kreken

komen in of in de directe omgeving van het projectgebied niet voor. De dichtstbijgelegen zone waar krekken te vinden zijn (en waren) is aan de zuidzijde van Kieldrecht-dorp op bijna 6 km van de grens van het projectgebied. In het noordelijk deel van het projectgebied (op Nederlands grondgebied) komt een kreekrestant voor, dat echter niet als kreek kan getypeerd worden.

Opmerking: de drie bovenstaande habitats werden door Vlaanderen bij Europa aangemeld als zijnde de enige habitats die in dit SBZ-V bescherming genieten. Europa is het echter niet eens met deze Vlaamse zienswijze en gaat er van uit dat alle habitats binnen een SBZ-V bescherming dienen te genieten. Hier vormt dit echter geen belangrijk discussiepunt.

Soorten

Bij de uiteenzetting inzake aanwezige soorten dient vooreerst ook te worden aangehaald dat in het kader van de bouwwerken ter hoogte van Deurganckdok en omgeving een groot aantal, al dan niet tijdelijke compensatiemaatregelen werd voorzien in de omgeving (op Vlaams grondgebied) (bv. Steenlandpolder, Melselepolder, Vlakte van Zwiendrecht). Deze compensaties die ten uitvoer werden gebracht na de zgn. Deurganckdok-ingebrekestelling komen ook in de Achtergrondnota Natuur aan bod als zones waarbinnen de IHD's voor het genoemde SBZ-V kunnen gerealiseerd worden, en worden in kader van de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoringgrondes door het INBO gescreend op aanwezigheid van soorten. Om die reden worden ze in dit hoofdstuk ook vermeld.

Van genoemde Bijlage 1-vogelsoorten (incl. hun leefgebieden) kan in functie van de Vogelrichtlijn het volgende gezegd worden (informatie uit de diverse INBO-monitoringsrapporten, losse Natuurpunt-info, www.scheldeschorren.be)

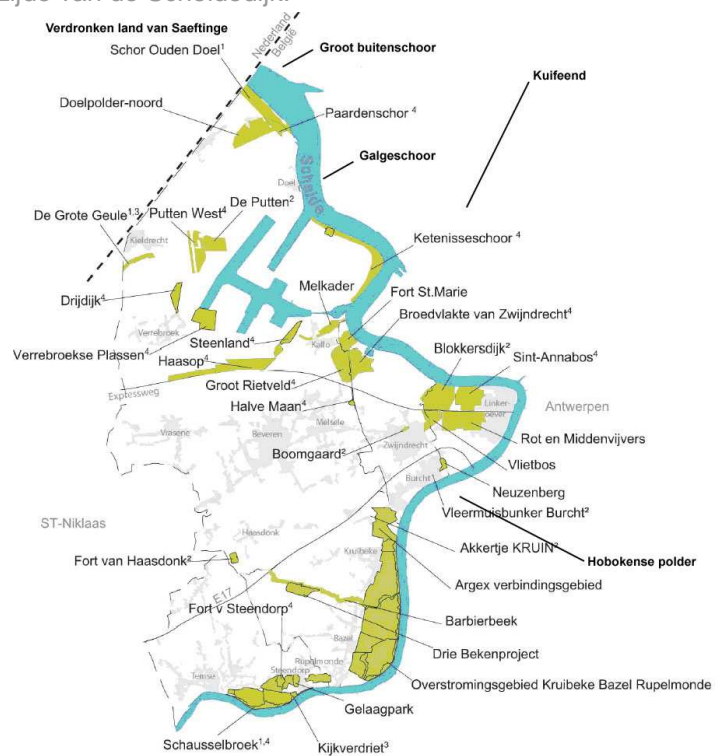
- **Roerdomp:** deze soort broedde in 2002 voor het eerst in de omgeving (Groot rietveld). Ook de jaren daarop waren er 1 à 2 al dan niet geslaagde broedpogingen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Lepelaar:** in 2003 broedde deze soort voor het eerst in het Linkerscheldeoevergebied, met 2 uitgevlogen jongen in de Verrebroekse plassen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Bruine kiekendief:** deze soort is gebonden aan dichte, uitgestrekte, vochtige maar niet volledig geïndeerde, rustige rietvelden. Dit is een soort die het de laatste jaren bijzonder goed doet met verschillende broedgevallen in de natuurzones in de omgeving van het projectgebied. De soort wordt sporadisch overvliegend vastgesteld ter hoogte van het projectgebied, en komt ook tot broeden in Schor Ouden Doel.
- **Slechtvalk:** deze soort broedt in de nestkasten opgehangen aan de koeltorens van o.a. de kerncentrale te Doel. Voor zijn voedselaanbod is hij afhankelijk van het Vogelrichtlijngebied.
- **Porseleinhoen:** de broedaantallen van deze soort verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. In ieder geval is er geschikt broedhabitat voor deze soort in het projectgebied aanwezig (o.a. het rietschor van Schor Ouden Doel)
- **Kluut:** deze soort foerageert vooral in slibrijke getijdenzones, maar komt ook (broedend) voor op akkers, opgespoten terreinen en open, drassige graslanden met een schaarse begroeiing. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen en ze heeft er ook niet of nauwelijks gefoerageerd, maar de soort kwam vorig jaar (makkelijk) tot broeden in de nog zandige zones van de Brakke Kreek – Doelpolder-Noord-werfzone, onmiddellijk grenzend aan het projectgebied.
- **Steltkluut:** een sterk fluctuerende soort die niet in of in de buurt van het projectgebied tot broeden komt.
- **Strandplevier:** deze soort heeft dezelfde dynamische expansiecapaciteiten in het Vogelrichtlijngebied zoals dit bekend is van onder meer Kluut en Visdief. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.
- **Zwartkopmeeuw:** komt niet tot broeden in het projectgebied, maar wel in grote kolonies in de directe omgeving
- **Visdief:** de meeste broedkoppels van deze soort broedden in het Linkerscheldeoevergebied op opgespoten terreinen. Van nature zijn strand- en plasvlaktes belangrijk voor deze soort. Dit habitat komt momenteel niet voor in het projectgebied. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.

- **Ijsvogel:** deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen, hoofdzakelijk omwille van strenge winters. De soort komt wellicht niet tot broeden in het projectgebied maar komt er ongetwijfeld foerageren.
- **Blauwborst:** is een soort die gebruik maakt van en broedt in kleinschalige gebiedjes met drassige vlekken en ruigtes en rietkragen. Blauwborst doet het de afgelopen jaren zeer goed in Vlaanderen en Nederland. De enige zone die in het poldergedeelte van het projectgebied echt in aanmerking komt voor deze soort is de omgeving van het kreekrestant in de Hedwigepolder (op Nederlands grondgebied); echter, de soort werd daar niet vastgesteld. De soort komt tot broeden in Schor Ouden Doel.

Wat de niet-broedvogels uit Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn betreft kan het volgende gezegd worden:

- **Goudplevier** en **Kemphaan:** de akkers en graslanden in het achterland en de oude poldergebieden zijn een goede pleisterplaats voor deze trekvogels. Deze verstoringgevoelige soorten kwamen in de omgeving van het projectgebied nog nooit tot broeden, en waren de laatste jaren niet aanwezig in het projectgebied.
- **Kleine zwaan, Wilde zwaan:** deze soorten komen jaarlijks vanuit hun broedgebied (in de toendra) naar het zuiden afgezakt, waar ze pleisteren in open (polder)graslanden. Ze overwinteren ook in en langs grote meren en langs de Schelde. Dit zijn soorten die sowieso vrij gevoelig zijn voor geluidsverstoring en zich wellicht op enige 100'en meter afstand van door de mens beïnvloede zones zullen ophouden.
- **Parelduiker, Roodkeelduiker, Kuifduiker:** deze soorten houden zich permanent op in het Scheldewater, en op vlak van geluidsverstoring goed afgezonderd achter de huidige Scheldedijken. Deze soorten houden zich soms op ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk.

- Tijdelijke en permanente compensaties voor de aanleg van het Deurganckdok werd na een ingebrekestelling vanwege de Europese Commissie met betrekking tot de Vlaamse Natura 2000-verplichtingen, voorgesteld om in en langs het SBZ-V (deels tijdelijke) natuurcompensatiezone s uit te werken en op terrein te realiseren om op die manier het hoofd te bieden aan het verlies aan natuurwaarden bij aanleg van het Deurganckdok. Het gaat om de volgende tijdelijke

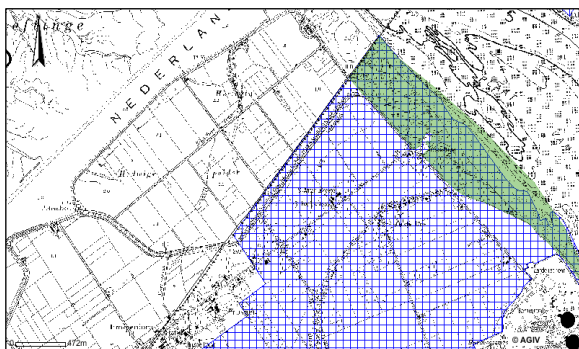
natuurcompensatiegebieden. Deze worden hier louter ter info opgeijst:

- Putten West - Een geïntegreerd inrichtingsplan werd opgemaakt voor Putten West en de Zoetwaterkreek. Dit project werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten. In de weidevogelgebieden Putten West en Doelpolder Noord werden in mei '03 in totaal 25 ha gronden, in eigendom van VLM, ingezaaid met een aangepast grasmengsel en beheerd door landbouwers (gebruiksovereenkomst weidevogelbeheer). Door de nog vrij versnipperde ligging van de percelen werd in overleg met afdeling Natuur tijdelijk voor een maai-beheer geopteerd. Afsluitingen worden pas voorzien bij overschakeling op begrazingsbeheer, d.i. nadat de grondvererving en inrichting van alle percelen in het weidevogelgebied is gerealiseerd. Men streeft hier naar een

- weidevogelgebied over een oppervlakte van minstens 52 ha met meerjarig extensief beheerd grasland. Het wordt een permanent vochtig grasland met microreliëf voorzien.
- Kreek buffer-noord - Permanente compensatie van 36 ha voor slik-schor en ondiep water. Er is een kreek voorzien met ondiep water verkregen binnen het deel van de 200 m brede buffer die zich binnen de Doelpolder, in de onmiddellijke omgeving van de Schelde bevindt. De hydraulische studie en het inrichtingsplan van de Vlarebo-analyses voor de Brakke kreek en Doelpolder Noord zijn afgerond in december '03. In afwachting van de inrichting werden enkele nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Recent is de inrichting van dit gebied gestart.
 - Drijdijck - In het kader van het Validatiedecreet werd een Bouwvergunning F afgeleverd op 18 maart '02. Het inrichtingsplan werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten (samen met het geïntegreerde inrichtingsplan Putten West en Zoetwaterkreek). De inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. Streefbeeld: plas en oevers (permanente compensatie van 36.7 ha). Grote plas met brede oeverzones, variabele diepte en een zo gevarieerd mogelijk bodemgebruik.
 - Verrebroekse plassen - Dit is een tijdelijke compensatie van 80 ha. Op 17 juni '02 werd de zoekzone "Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied" concreet ingevuld met de Verrebroekse Plassen, in de zone Verrebroekdok fase 3. In het voorjaar van 2003 werden er 2 afsluitingen geplaatst, een groene (plassen) en een rode (randzone) perimeter om de rust in het gebied te waarborgen. In augustus '03 werden achtergebleven persleidingen uit het gebied verwijderd.
 - Zoetwaterkreek - Inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. De bestaande gebruiksovereenkomsten op percelen in eigendom van de overheid werden opgezegd. In afwachting van de inrichting werden nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Bedoeling is hier een langgerekte zoetwaterkreek met brede oevers en rietpartijen aan te leggen. Het betreft een permanente compensatie van 17,8 ha.
 - Steenlandpolder - Tijdelijke compensatie, riet en water. De ecologische inrichtingswerken zijn reeds beëindigd (augustus-oktober '03) en hebben tot doel optimale omstandigheden te creëren voor de spontane uitbreiding en ontwikkeling van de bestaande rietvegetatie. Dit gebied zal niet toegankelijk zijn voor wandelaars. De keuze viel op dit gebied omwille van de aanwezigheid van een krekentrestant (Melkader) en een recenter ontwikkeld rietland, oppervlakte: 2.7 ha.
 - Zuidelijke Groenzone of Haasop - Hier zal men streven de huidige natuurwaarden in stand te houden. Oppervlakte van 101,5 ha riet en water. Dit beschermde natuurgebied ontstond omstreeks 1972 na de opspuiting van een deel van de vroegere Beverenpolder voor de aanleg van de Waaslandhaven. Het gebied werd toen voorzien als buffergebied tussen de haven en de bewoning. De natuur heeft hier na vele jaren het gebied terug vorm gegeven. Tal van vogelsoorten komen hier broeden, overnachten, overwinteren, voedsel zoeken of rusten. Zowel riet- en watervogels als bos- en weidevogels hebben het hier naar hun zin. Ook voor tal van roofvogels is dit gebied een paradijs. Het gebied wordt momenteel begraasd door Konik-paarden in het kader van een beheervisie, opgesteld door afdeling Natuur. Er loopt een wandelpad van ongeveer 2 km in de lengte door het natuurgebied (ingang de Koestraat). Wandelen kan, zonder huisdieren maar niet fietsen.
 - Groot Rietveld - Instandhouding van de huidige natuurwaarden, riet en water over een oppervlakte van 82.4 ha. Er werd reeds een afsluiting met toegangen voor wandelaars geplaatst. Dit gebied is toegankelijk voor wandelaars zonder huisdieren op de dijken. Het wordt momenteel begraasd door 2 Konik-paarden in het kader van een beheervisie (oktober '03) opgesteld door afdeling Natuur.
 - Vlake van Zwijndrecht - Dit is een tijdelijke compensatie van 53 ha met strand en plasvlakten. Er komt een onbegroeide tot schaars begroeide zandvlakte met plassen en schelpenpartijen voor strand- en koloniebroeders. Er werden boomstambarricades gelegd om motorcrossers te weren uit het gebied. De aanwezige plassen werden in stand gehouden door het dempen van erosiegeulen. Het gebied is toegankelijk voor wandelaars van 16 juni tot 14 maart (dus niet in het broedseizoen).
 - Percelen van de (Vlaamse) overheid (o.a. Halve Maan, Fort St Marie) - Ecologisch waardevolle polderpercelen liggen verspreid in de polder.

Het compensatiegebied 'Kreek – Buffer noord' zal op termijn in een duidelijke relatie staan met het projectgebied.

3.3.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)

De schorren en slikken aan de rivierzijde van de huidige (Vlaamse) Scheldedijk behoren tot Habitatrichtlijngebied of **SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'** (totale oppervlakte 6.006ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied met groene overlap aangeduid.

Inleiding

Zowel de (Vlaamse) Hedwige- als de Prosperpolder hadden een zeer gelijkvormig beheer en *uitzicht*². Om die reden worden ze bij deze 'inleiding' samen behandeld.

Habitats (van Bijlage I)

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende habitats:

- **1130 Estuaria:** ontwikkelt bij het benedenstrooms gedeelte van een rivier dat onder invloed van de zeegetijdewerking staat. Het estuarium reikt stroomopwaarts vanaf de monding in zee tot aan het einde van de brakwaterzone. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding
- **1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten:** ontwikkelen langs de kust en in estuaria. Zandplaten ontstaan op dynamische plaatsen die rechtstreeks aan de golfwerking blootgesteld zijn. Slikken ontstaan op beschutte plaatsen waar het fijn gesuspendeerde slib neerslaat, zoals in estuaria. Het ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten:** ontwikkelt op zilte standplaatsen met Zeekraal en/of Schorrekruid. Ze komen voor op beschutte slikken die dagelijks overstromen met zout of brak water. Hier kan Zeekraal massaal ontkiemen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (*Spartinion*):** ontwikkelt op de overgang tussen slik en schor die bij elk getij overstromen. Het water kan zowel zout als brak zijn. De vegetaties worden gedomineerd door Bastaard slijkgras dat groeit in dichte tot losse, al of niet verspreide graspollen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich vermoedelijk in een voldoende gunstige staat van instandhouding.
- **1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*):** ontwikkelt op zilte standplaatsen die alleen bij springtij overstromen. Op de bodem vindt men meestal een goed ontwikkelde wierlaag die een belangrijke rol speelt bij de sedimentatie. Hierdoor gaan de plantengemeenschappen van lage kwelders geleidelijk over in gemeenschappen van hoge kwelders. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een voldoende gunstige staat van instandhouding (o.a. Schor Ouden Doel).
- **2310 Psammofiele heide met *Calluna*- en *Genista*-soorten:** ontwikkelt op extreem voedselarme, zure zandbodems op landduinen zonder uitgesproken profielontwikkeling. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen:** in het binnenland kunnen landduinen ontstaan op arme zandbodems als gevolg van zandverstuiving door allerlei verstoringen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

² *Inmiddels (2013) is de Prosperpolder en het Vlaams deel van de Hedwigepolder ingericht als 'tijdelijke natuur', vooruitlopend op de definitieve inrichting die samenhangt met de geplande ontpoldering.*

- **3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamium of Hydrocharition:** dit habitat komt voor in ondiepe, stilstaand waters op voedselrijke bodem, zoals meren, vijvers, sloten en vaarten. Het water is van nature rijk aan minerale voedingsstoffen door chemische uitwisseling met de bodem. Beschut, stilstaand voedselrijk water op bodems met een belangrijke leem-, veen- en/of kleifractione en/of kalkrijke bodems. Komt niet als dusdanig voor in of in de buurt van het projectgebied
- **4030 Droge heide (alle subtypen):** ontwikkelt op droge, zure voedselarme zandgronden met een goed ontwikkeld podzolprofiel, gekenmerkt door een donkere, sterk humeuze A1-horizont met daaronder een askleurige, uitgeloopte A2-horizont. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6410 Grasland met Molinia op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion):** Blauwgraslanden komen voor op zure vaak venige bodems met basenrijke kwel met een periodiek sterk wisselende waterstand. Verstoring van de delicate waterhuishouding leidt snel tot een achteruitgang van de typische soorten. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6430 Voedselrijke ruigten:** Boszomen op voedselrijke, humeuze en vochtige grond, in de overgangszone tussen loofbos en lage grazige begroeiingen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied
- **6510 Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis):** ontwikkelt op matig vochtige tot droge, meestal kalkhoudende en basische, min of meer voedselrijke gronden, meestal op klei-, lemig zand- en leemgronden. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **9160 Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum:** ontwikkelt op matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal droge leemgronden met een belangrijke zandfractie. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **91E0 Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae):** alle types komen voor op zware bodems, algemeen rijk aan alluviale afzettingen. Ze worden periodiek overstroomd door de jaarlijkse stijging van het waterniveau in rivier of moeras, maar bij laagwaterniveau worden ze goed gedraineerd en doorlucht. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

Soorten (van Bijlage II)

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende soorten:

- **1149 Kleine modderkruiper:** een tiental jaar geleden is er eens 1 klein exemplaar van deze soort aangetroffen in de Kieldrechtse kreek die een zevental kilometer ten westen van het projectgebied is gelegen. De vrij hoge eisen die deze soort aan het milieu stelt doet vermoeden dat deze soort meer dan waarschijnlijk niet voorkomt in het projectgebied.
- **1099 Rivierprik:** werden reeds een aantal keer (o.a. tijdens gerichte visbemonsteringen van de KUL) vastgesteld op de Beneden-Schelde tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. De soort behoeft brede, zeer structuurrijke en vrij zuivere waterlopen, met een stabiele watertafel en met stromend water. Het is waarschijnlijk dat de soort te vinden is ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van het projectgebied, maar slechts in zeer kleine aantallen.
- **1166 Kamsalamander:** de Kamsalamander is een bewoner van kleinschalige landschappen: gebieden met hagen, houtwallen, rietkragen, kleine vochtige bosjes, ..., en is daarenboven zeer honkvast. Uit inventarisatiegegevens blijkt dat deze soort in (of in de ruime omgeving van) het projectgebied niet wordt vastgesteld, alhoewel ernaar werd gezocht. De soort kan hier immers ook geen geschikt leefgebied vinden. We kunnen stellen dat de soort ontbreekt.

Soorten (van Bijlage IV)

Ook is het belangrijk een aantal specifieke soorten van nabij te bekijken, dewelke aangeduid zijn als Bijlage IV-soorten. Het Vlaamse Natuurdecreet bepaalt dat van deze soorten een beoordeling dient te gebeuren ongeacht of deze soorten nu in een Speciale Beschermingszone voorkomen. Volgende aspecten zijn belangrijk te vermelden:

De amfibieën en reptielen die in de Bijlage IV zijn opgenomen werden tot nu toe nog nooit vastgesteld in het projectgebied. Als gevolg van recente inrichting van de Prosperpolder als 'tijdelijke natuur' is momenteel geschikt biotoop aanwezig voor de Rugstreeppad (soort van Bijlage IV HRL). Deze soort maakt gebruik van geschikt voortplantingsbiotoop en heeft zich tot een zekere lokale populatie kunnen vermeerderen. Met uitzondering van de rugstreeppad zijn voor Bijlage IV-soorten HRL geen directe negatieve effecten te verwachten, geschikte habitats voor deze soorten zijn er niet. Hetzelfde geldt voor de vissen van Bijlage IV.

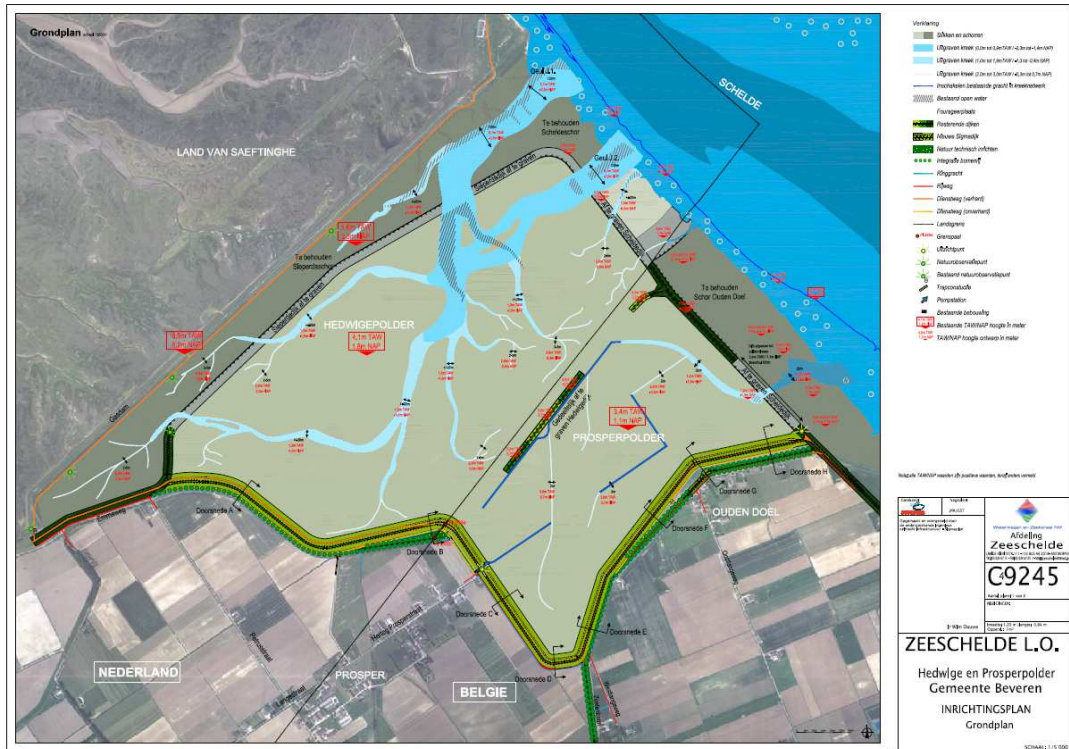
Op het vlak van insecten werden geen vaststellingen gedaan van de soorten die in de Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. De meeste van deze soorten worden in Vlaanderen als 'uitgestorven' beschouwd en ook de habitat van deze soorten is afwezig in het projectgebied. Wat de zoogdieren betreft werden, met uitzondering van de vleermuizen, in het recente verleden en tijdens het terreinonderzoek zijn geen Bijlage IV-soorten aangetroffen. Wat de vleermuizen betreft dient te worden gezegd dat door hun verborgen en vaak nachtelijke levenswijze, de ecologie en habitatvereisten slechts in beperkte mate bestudeerd zijn. Binnen het projectgebied komen volgens Verkem et al. (2003) alleen Watervleermuis en Gewone dwergvleermuis voor. In de Linkerscheldeoever-monitoringsrondes wordt geen gewag gemaakt van de soort ter hoogte van het Vlaamse deel van het projectgebied. Aangezien het ontbreken van inzicht in de verspreiding van vleermuizen moet worden opgevat als 'leemten in kennis' wordt voorgesteld om voorafgaand aan de ontpoldering inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van deze soort in het projectgebied. Zo nodig worden voor deze soort(en) maatregelen voorbereid en uitgevoerd om negatieve effecten te vermijden, te verzachten of te compenseren.

4 Inrichtingsplan intergetijdengebied

4.1 Het plan

De beoordeling van effecten vindt plaats op basis van het inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder (zie figuur 4.1). Het inrichtingsplan betreft het zogenaamde voorkeursalternatief (VKA) zoals dat vastgelegd gaat worden in het rijksinpassingsplan. Het is een verdere uitwerking van het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) uit het MER Hedwige- en Prosperpolder, inclusief de mitigerende maatregelen die betrekking hebben op het projectgebied. In hoofdlijnen dient het gewenste natuurbeeld in de Hedwige- en Prosperpolder te bestaan uit een aaneengesloten oppervlakte van ca. 465 ha estuariene natuur in de vorm van slikken en schorren, waarvan 295 ha op Nederlands grondgebied. Het projectgebied wordt afgebakend door de aan te leggen ringdijken en hun directe omgeving in het zuidwesten en het zuidoosten, door de Leidingendam en het Verdonken Land van Saeftinghe in het noordwesten en door de Schelde in het noordoosten.

Ten opzichte van het MMA, zoals onderzocht is in het MER (en de daaraan gekoppelde Passende Beoordeling), is het inrichtingsplan (het VKA) op enkele onderdelen verder uitgewerkt.

Figuur 4.1 Inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder

4.2 Inrichtingsmaatregelen met invloed op Natura 2000-gebied

Het inrichtingsplan behelst de herinrichting van de Hedwigepolder, waarbij naast de inrichtingswerken in deze polder ook werkzaamheden worden uitgevoerd in delen van het aangrenzende Natura 2000-gebied. Deze werkzaamheden zijn onderdeel van het inrichtingsplan.

Voor de effectbeoordeling op het Natura 2000-gebied zijn de volgende aspecten / onderdelen van het inrichtingsplan bepalend:

- vergraven van een deel van de scheldeschorren tussen de Schelde en de Hedwigepolder;
- verbreden van de hoofdgeul in het Sieperdaschor;
- vergraven van de Sieperdadijk;
- graven van kreekuiteinden (5 à 10 meter breed) in het Sieperdaschor
- verstoring door de werkzaamheden in de Hedwigepolder en de genoemde schorren op de rest van het Natura 2000-gebied.

In aanvulling op de bovengenoemde inrichtingsmaatregelen t.b.v. nieuw te ontwikkelen natuur, wordt ook een aantal werkzaamheden uitgevoerd aan de Leidingendam. Deze vinden plaats met het oog op de veiligstelling van de leidingen in de dam na ontpoldering. Hieronder volgt een korte toelichting op de voorgenomen werkzaamheden aan deze dam.

In het Inpassingsplan is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen voor extensief recreatief medegebruik van de dienstweg op de verstevigde berm langs de leidingendam. Zonder gebruik te maken van de wijzigingsbevoegdheid is er géén extensief recreatief medegebruik van die dienstweg mogelijk.

4.2.1 Verstevigingswerken Leidingendam

De Leidingendam is gelegen tussen Het Verdrongen Land van Saeftinghe en het te creëren intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder. Deze Leidingendam kan op grond van zijn functie als belangrijkste energie-slagader van Zeeuws-Vlaanderen niet verwijderd worden en blijft derhalve ter plaatse ook in de toekomst een gedeeltelijke waterscheiding vormen.

De aanval van wind, golven en stroming op de noordzijde van deze Leidingendam blijft ongewijzigd na de aanleg van het nieuwe intergetijdengebied. De aanval vanuit het zuiden zal wel veranderen door realisatie van het intergetijdengebied, derhalve zullen verstevigingswerken aan deze dam moeten plaatsvinden

Er werden in de studie *'Technische detailstudie Hedwige-Prosperpolder – Gasdam'* een aantal berekeningen gemaakt om na te gaan wat de mogelijke effecten zullen zijn op de Leidingendam (in de detailstudie 'Gasdam' genoemd) wanneer de verschillende maatregelen zullen worden doorgevoerd.

In het onderdeel *'Mitigerende maatregelen'* van genoemde studie komen de volgende conclusies aan bod:

Bij normale waterstanden en tijbewegingen blijft het waterpeil in het Sieperdaschor onder het peil van de bestaande berm of benadert dit. Dit betekent dat erosie en golfaanval zullen gebeuren op het talud van deze berm en dat overslaande golven zullen breken op de berm zelf. Door deze veranderde belasting kan de stabiliteit van de Leidingendam niet gegarandeerd worden, waardoor de kans wordt vergroot dat er zich calamiteiten zullen voordoen. Derhalve is, in verband met het voorkomen van calamiteiten, versteviging van de Leidingendam noodzakelijk. Als gevolg van eventuele calamiteiten en de daarmee gepaarde herstelwerkzaamheden, kunnen de natuurwaarden in het gebied door verlies van schor aangetast worden. In dat kader is het noodzakelijk de versteviging van de Leidingendam in het kader van deze effectbeoordeling mee te nemen (zie paragraaf 5.8.1), waarmee het risico op aantasting van schor bij calamiteiten, stormen e.d. kan worden voorkomen.

In eerste instantie is een versteviging van de bestaande berm over de volledige lengte van de Leidingendam noodzakelijk. Een versteviging van de bestaande berm onder de vorm van een verhoging en/of verdichting van het bestaande grondpakket is in deze uitgesloten doordat in de berm twee waterleidingen in vezelcement liggen, bestaande uit buiselementen met elkaar verbonden door middel van schuifmoffen. Het aanbrengen van een bijkomende belasting bovenop de berm zou derhalve kunnen leiden tot zettingen met schade aan de leidingen tot gevolg. Hetzelfde geldt voor dynamische belasting door rijdend materieel.

Een uitbreiding van de berm in de breedte kan, mits een gepaste uitvoeringswijze, wel voor de nodige stabiliteit zorgen.

De uitbreiding moet hierbij aan volgende criteria voldoen:

- het talud moet zorgen voor de nodige veiligheid tegen erosie door geulvorming;
- het bermoppervlak moet breed genoeg zijn opdat aanrollende golven kunnen breken vooraleer de bestaande berm te bereiken, en moet kunnen weerstaan aan het breken van de golven zelf;
- het bermoppervlak moet in hoogte aansluiten op de bestaande berm zodat de afwatering naar de hoofdgeul gegarandeerd blijft;
- de uitvoering moet zo gebeuren dat geen zettingen voelbaar zijn ter hoogte van de AC-leidingen; de bermuitbreiding moet voldoende verdicht worden zodat deze als dienstweg gebruikt kan worden.
- uitvoering van deze uitbreiding zal dus bij voorkeur moeten gebeuren vanuit de polder naar de Schelde, waarbij het werkverkeer over het reeds uitgevoerde deel van de nieuwe berm moet rijden.
- de bestaande kleiberm kan langs de zuidkant uitgebreid worden met goede kleigrond over een kruinbreedte van zo'n 10m, met kruinpeil ongeveer 3,4m +NAP, zijnde een bufferzone van 2m tegen de bestaande berm die ontoegankelijk gemaakt moet worden en ervoor moet zorgen dat er geen zettingen kunnen doorgaan van de uitbreiding naar de bestaande leidingenzone; een zone van 6 m breed die wordt ingericht voor transport (dolomietverharding, kruisend verkeer in principe mogelijk); een zone van 2 m tot de kruin van het nieuwe bermtalud, zo uitgevoerd dat ze beter bestand is tegen golfaanval en stroming dan het bestaande bermtalud. De totale lengte bedraagt ongeveer 3500 m. Dit komt neer op een totaal oppervlakte van 3,5ha.
- op het talud van de Leidingendam, boven de berm, zal een verzwaarde erosiewerende mat aangebracht worden die enerzijds zwaar genoeg is om nauw aan te sluiten met het talud en stabiliteit te garanderen tegen golfbelasting, en anderzijds licht genoeg is zodat ze geen zettingen kan veroorzaken in de bestaande berm. Een dergelijke mat zou kunnen bestaan uit een 3-dimensionele structuurmat in kunststof, gevuld met bitumen. Deze wordt op het vooraf ingezaaide talud vastgelegd aan de hand van metalen pinnen en boven- en onderaan verankerd in de dam. Deze mat wordt voorzien over dezelfde lengte van 3500 m en tussen de peilen +3,4 m NAP en +5,9 m NAP.
- versteviging van de kop van de dijk en van de geulaanzetten is nodig om diverse redenen (bv. mogelijke verplaatsing van de geulen naar de Leidingendam toe en stroomsnelheden die ter hoogte van de kop van de dam en in het afwaartse deel van het Sieperdaschor zullen toenemen).

5 Effectbeoordeling

5.1 Inleiding

Wijze van beoordelen

Bij het beoordelen van de effecten wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds (tijdelijke) effecten van de dijk- en schorwerkzaamheden en anderzijds (permanente of structurele) effecten van de inrichting op zowel korte als lange termijn.

Allereerst is onderzocht welke soorten en habitats binnen de mogelijke invloedssfeer van de werkzaamheden aan het toekomstige intergetijdengebied verblijven (hoofdstuk 3). De mogelijke effecten op deze soorten worden daarnaast op basis van een set criteria (zie eerder) getoetst op significantie en op effecten op het instandhoudingsdoel. Bij de beoordeling van de effecten wordt rekening gehouden met voorgestelde beperkingen in de uitvoeringsplanning.

Wat de Vlaamse SBZ-V's betreft wordt het significantiekader hoofdzakelijk bepaald door de Achtergrondnota Natuur.

Voor de beoordeling van het effect van de handeling op de natuurwaarden moeten alle mogelijke (directe en indirecte) effecten in kaart worden gebracht. De effecten kunnen van verschillende aard zijn:

1. chemische & fysische veranderingen (ruimtebeslag/oppervlakte en kwaliteit) van het leefmilieu of morfologie zoals verandering van de bodemsamenstelling, verwijdering of bedekking van de bodem zelf, verandering van de hydrologische (b.v. stromingspatroon, meergeulenstelsel van de Westerschelde) en/of morfologische kenmerken van het systeem (b.v. diepte, brede, structuur van de bodem)
2. directe verstoring van de biota (geluidshinder en verstoring van broed-, foerageer-, rust- en rui-functie, bedekking/sterfte van organismen, hinder voor fotosynthese-processen van primaire producenten en voor zichtjagers door vermindering van de doorzicht, vermindering voedselaanbod, beïnvloeding voedselketen door verstoring/sterfte van bodemdieren, verstoring kieuwfilters van vissen).

De effectbeoordeling is primair gericht op de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen in het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe. Dit gebeurt aan de hand van de instandhoudingsdoelen voor 'kwalificerende broedvogels', 'kwalificerende niet broedvogels', 'kwalificerende habitats' en 'overige kwalificerende waarden'. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de effecten op de 'oude doelen' vanuit de aanwijzing als Beschermd Natuurmonument en de effecten op het Natura 2000-gebied in Vlaanderen.

Voor het Vlaamse deel is geen effectbeoordeling opgenomen aangezien voor dit gebied de inrichting reeds ter hand is genomen.

5.2 'Kwalificerende' Broedvogels

Opmerking: in de onderstaande toelichting wordt bij een groot aantal soorten aangegeven dat er zich 'op langere termijn positieve effecten zullen voordoen'. Dit betekent natuurlijk geenszins dat er op korte termijn geen negatieve effecten zouden optreden; het geeft alleen aan dat er bij een reeds enige jaren volwaardig functionerend intergetijdengebied een positieve invloed te verwachten is op de leefbaarheid en grootte van de desbetreffende vogelpopulatie. De verwachting is dat per saldo sprake is van een verbetering en uitbreiding in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

- **Bruine Kiekendief:** Door de aanwezigheid van grote aantallen in Saeftinghe wordt er geen negatief effect in het projectgebied verwacht. Ter hoogte van Saeftinghe en ter hoogte van de andere Scheldeschorren zijn ruim voldoende broed-uitwijkmogelijkheden voor deze soort aanwezig. Een beperkt tijdelijk negatief verstrend effect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties wordt vergraven. Negatieve

effecten op het IHD van deze soort zijn uit te sluiten, het projectgebied zal een positieve bijdrage leveren aan de gunstige staat van instandhouding van het Natura 2000-gebied.

- **Kluut:** De Kluut is talrijk aanwezig in Saefthinghe, terwijl dit in het projectgebied niet het geval is. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het huidige Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bontbekplevier:** In het projectgebied gaat het om bij uitzondering broedende paren, terwijl het in Saefthinghe om stabielere aantallen gaat (jaarlijks circa 10-tal koppels). Een beperkt tijdelijk versturend effect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties wordt vergraven. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort. De ontwikkeling draagt bij aan de toekomstige gunstige staat van instandhouding van de soort in het Westerschelde gebied.
- **Strandplevier:** Voor deze soort zijn er nauwelijks broedmogelijkheden in Sieperdaschor, maar wel in de Saefthinghe. Er wordt geen negatief effect verwacht op de strandplevier, evenmin een tijdelijk negatief effect op het IHD. Op langere termijn zijn positieve effecten op het instandhoudingsdoel van de soort op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwartkopmeeuw:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied. Negatieve effecten worden niet verwacht.
- **Grote Stern:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer onregelmatige aantallen in het westelijk deel van het Natura 2000-gebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD van deze soort.
- **Visdief:** Saefthinghe geldt als belangrijk broedgebied voor deze soort, terwijl dit niet het geval is voor wat betreft het projectgebied. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Dwergstern:** De soort broedt niet in het projectgebied, de soort is goed vertegenwoordigd in de rest van het Natura 2000-gebied. Er wordt geen negatief effect verwacht ten gevolge van de werkzaamheden, een negatief effect op het IHD is niet aan de orde. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Blauwborst:** De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt talrijk in Saefthinghe. Een tijdelijk negatief effect op een aantal individuen door vergraving en herinrichting van een aantal huidige broedlocaties in met name het Sieperdaschor wordt met zekerheid verwacht. In de directe omgeving zijn voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort.

Bovenbeschreven effecten hangen met name samen met de natuurwaarden die liggen binnen het projectgebied dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied, i.c. het Sieperdaschor en de scheldeschorren. De effectbeschrijving voor de relevante soorten in deze gebiedsdelen geldt in lichtere mate ook voor de effecten op de aangrenzende delen van het Natura 2000-gebied in het Verdrongen land van Saefthinghe en langs de Schelde, zij het dat de effecten alleen betrekking hebben op het aspect verstoring. De essentie van de versturende effecten is in die aangrenzende gebiedsdelen niet wezenlijk anders dan de effecten van verstoring in het projectgebied zelf. De verstoring komt neer op een tijdelijk effect van soorten die op de slikken en met name de schorren van het Natura 2000-gebied hun broed- en leefgebied hebben. Met het oog op het beperken van de verstoring in het natuurgebied zal voor de realisatiefase van deze werkzaamheden als mitigerende maatregel worden voorgesteld dat ze niet in het broedseizoen mogen worden uitgevoerd. Daarmee wordt de verstoring in de aangrenzende delen van het natuurgebied voor de broedvogels voorkómen.

5.3 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

Delen van het projectgebied zijn van belang voor trekkende en overwinterende vogels. De werkzaamheden in kader van de realisatie van 295 ha slik- en schorgebied kunnen leiden tot verstoring van de functie als rust- en foerageergebied. Het gaat met name om steltlopers en watervogels die foerageren op open water of de intergetijdengebieden. Per soort wordt in kaart gebracht wat de te verwachten effecten zijn.

- **Fuut:** De soort komt sporadisch voor in het projectgebied, maar de grootste aantallen komen elders voor in het open water van het Natura 2000-gebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kleine Zilverreiger:** Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend. Negatieve effecten worden niet verwacht.
- **Lepelaar:** De soort pleistert in aanzienlijke aantallen in Saeftinghe. De soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht.
- **Kolganzen:** Kolganzen zijn met duizenden aanwezig ter hoogte van Saeftinghe. De soort is incidenteel aanwezig in het projectgebied. Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende ganzen in de directe nabijheid van het werkterrein niet uit te sluiten. Negatieve effect op het IHD worden niet verwacht. Op de langere termijn zijn er positieve effecten wegens uitbreiding foerageer- en pleisterzone, zowel op niveau van projectgebied als van Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Grauwe gans:** In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe ganspopulatie voor, in het projectgebied gaat het om beperktere aantallen (enkele 10-tallen). Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende Grauwe ganzen in de directe nabijheid van het werkterrein niet uit te sluiten. Op termijn zijn er slechts positieve effecten door de uitbreiding van brakwaterslikken en –schorren, zowel op niveau van het projectgebied als op niveau van het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bergeend:** De Bergeend komt sporadisch voor in het polder- en schorgedeelte van het projectgebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD door verstoring. In Saeftinghe zijn grote aantallen aanwezig en is in ruime mate ongestoord gebied aanwezig. Op termijn zijn er alleen positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Smient:** Terwijl er in Saeftinghe vele 1000'en exemplaren pleisteren, gaat het slechts om enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom. Versturende effecten gedurende de realisatie in de winterperiode zijn niet uit te sluiten, effecten op het IHD zijn niet te verwachten. Op termijn zijn er alleen positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied.
- **Krakeend:** De soort is regelmatig vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels gedurende de realisatiefase is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Op de langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van het projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wintertaling:** In Saeftinghe is de wintertaling in grote getale aanwezig, terwijl dit niet het geval is ter hoogte van het projectgebied. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wilde Eend:** Broedt in het Nederlands deel van het projectgebied, maar pleistert met vele 1000'en in Saeftinghe, en broedt er ook met verschillende 100'en paren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is niet te verwachten. De pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden op langere termijn alleen maar uit.
- **Pijlstaart:** In strenge winters pleistert de soort met enkele 100'en in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied (Sieperdamonding) eerder sporadisch exemplaren zijn aan te treffen. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor

deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.

- **Slobeend:** De soort is vrij sterk aanwezig in Saeftinghe (gemiddeld 50 ex.), en komt geregeld met enkele individuen voor in het projectgebied. De soort is echter erg flexibel qua broed- en foerageerlocaties. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Middelste Zaagbek:** In het winterhalfjaar soms in vrij kleine aantallen aanwezig in en langs Saeftinghe, maar niet ter hoogte van het projectgebied. Zijn (watergebonden) leefwijze voorspelt weinig of geen impact van de werken op het land. Negatieve effecten op deze soort zijn uit te sluiten.
- **Zeearend:** De soort is zeldzaam in het gebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten. Op termijn kunnen we eerder spreken van een positief effect, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied. De totale slikken- en schorrenzone (in Saeftinghe en omgeving) zal toenemen waardoor het gebied als geheel geschikter wordt als rust- en foerageergebied.
- **Slechtvalk:** In het Deltagebied worden regelmatig enkele exemplaren Slechtvalken vastgesteld, waaronder ook in Saeftinghe en in het projectgebied. De soort heeft een zeer grote actieradius, waardoor de impact van de geplande werkzaamheden nihil zal zijn en op termijn mogelijk positief door uitbreiding van het jachtgebied.
- **Scholekster:** Met soms verschillende 100'en ter hoogte van Saeftinghe (en sporadische aanwezig ter hoogte van het projectgebied) en flexibel qua foerageer- en pleisterplaats. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kluut:** Naast broeden pleistert de soort ook met vele 100'en ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het ter hoogte van het projectgebied gaat om eerder sporadische vaststellingen. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele tientallen exemplaren van deze soort vast te stellen bij Saeftinghe. Er is geen negatief effect te verwachten op de soort aangezien de soort niet of nauwelijks ter hoogte van het projectgebied komt pleisteren. In de omgeving zijn voldoende gebieden aanwezig waar de soort kan rust- en foerageren gedurende de realisatiefase. Versturende effecten treden slechts op gedurende de realisatiefase. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Strandplevier:** Sporadisch in kleine aantallen pleisterend in Saeftinghe, waarschijnlijk is de soort alleen sporadisch aanwezig in het projectgebied. Om die reden wordt er geen negatief effect verwacht op de soort. Een negatief effect op de IHD is uitgesloten. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Goudplevier:** Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'en, terwijl het in het projectgebied om enkele sporadische exemplaren gaat. Negatieve effecten op het IHD door de ontwikkeling zijn uitgesloten. Op langere termijn positieve repercussies door uitbreiding foerageergebied, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied.
- **Zilverplevier:** In de wintermaanden is de soort met enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het in het projectgebied gaat om sporadische vaststellingen. Er zijn geen negatieve effecten te verwachten op het IHD, maar eerder positieve door uitbreiding van het totale foerageergebied. De soort heeft overigens voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving van het projectgebied.
- **Kievit:** Pleistert soms met vele 1000'en exemplaren in Saeftinghe. De ruime aanwezigheid van foerageer-uitwijkmogelijkheden (in zowel de aanliggende polders als in Saeftinghe en de andere Scheldeschorren), laten toe om te stellen dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn op het IHD. Op langere termijn zijn alleen maar positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kanoetstrandloper:** De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saeftinghe) om te ruien, en te overwinteren. De soort is aanwezig in de erg rustige zones aan de rivierzijde van het projectgebied, en is met gemiddelde enkele 100'en exemplaren terug te vinden ter hoogte van Saeftinghe. Verder zijn er ruim voldoende uitwijkmogelijkheden naar Saeftinghe

beschikbaar. Er worden daarom geen negatieve effecten op het IHD verwacht, en op termijn alleen een positieve impact, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied, door vergroting slikken-schorrenzone.

- **Drieteenstrandloper:** In Saeftinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren, terwijl de soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn niet te verwachten.
- **Bonte Strandloper:** In Saeftinghe komen geregeld enkele 100'en tot 1000'en exemplaren foerageren. Uitzonderlijk is de soort aan te treffen langs de Sieperdamonding, met 10 à 20 individuen. Er worden geen negatieve effecten verwacht tijdens de werken aangezien de soort makkelijk kan uitwijken naar de andere slikranden rond het projectgebied. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Rosse Grutto:** In grote delen van Saeftinghe vrij frequent aanwezig. Terwijl het in het hele Natura 2000-gebied gaat om gemiddeld een 1000-tal exemplaren, is de soort slechts met enkele individuen aanwezig aan de rivierzijde van het projectgebied. Werken in het projectgebied hebben een tijdelijk verstoringseffect, maar uitwijkmogelijkheden in het Natura 2000-gebied en omliggende gebieden zijn veelvuldig aanwezig. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Wulp:** Een gemiddelde van 200 à 300 wulpen komt voor in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied hooguit enkele geïsoleerde exemplaren voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwarte Ruiter:** Alleen Saeftinghe is een belangrijke pleister- en foerageerzone. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Tureluur:** De soort is geregeld vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan af en toe tot broeden. De soort broedt zeer frequent in Saeftinghe. Tijdelijke negatieve effecten door vergraving van het gebied zijn niet te voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het gebied als foerageergebied en broedgebied voor deze soort zowel op niveau van projectgebied als Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Groenpootruiter:** Geregeld zijn enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe; in het projectgebied ontbreekt de soort. Negatieve effecten van de werken op deze soorten worden niet verwacht. Op termijn zijn er positieve effecten, op niveau van zowel projectgebied als Natura 2000-gebied.
- **Steenloper:** Zeer onregelmatige aanwezig in Saeftinghe, maar evenzeer ter hoogte van het projectgebied. Negatieve effecten op deze soort zijn niet te verwachten. Aanwezige vogels hebben tijdens de werkzaamheden ruimschoots uitwijkmogelijkheden naar ongestoorde gebieden.

Bovenbeschreven effecten hangen met name samen met de natuurwaarden die liggen binnen het projectgebied dat deel uitmaakt van het Natura 2000-gebied, i.c. het Sieperdaschor en de scheldeschorren. De effectbeschrijving voor de relevante soorten in deze gebiedsdelen geldt in lichtere mate ook voor de effecten op de aangrenzende delen van het Natura 2000-gebied in het Verdrongen land van Saeftinghe en langs de Schelde, zij het dat de effecten alleen betrekking hebben op het aspect verstoring. De essentie van de verstoringseffecten is in die aangrenzende gebiedsdelen niet wezenlijk anders dan de effecten van verstoring in het Natura 2000-gebied zelf. De verstoring komt neer op een tijdelijk effect van soorten die op de slikken en met name de schorren van het Natura 2000-gebied hun broed- en leefgebied hebben. De effecten op niet-broedvogels zijn slechts tijdelijk van aard en zijn van korte duur. Voor de soorten die in het aangrenzende natuurgebied leven wordt gesteld dat deze in de grootschalige natuur van het Verdrongen land van Saeftinghe voldoende uitwijkmogelijkheden hebben zodat wezenlijke effecten kunnen worden uitgesloten.

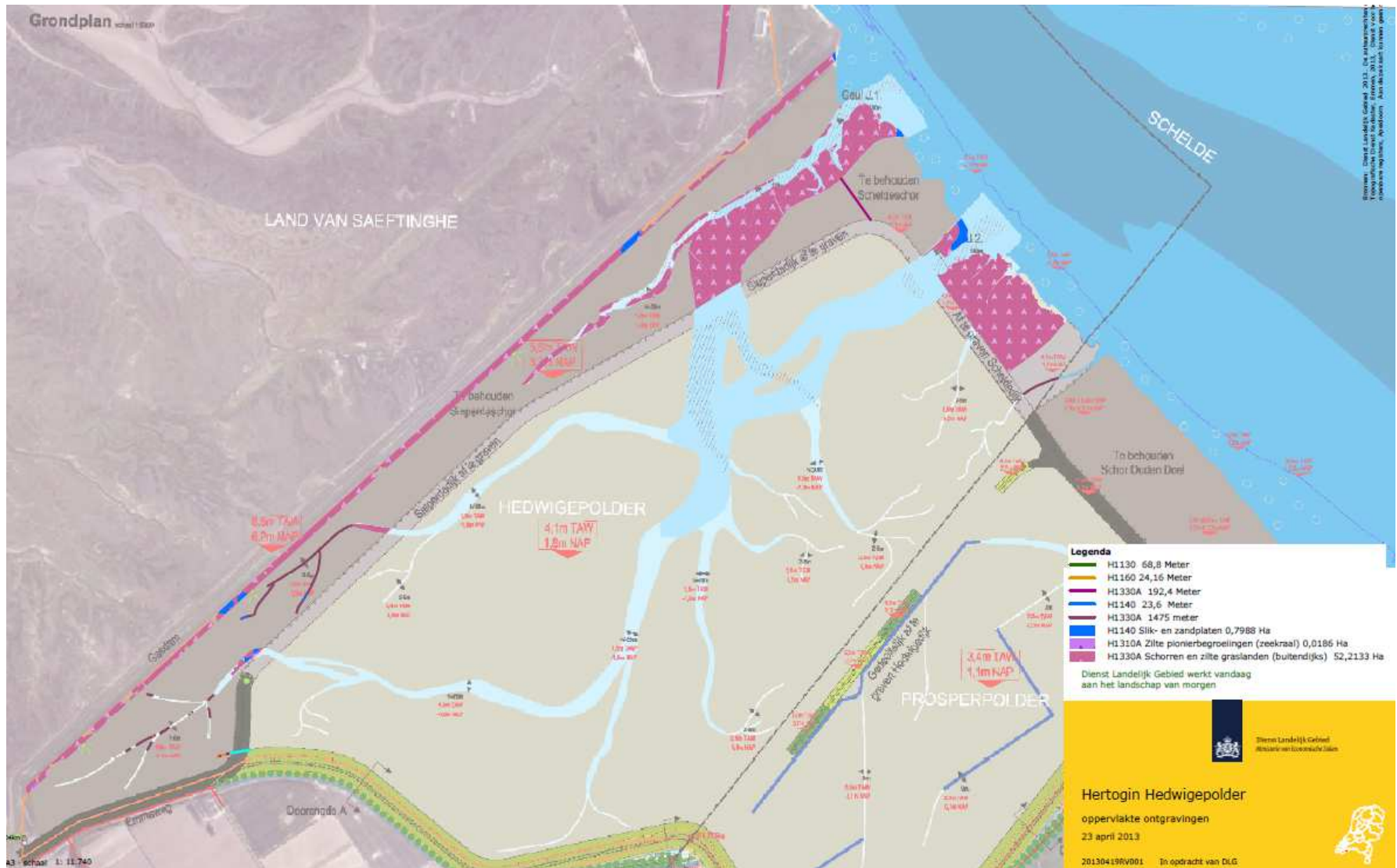
5.4 **Kwalificerende habitats (NL)**

De effecten van de stikstofdepositie gedurende de realisatie fase zijn getoetst. Uit het luchtonderzoek dat in het kader van de inrichting van het intergetijdengebied in de Hedwig- en Prosperpolder (bijlage 24 (geactualiseerd in 2013) bij het MER) is opgesteld blijkt het volgende; de beperkte toename van stikstofemissie die veroorzaakt wordt door de werkzaamheden voor de inrichting van het intergetijdengebied zorgen niet voor een afname van het perspectief op het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, noch tot schadelijke deposities in de SBZ's. Bij de onderstaande effectbeoordeling per habitattypen wordt derhalve geen individuele opmerkingen gemaakt voor wat betreft de impact van stikstofdepositie.

Voor het bepalen van de effecten op het ruimtebeslag in de verschillende habitattypen is uitgegaan van de door Rijkswaterstaat actueel gekarteerde habitattypen in het gebied.

- **1110 Permanent overstroomde zandbanken:** er wordt geen effect verwacht op dit habitat. Het bestaande habitat wordt niet aangetast; door de inrichting van het intergetijdengebied is het niet te verwachten dat er relevante oppervlakten van dit habitat zullen bijkomen of afnemen.
- **1130 Estuaria:** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van <1 ha (0,03 ha op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied). Het habitattypen Estuaria wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied vergroot. De totale uitbreiding van het intergetijdengebied is 295 ha, waarvan een deel tot het habitattypen Estuaria zal behoren, een significante toename van dit habitattypen. Met deze uitbreiding wordt tevens invulling gegeven aan de uitbreidingsopgave voor de habitattypen H1310 en H1330. Het habitattypen Estuaria wordt niet permanent aangetast bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is zeer waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze water-platen-geulen-slikken-schorren-situatie zich deels zal verleggen. Dit wordt echter op (korte) termijn op natuurlijke wijze hersteld door de ontwikkeling van nieuwe platen en slikken in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten:** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van < 1 ha (0,01 ha op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied). Het gaat om de zones die niet onmiddellijk bij het Scheldewater aanleunen, maar wel dagelijks 2 maal inunderen. Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze slikken zich zullen verleggen. Herstel van dit habitattypen zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en kreken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. Op langere (vanaf circa 10 jaar) termijn zijn per saldo positieve effecten te verwachten op zowel op het niveau van het projectgebied als het gehele Natura 2000-gebied.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion):** Het Inrichtingsplan leidt voor dit habitattypen niet tot een ruimtebeslag. Mogelijk dat het habitattypen incidenteel wel voorkomt en door de ingreep wordt aangetast. Bij realisatie van het Inrichtingsplan wordt dit habitat bij de geulaanzet en gedeeltelijk voor de Scheldedijk verwijderd. Herstel van dit habitattypen zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en kreken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. Deze ontwikkeling is op termijn van circa 10 à 15 jaar te verwachten.

In bijgaande figuur is aangegeven hoe welke habitattypen aanwezig zijn binnen de grenzen van het ruimtebeslag van het project. In de figuur is tevens de cumulatieve oppervlakte van elk habitattypen aangegeven.

- **1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritima*):** Het Inrichtingsplan leidt tot een ruimtebeslag van 52,2 ha uitgaande van de gekarteerde habitattypen in het gebied. Het habitatype 1330 wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied sterk vergroot met een deel van de uitbreiding van 295 ha. Het betreft de ingrepen bij de vergraving van de scheldeschorren bij de geulaanzetten en vergraving van het Sieperdaschor. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat een dynamischer habitat (Estuaria, bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten) de oppervlakte van dit habitat gedurende meerdere jaren zal innemen. Dit is in overeenstemming met wenselijkheden en de herstelopgave die werden geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit. Negatieve effecten op het areaal Atlantische schorren door een afname van het gebied in realisatiefase zijn tijdelijk en beperkt in omvang in vergelijking met de uitbreiding en in relatie tot het totale areaal (ca 2.250 ha) in het Natura 2000-gebied. Herstel van dit habitatype zal plaatsvinden als onderdeel van de successie langs de nieuw gegraven geulen en krekken, deels binnen het bestaande Natura 2000-gebied, en in grotere mate in de nieuw ingerichte Hedwigepolder. De verwachting is dat na een periode van ca 10 à 15 jaar jaar een oppervlakte van tenminste 50 - 60 ha nieuw Atlantisch schor zal zijn ontwikkeld langs de nieuw gegraven krekken en op de platen temidden van het krekkenpatroon. Door de ontwikkeling van 295 ha getijdengebied, waarvan een deel zich zal ontwikkelen tot H1330, subtype B, zijn op termijn positieve effecten op het vooropgestelde IHD te verwachten.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2160 Duinen met Duindoorn:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2190 Vochtige duinvalleien:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied. Effecten zijn uit te sluiten.

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het ruimtebeslag van de inrichtingsmaatregelen binnen het bestaande Natura 2000-gebied (op basis van de habitattypenkaart van Rijkswaterstaat Zee en Delta).

Tabel 5.1 Ruimtebeslag habitattypen Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe

Habitattypen 1)	Ruimtebeslag Inrichtingsplan (in ha)	Aanwezig in Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe
H1130 (Estuaria)	0,03	ca 11.000 ha
H1310 (Eenjarige pioniervegetaties)	0,01	ca 500 ha
H1330 (Atlantische schorren)	52,2	ca 2.250 ha

1) H1320: op basis van de gekarteerde habitattypen in het gebied geen ruimtebeslag berekend, maar zal lokaal wel aanwezig zijn en door ingreep aangetast worden

5.5 Overige kwalificerende waarden (NL)

De 'overige kwalificerende soorten' betreffen de volgende dier- en plantensoorten:

- **1014 Nauwe korfslak:** afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1095 Zeeprrik:** zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1099 Rivierprrik:** het is uitgesloten dat de geplande werkzaamheden een negatief effect zullen hebben op deze diersoort (cfr. riviergebonden leefwijze, op een zeker afstand van de reeds bestaande slikken en schorren). Een effect op het IHD is niet te verwachten. Op langere termijn eerder positieve effecten voor deze soort, zowel op niveau van projectgebied, als op niveau van Natura 2000-gebied, aangezien het potentieel leefgebied (luwe, ondiepe waterzones) in oppervlakte toeneemt.

- **1103 Fint:** ondanks de enkele vangsten waarvan melding gemaakt wordt in de literatuur (echter zonder concrete plaatsbepaling), is deze soort zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Een negatief effect op het IHD is dan ook uitgesloten, een positief op het IHD is mogelijk te verwachten.
- **1365 Gewone zeehond:** het gaat, ter hoogte van het projectgebied, uitsluitend om zwervende of verdwaalde exemplaren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is uitgesloten.
- **1903 Groenknolorchis:** De soort komt momenteel alleen voor op de Hoofdplaat. Een negatief effect op deze soort is uitgesloten.

Habitat- en soort-effect-tabel

In onderstaande tabel wordt aangegeven of er al (-) dan niet (/) een tijdelijk negatief effect (NE) optreedt op de soort of habitat ten gevolge van de geplande ingreep. Indien er een negatief effect verwacht wordt, wordt ook vermeld in welke fase (tijdens inrichting, op korte termijn na inwerkingtreden of op lange termijn na inwerkingtreden). Wanneer dit een effect betreft met negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen dan wordt dit in onderstaande tabel ook weergegeven. In een volgende kolom wordt aangegeven of de soort of habitat (vermoedelijk) resp. het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' positieve effecten (PE) zal ondervinden op langere termijn (= 5 à 10 jaar) na inwerkingtreden van het intergetijdengebied. Onderstaande tabel en conclusies hebben uitsluitend betrekking op het Nederlandse deel van het projectgebied.

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Bruine kiekendief	-	/	/	/	+	
Kluut	/	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	/	/	/	/	+	
Zwartkopmeeuw	/	/	/	/		
Grote stern	/	/	/	/		
Visdief	/	/	/	/	+	
Dwergstern	/	/	/	/	+	
Blauwborst	-	/	/	/	+	
Niet-broedvogels						
Fuut	-	/	/	/	+	
Kleine zilverreiger	/	/	/	/		
Lepelaar	/	/	/	/		
Kolgans	-	/	/	/	+	
Grauwe gans	-	/	/	/	+	
Bergeend	-	/	/	/	+	
Smient	-	/	/	/	+	
Krakeend	-	/	/	/	+	
Wintertaling	-	/	/	/	+	
Wilde eend	-	/	/	/	+	
Pijlstaart	-	/	/	/	+	
Slobeend	-	/	/	/	+	
Middelste zaagbek	/	/	/	/		
Zeearend	/	/	/	/	+	
Slechtvalk	/	/	/	/	+	
Scholekster	-	/	/	/	+	
Kluut	-	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	-	/	/	/	+	
Goudplevier	-	/	/	/	+	
Zilverplevier	-	/	/	/	+	
Kievit	-	/	/	/	+	

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Kanoetstrandloper	/	/	/	/	+	
Drieteenstrandloper	/	/	/	/		
Bonte strandloper	-	/	/	/	+	
Rosse grutto	-	/	/	/	+	
Wulp	-	/	/	/	+	
Zwarte ruiter	/	/	/	/	+	
Tureluur	-	/	/	/	+	
Groenpootruiter	/	/	/	/	+	
Steenloper	-	/	/	/		
Habitattypen						
H1110	/	/	/	/		
H1130	-	/	/	/	+	
H1310	-	/	/	/	+	
H1320	-	-	/	/	+	
H1330	-	-	/	/	+	
H2110	/	/	/	/		
H2120	/	/	/	/		
H2160	/	/	/	/		
H2190	/	/	/	/		
Soorten (van Bijl. II)						
Nauwe korfslak	/	/	/	/		
Zeeprik	/	/	/	/		
Rivierprik	/	/	/	/	+	
Fint	/	/	/	/	+	
Gewone zeehond	/	/	/	/		
Groenknolorchis	/	/	/	/		

5.6 Effecten op 'oude doelen'

De doelen met betrekking tot het Beschermde Natuurmonument Verdrongen land van Saefinghe zijn beschreven in par. 2.4.2 (laatste alinea). Deze doelen betreffen:

- Behoud van de natuurwetenschappelijke betekenis (dankzij geografische ligging, uitgestrektheid en milieukundige positie) voor de natuurwetenschap in het algemeen en de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder.
- Behoud van tot brakwaterestuaria behorende brakke getijdengebieden met daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van het gebied als overgangsgebied van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van sterk uiteenlopende milieuomstandigheden die mogelijkheden scheppen voor het voorkomen van typische zoutplanten (zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem) en plantensoorten die onder minder zilte omstandigheden leven (echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel).
- Behoud van het gebied als leefgebied (in water en bodem) voor mariene, brakke (o.a. een specifiek roeipootkreeftje) en zoetwatersoorten.
- Behoud als broedgebied voor kustbewonende vogelsoorten (o.a. zwartkopmeeuw, bruine kiekendief, visdiefje en kluut), en als foerageergebied en pleisterplaats voor belangrijke aantallen steltlopers (bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut), eenden (wilde eend, smient, pijlstaart en wintertaling) en ganzen (kolgans, rietgans en

grauwe gans en als belangrijke slaappleats in de winter van zilver-, storm- en kokmeeuwen.

- Behoud van het natuurschoon, zijnde de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van kreken en de door het ritme van eb en vloed voortdurend wisselende aanblik. Ook bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis worden genoemd: schapenstellen (onbewoonde terpen als vluchtplaats voor kudden bij hoogwater).

Voor al deze doelen geldt dat de herinrichting van de Hedwigepolder leidt tot versterking van de waarden die als onderdeel van deze doelen zijn beschouwd. De inrichting van de Hedwigepolder leidt tot het lokaal terugzetten in de successie van delen van het gebied langs de scheldeschorren en in het Sieperdaschor. Dit aspect van terugzetten in de successie draagt bij aan het behoud van de karakteristiek van het overgangsgebied tussen de verschillende stadia tussen ondiep water en slikken naar oude schorren. Daarbij vindt een tijdelijke verschuiving plaats van biotopen en vogelsoorten die in de verschillende stadia hun broedgebied of anderszins leefgebied hebben. Deze uitwisseling tussen biotopen vormt echter een van de karakteristieke kenmerken van het estuarium.

5.7 Effecten in Vlaanderen

De werkzaamheden aan de Hedwigepolder, het Sieperdaschor en de scheldeschorren leiden tot verstoring van het gebied en de aangrenzende delen in Vlaanderen. Voor zover het de Vlaamse Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebieden betreft, kan worden geconcludeerd dat de werkzaamheden vrijwel geheel op ruime afstand (> 500 meter) van de genoemde Vlaamse gebieden plaatsvinden. Alleen de werkzaamheden aan het Nedelrlandse deel van de scheldeschorren, waarbij wordt gezorgd voor een geleidelijke overgang tussen de nieuwe instroomgeul en de bestaande schorren, vinden op afstand van minder dan 500 meter plaats, tot een kortste afstand van circa 150 meter. Binnen deze afstand is verstoring van broedende vogels in de Vlaamse scheldeschorren mogelijk. Echter, met het oog op het beperken van de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen in het Nederlandse Natura 2000-gebied, zal voor de realisatiefase als mitigerende maatregel worden voorgesteld dat werkzaamheden aan het schor te allen tijde buiten het vogelbroedseizoen worden uitgevoerd. Daarmee worden negatieve effecten op de Vlaamse scheldeschorren voorkómen.

5.8 Verstevinging Leidingendam

In aanvulling op bovenstaande effectbeoordeling die is ingedeeld naar instandhoudingsdoelen, is specifiek aandacht besteed aan de effecten als gevolg van de verstevingingswerken van de Leidingendam en de mogelijke extensieve recreatie op de verstevigde berm (wijzigingsbevoegdheid in het Inpassingsplan). Hier wordt in deze paragraaf op ingegaan.

5.8.1 Effecten verstevinging Leidingendam

Uitvoering van de maatregelen aan de Leidingendam heeft de volgende rechtstreekse gevolgen op de aanwezige natuurwaarden:

- de oppervlakte natuurwaarden in het Sieperdaschor die verdwijnt door de verstevingingswerkzaamheden bedraagt ca 3,5 ha, verdeeld over 3,2 ha H1330A (Schorren en zilte graslanden) en ca 0,3 ha H1310A (Zilte pioniervegetaties).
- op termijn kan zich in deze verstevigde zone een vegetatie ontwikkelen die bestaat uit schor, rietvegetatie en – voornamelijk –soortenarm grasland. Een ander deel zal onbegroeid blijven. Welk natuurtypen zich waar en in welke oppervlakten op de verstevigde zone zal ontwikkelen, is niet in detail te voorspellen.
- deze verstevigde zone heeft zowel een stabiliteits- als controledoel, en wordt om die reden wekelijks betreden. Als broed- of foerageerplaats zal deze zone slechts een beperkte functie vervullen.
- de kop van de dijk wordt eveneens verstevigd.

Deze werkzaamheden zorgen voor zowel een fysieke, visuele, als geluids-verstoring en worden hieronder op hun effect beoordeeld.

5.8.2 **Effectbeoordeling versteviging Leidingendam**

Deze werkzaamheden kunnen gezien worden als werkzaamheden die – zowel qua fysieke verstoring, visuele verstoring als qua geluidsverstoring – te vergelijken zijn met de werken ter hoogte van de bestaande, Nederlandse en Vlaamse schorren. Qua oppervlakte vormen deze slechts een fractie van de schor- en slikverstorende werken in het gebied. De werken hebben bovendien vooral een impact op de schorvegetaties; een vegetatie-eenheid die over vele 100'en hectaren voorkomt in het Verdrongen Land van Saeftinghe, ten noorden van het projectgebied. De impact die deze werken veroorzaken is daarom klein in relatie tot de werken nabij de Schelde, in functie van de aanleg van het intergetijdengebied. De potentiële effecten als gevolg van verstoring worden uitgesloten door beperkingen aan te houden in de uitvoeringsplanning.

We kunnen stellen dat de effecten van de versteviging van de Leidingendam zódanig klein zijn, dat deze ook in cumulatie met de werken langs de Scheldeschorren, een slechts tijdelijk effect op de IHD'en hebben.

In onderstaande opsomming wordt de effectbeoordeling nader toegelicht:

- Het is duidelijk dat een herinrichting van verschillende 100'en hectaren poldergebied (akkers, weliswaar thans nog buiten het Natura 2000-gebied) tot een grotendeels natuurlijke, spontaan ontwikkelende en voor vogels waardevolle situatie zal leiden. Er zijn echter broedvogels waarop – zoals eerder aangetoond – effecten te verwachten zijn wanneer bv. de aanwezige Scheldeschorren worden verwijderd (bv. Bruine kiekendief, Blauwborst). Herstel- of uitwijkmogelijkheden voor deze soorten blijven echter in ruime mate aanwezig ter hoogte van het Nederlands deel van het projectgebied (m.n. Saeftinghe en het niet beïnvloede deel van het Sieperdaschor). Het verwijderen van broedbiotoop in functie van de versteviging van de Leidingendam heeft voor de aangemelde vogelsoorten tijdens de uitvoeringsfase of kort na de inwerkingtreding slechts tijdelijke negatieve, bijkomende effecten tot gevolg. Ook bijkomende negatieve effecten op de vooropgestelde IHD's zijn er niet. Vooral door de manier waarop de versteviging zal worden aangepakt (werken aan de zuidzijde van de huidige dam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe) kan worden gesteld dat menselijke aanwezigheid en geluidsverstoring een marginale rol zullen spelen, en daarmee geen negatieve effecten zullen teweegbrengen op de IHD'en van de avifauna van dit Natura 2000-gebied (dat zich voor meer dan 99% ten noorden van de Leidingendam bevindt).
- Als gevolg van de versterking van de Leidingendam zal in totaal 3,2 ha Schorhabitat (H1320) en 0,3 ha Slikhabitat behorend tot het habitatype Estuaria (H1130) verdwijnen (samen met de maximaal 52 ha schor van de scheldeschorren en het Sieperdaschor). Dit weegt niet op tegen de 3580 ha slikken en (vooral) schorren die voorkomen in het gehele Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdengebied draagt bij aan het op termijn behalen van de IHD'en.
- De habitatypen Estuaria, Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten en Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten ondervinden in de Scheldeschorren van het projectgebied een negatief effect dat reeds op korte termijn wordt gecompenseerd door het in werking treden van het intergetijdengebied. Die inschatting verandert niet wanneer er een grondoppervlak van 3,5 ha wordt ingenomen in functie van de versteviging van de Leidingendam. Bovendien wordt slechts ± 300 m² 'slikhabitat' langs de Leidingendam ingenomen.
- Geen van de aangemelde zoogdier- en vissoorten is in relevante aantallen aanwezig in of in de omgeving van het projectgebied. (Potentiële) leefgebieden worden geenszins vernietigd door de werkzaamheden in het projectgebied en langs de Leidingendam. Bijgevolg is een effect op het IHD niet aan de orde.

Een belangrijk aandachtspunt is op zijn plaats om te worden vermeld en om te worden meegenomen in het navolgende vergunningentraject. Als mitigerende maatregel wordt voorgesteld om de werkzaamheden aan en langs de Leidingendam uit te voeren in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober, en eventueel ook juli). Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

Door het opbreken van de weg naar de schaapskooi in het oostelijk deel van het Sieperdaschor verdwijnt de toegangsweg van de Hedwigepolder naar de schaapskooi en het Land van Saefthinghe. Ten behoeve van de bereikbaarheid van de schaapskooi is op de (verstevigde) berm van de leidingendam een nieuwe dienstweg voorzien. Deze dienstweg zal, net zoals het schor en de bestaande weg over de Sieperdadijk nu, enkel bij springtij niet toegankelijk zijn. Aangezien er vanuit wordt gegaan dat de leidingendam niet in aanmerking komt voor intensief recreatief verkeer, maar alleen voor extensieve recreatie in de vorm van wandelaars (alleen mogelijk indien gebruik gemaakt wordt van de wijzigingsbevoegdheid in het Inpassingsplan) en ten behoeve van het beheer, kan hierbij gesteld worden dat dit geen extra verstoring genereert ten opzichte van de verstoring die momenteel reeds plaats vindt. Op de huidige (Natura2000) waarden is derhalve geen negatieve impact te verwachten in vergelijking met de impact die er nu reeds is.

Naast de herinrichting van het gebied zijn ook de mogelijkheden voor intensief recreatief gebruik verkend. Deze mogelijkheden zijn getoetst aan Natura 2000-doelen (zie Voortoets, bijlage bij het Inpassingsplan). De belevingsas, de ecolodges en het natuurspaviljoen worden als wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het inpassingsplan, maar hiervoor wordt nog geen vergunning wordt aangevraagd. Daarom blijven de effecten van het intensief recreatief gebruik buiten beschouwing in voorliggende Passende beoordeling.

6 **Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)**

Andere ingrepen die een effect kunnen hebben

Vanuit de Europese regelgeving inzake de Habitatrichtlijn wordt expliciet aangegeven dat het effect van een plan of project in combinatie met andere (relevante) plannen of projecten gezien moet worden: "Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een Passende Beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor het plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden."

Deze vereiste is overgenomen in de hierop betrekking hebbende wetgeving voor Nederland en Vlaanderen. Voor Nederland betreft dit artikel 19f van de Natuurbeschermingswet 1998; voor Vlaanderen betreft dit in artikel 36ter (par. 3 – 6) van het Decreet Natuurbehoud.

Het is hier ons inziens ook relevant om in kader van dit cumulatie-onderzoek de Ontwikkelingsschets 2010 aan te halen. In het strategische milieueffectenrapport is het standpunt ingenomen dat de niet op natuurbehoud gerichte delen van een gemengd plan of project afzonderlijk passend beoordeeld moet worden. Tegelijkertijd is daarin gesteld dat « ... de Passende Beoordeling voor de maatregelen tot verruiming dient te worden geplaatst in de context van het integrale maatregelenpakket voor veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid... ». Immers kunnen enkele kleine ingrepen gezamenlijk wel een significant effect hebben op de natuurwaarden.

De beoordeling van deze cumulatieve effecten in en langs dit deel van de Westerschelde - Zeeschelde is echter een complexe opgave. Door de dynamiek van het systeem is het zeer moeilijk om vast te stellen of waargenomen veranderingen het gevolg zijn van natuurlijke processen dan wel van menselijke ingrepen. Bovendien zijn de effecten van de afzonderlijke ingrepen onderling niet of nauwelijks te scheiden. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op activiteiten/ingrepen, die een effect kunnen hebben op de soorten of habitattypen, bovenop de effecten die door het voorliggende project gegenereerd worden. Dit wordt ook geadviseerd in de 'Natura 2000 interpretation manual' (EU, 2000).

Bij het onderzoek naar cumulatie van effecten zijn conform eerder onderzoek drie verschillende situaties te onderscheiden:

- Voor die soorten en habitats waarop significant negatieve effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen projecten en handelingen niet meer van belang voor de vraag of het project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, projecten of handelingen significante gevolgen kan hebben voor het gebied. Immers: binnen het project moeten dan oplossingen worden gezocht om voor het significant negatieve effect te mitigeren of te compenseren.
- Voor habitats en soorten waarop geen effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen en projecten niet van belang. Immers: effecten die nul of bijna nul zijn, kunnen door cumulatie met andere plannen, projecten of handelingen nooit 'uitgroeien' tot effecten die aan dit project toe te rekenen zijn. De effecten van de andere plannen, projecten of handelingen zijn of veel groter (significant of niet significant) of zijn ook nul of bijna nul.
- Bij het optreden van kleine of tijdelijke, maar niet significante effecten is het onderzoek van mogelijke cumulatie dus het meest van belang. Hierbij is steeds nagegaan of deze kleine effecten, samen met effecten van andere plannen, projecten of handelingen, zouden kunnen leiden tot significante effecten. In deze situatie bevinden we ons bij voorliggend cumulatieonderzoek.

Belangrijkste ingreepstypen langs de Westerschelde en de Beneden-Zeeschelde

De belangrijkste ingrepen op de Westerschelde – Zeeschelde zijn (niet limitatief):

- Inpolderingen en dijkverzwaringen;
- Industrie;
- Vaargeulverruiming;
- Lozingen van verontreinigd water;
- Baggerwerkzaamheden;
- Zandwinning;
- Werkzaamheden land-watergrens;
- Visserij;
- Scheepvaart;
- Recreatie.

Voor **Nederland** zouden in theorie de volgende projecten, handelingen en plannen cumulatief beschouwd kunnen worden met de effecten van het project 'Aanleg Intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder':

1. voortzetting morfologische ontwikkeling als gevolg van eerdere projecten (waar onder verruiming en inpolderingen) in combinatie met autonome (natuurlijke) ontwikkeling;
2. dijkverbeteringen langs de Westerschelde;
3. ontwikkelingen in de zandwinning in de Westerschelde;
4. eventuele aanleg van containerterminal in haven van Vlissingen (Westerschelde Container Terminal), de Dokkershaven bij Vlissingen en de haven bij Perkpolder;
5. storten van havenslib uit de Westerscheldehavens;
6. visserij op garnalen en tong;
7. natuurontwikkeling in het middengebied van de Westerschelde (natuurontwikkelingsproject uit de Ontwikkelingsschets 2010);
8. projecten uit het natuurcompensatieprogramma na de tweede verdieping van de Westerschelde.

Bovenstaande punten 8 en 9 betreft plannen, projecten en handelingen met positieve effecten op de beschermde natuur en worden niet meegenomen bij de beoordeling van cumulatieve effecten. Dit zou bij cumulatie kunnen werken als een soort compensatie van negatieve effecten (door andere oorzaken), hetgeen niet de intentie is van art. 19f van de Natuurbeschermingswet 1998.

Ingrepen en ingreeptypen die een relatie vertonen met het project

Vaargeulverruiming <-> habitats

- De ontwikkelingen en activiteiten in de Zeeschelde en de Westerschelde hebben in de vorige eeuw geleid tot ingrijpende effecten op diverse habitats en soorten. De belangrijkste verandering in de laatste decennia is met name de afname aan schorren. Het areaal aan platen en slikken is op dit moment min of meer in evenwicht.
- In de MER vaargeulverruiming staat aangegeven dat uit eerder onderzoek blijkt dat de nieuwe verruiming geen negatieve gevolgen voor de natuur zal hebben, als de kwetsbare natuur in het estuarium weer robuuster wordt, en als de verruiming zorgvuldig gebeurt. Vlaanderen en Nederland hebben afgesproken om de natuur steviger te maken door gezamenlijk tenminste 1.700 hectare nieuwe natuur te ontwikkelen.
- De inrichting van het intergetijdengebied zal geen bijkomend negatief effect genereren op de aanwezige natuurwaarden (slik, schor). Integendeel, het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig en robuust slikken- en schorregebied dat mede de negatieve repercussies die mogelijks optreden ten gevolge van de vaargeulverruiming opvangt.

Dijkverzwaringen <-> habitats

- In 1997 is het Projectbureau Zeeweringen begonnen met het verbeteren van de dijkbekledingen langs de (Nederlandse) Westerschelde. Bij deze werkzaamheden kan zeer lokaal enig habitatverlies optreden door de zeewaartse verschuiving van de buitenteen van de dijk. De verschuiving beperkt zich echter tot hoogstens enkele meters en landwaartse verschuiving komt ook voor. Op basis van diverse ontwerpnota's blijkt er geen sprake te zijn van significante habitatverliezen door dijkverzwaring.
- De gezamenlijke effecten van recente dijkverbeteringswerken op de habitats en soorten zijn zodanig beperkt, dat deze als niet significant kunnen worden aangemerkt. Het is niet bekend of er eventuele significante effecten door verstoring van aangemelde vogelsoorten als gevolg van de grotere toegankelijkheid van de dijk voor recreanten

zijn opgetreden. Voorliggend project levert aan deze negatieve effecten geen bijkomende negatieve bijdrage.

- Cumulatie met eventuele negatieve effecten van de aanleg van het intergetijdengebied op specifieke Natura 2000-habitats kan worden uitgesloten.

Activiteiten land-watergrens <-> aantals- en oppervlakteveranderingen

- De aantalsveranderingen aan vogels in de Natura 2000-zones, specifiek ten gevolge van menselijke ingrepen, zijn niet allemaal bekend. In ieder geval kan worden gesteld dat significant negatief beïnvloede vogelsoorten (Blauwborst, Bruine kiekendief, op Vlaams grondgebied als gevolg van ingrepen in het schor Ouden Doel momenteel niet door andere activiteiten in het desbetreffende SBZ negatief worden beïnvloed. De aantalsevolutie van deze soorten is immers de laatste jaren neutraal tot positief, hun (potentiële) broedlocaties blijven status quo of nemen in oppervlakte toe, ten gevolge van de tijdelijke en permanente compensatiezones die na het Deurganckdok-arrest werden ingericht in het Linkerscheldeoevergebied. Ook habitatype 1330 'Atlantische schorren' werd de laatste jaren niet door andere activiteiten cumulatief negatief beïnvloed (zie ook §7.5.2.1., onderdeel 'Tijdelijke en permanente compensaties'). Het ligt in de lijn der verwachtingen dat het voorliggend project inzake oppervlakte- en daarmee samenhangende aantalstoename en soortaanzigheid een positieve bijdrage zal leveren aan de SBZ-doelstellingen. Het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig slikken- en schorrengebied dat mede de negatieve repercussies die optreden/optraden ten gevolge van de Deurganckdok-werkzaamheden opvangt.
- Aanleg havens: de mogelijke aanleg van havens zal naar verwachting geen effect hebben op de habitats en soorten die door dit project beïnvloed worden.

Conclusie

Uit bovenstaande blijkt dat de met dit project beoogde inrichting van het intergetijdengebied op lange termijn – ook gezamenlijk met andere activiteiten – geen negatieve bijdrage levert aan de integriteit en de staat van instandhouding van het SBZ; integendeel – het project kan worden gezien als een herstelmaatregel met het doel om op termijn de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken. Op de langere termijn is er duidelijk een positief effect.

Het Vlaamse projectdeel is inmiddels volop in uitvoering en leidt tot de ontwikkeling van nieuwe natuur.

7 Mitigerende maatregelen (NL en VL)

In bovenstaande hoofdstukken werd nagegaan of er negatieve effecten kunnen optreden bij de aanleg en de inwerkingtreding van het intergetijdengebied op de in kader van Natura 2000 bij Europa aangemelde soorten en habitats. Onderstaand worden een aantal relevante maatregelen (i.f.v. Natura 2000) aangehaald die de effecten van een bepaalde ingreep kunnen beperken. Onderstaand worden de mitigerende maatregelen beschreven die met betrekking tot de hoger genoemde Natura 2000-aspecten in de praktijk zullen worden gebracht.

Terreinmaatregelen

- Door middel van het uitgraven van nieuwe kunstmatige laagten in deze voormalige genivelleerde landbouwgebieden (surplus bovenop de kreekaanzetten) kan de natuurontwikkeling tot een hogere diversiteit in het gecreëerde intergetijdengebied leiden (behoud van een behoorlijke ontwatering van deze laagten blijft echter wel geboden).
- De harde resistente kleilaag remt de ontwikkeling van het afwateringsstelsel. Een tot diep in het gebied uitgegraven hoofdgeul versterkt de afwatering van het intergetijdengebied. De ontwikkeling van het afwateringspatroon zou extra versterkt kunnen worden door de hoofdgeul en de eventueel lokaal ontstane geulen met elkaar te verbinden. Daardoor zal meer water in een meer divers stromingspatroon door het projectgebied stromen, waardoor de erosieve kracht toeneemt. Het resultaat is dat het gebied beter ontwatert, een sterker ontwikkeld krekensstelsel krijgt en dat een groter deel van het gebied als een natuurlijk schor oogt (types 1310, 1320 en 1330). Bovendien zal het leiden tot een natuurlijker verdeling van het sediment over het gebied.
- Werken aan de zuidzijde van de huidige leidingendam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe.

Seizoen

- De werkzaamheden aan dijken en schorren, inclusief de versterigingswerken aan de Leidingendam, zullen worden uitgevoerd in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober). Op die manier wordt verstoring van broedende vogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

Omgeving

- Ten aanzien van de Leidingendam zijn maatregelen voorzien om de stabiliteit hiervan te verzekeren. Deze zijn in detail onderzocht in een stabiliteitsstudie in het kader van het inrichtingsplan. Ten aanzien van de effecten van het gebruik door zacht recreatief verkeer van de berm van deze dam zijn geen aanvullende maatregelen nodig.

-

8 *Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrictlijn*

8.1 *Natura 2000-beoordeling Nederland*

Broedvogels en niet-broedende vogels

Voor het voorgenomen Inrichtingsplan geldt dat tijdens de uitvoeringsfase, zich tijdelijke negatieve effecten voordoen op de instandhoudingsdoelen van de aangemelde broed- en niet-broedvogelsoorten. Op korte en langere termijn na inwerkingtreden van het intergetijdengebied zijn er geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen.

De reden daartoe moet gezocht worden in de zeer grote aantallen aangemelde vogelsoorten die zich in Saeftinghe bevinden i.r.t. het gebied waar werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze aantallen maken dat het verdwijnen door vergraven van broedplaatsen of verstoren van beperkte aantallen broedvogels of niet-broedvogels bij de Sieperdamonding, het Sieperdaschor of het Nederlandse Scheldeschor op de langere termijn geen negatief effect zal hebben op de instandhoudingsdoelen. In de omgeving zijn voldoende ongestoorde alternatieve broed- rust- en foerageerlocaties beschikbaar. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdennatuur vergroot het leef-foerageer- en rustgebied van het overgrote deel van de relevante vogels en draagt daarbij op termijn voor vrijwel alle vogelsoorten bij aan de gunstige staat van instandhouding van de soort in het Natura 2000-gebied.

Habitats en (niet-vogel)soorten (vissen en zoogdieren)

Bij uitvoering van het Inrichtingsplan treedt op Nederlands grondgebied op de langere termijn geen negatief effect op het instandhoudingsdoel van de aangewezen habitattypen. Het verdwijnen van circa 52 ha schorren (H1330) veroorzaakt op Nederlands niveau een tijdelijk effect, maar, rekening houdend met de omvang van de nieuwe estuariene uitbreiding en de beoogde ontwikkeling binnen dit gebied, zijn op termijn van circa 10 jaar per saldo negatieve effecten op het instandhoudingsdoel uit te sluiten. De nieuw aangelegde kreken in het Sieperdaschor en het nieuwe intergetijdengebied in de Hedwigepolder leveren een belangrijke bijdrage aan het behalen van de IHD'en. Ook op de IHD'en voor (niet-vogel)soorten is geen negatief effect te verwachten. Zowel inzake (niet-vogel)soorten als inzake habitats kan evenmin gezegd worden dat deze een negatief effect op het realiseren van de IHD'en teweegbrengen. Op Nederlands grondgebied is overigens vooral dynamiek nodig om de natuurdoeltypen waarvoor de huidige staat van instandhouding slecht is, te realiseren. Het voorliggende Inrichtingsplan is in staat te zorgen voor deze dynamiek.

8.2 *Vogel- en habitatrictlijnbeoordeling Vlaanderen*

Vogelrichtlijnbeoordeling

Op basis van de in dit rapport uitgevoerde Passende Beoordeling kan worden geconcludeerd dat de aanleg van het intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder verschillende effecten genereert op de bij Europa aangemelde vogelsoorten en op de Vogelrichtlijnverplichtingen zoals ruimtelijk vertaald in de Achtergrondnota Natuur. Bij het voorgenomen Inrichtingsplan is het negatief effect niet significant.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied wordt verwacht dat een erg waardevol sedimentatie-erosie- / slikken-schorreng gebied ontwikkelt. De precieze termijn waarbinnen dit gebeurt is onduidelijk (na ± 10 jaar).

Habitatrictlijnbeoordeling

Er vindt geen relevant ruimtebeslag of beïnvloeding van aangemelde habitats plaats door de aanleg van het intergetijdengebied bij uitvoering van het voorgenomen Inrichtingsplan.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied, zal op Vlaams niveau snel aan de SBZ-H-behoefte (nl. zo groot mogelijke oppervlakte "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor")) worden voldaan.

9 Inventarisaties, bronnen en informatie

Algemeen

Er zijn verschillende gegevens beschikbaar. In de effectbeoordeling werd reeds melding gemaakt van de volgende bronnen met terreininformatie inzake het projectgebied:

- Diverse RIKZ- en RWS-rapporten (o.a.
 - *Met het tij mee,*
 - *Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,*
 - *Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,*
 - *Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005*
 - *Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)*
- Losse Steltkluut-info (kopieën uit # studies)
- Algemene informatie op www.steltkluut.nl
- Dagwaarnemingen Saefthinghe, Sieperdaschor en Schelde op www.saeftinghe.be
- Dagwaarnemingen Prosperpolder, Schor Ouden Doel op www.scheldeschorren.be
- 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via www.inbo.be

Andere gehanteerde informatiebronnen zijn:

- Anoniem – diverse recente inventarisaties van en rondom het projectgebied van Natuurpunt, INBO, De Steltkluut, www.scheldeschorren.be -monitorings, www.saeftinghe.be,
- Arcadis, 2009. Passende Beoordeling Westerschelde & Saefthinghe. Gasunie. 110623/CE8/0N5/00623
- Baeyens, W., Monteny, F. & Van Ryssen, R. (1992). Metalen in de Scheldesedimenten. Tussentijds rapport fase 2. Vrije Universiteit Brussel.
- Belconsulting (2004). MER aanleg van een kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder-Noord. Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen.
- Bervoets, L., Schneiders, A., Wils, C. (1993). Onderzoek naar de verspreiding en de typologie van ecologische waardevolle waterlopen in het Vlaamse Gewest. Beneden-Scheldebekken. UIA i.o.v. Aminal, Afdeling Water.
- Bouma, H., de Jong, D.J., Twisk, F., Wolfstein, K. (2005). Zoute wateren ecotopenstelsel. Rapport RIKZ/2005.024. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Middelburg, 156p.
- De Deckere, E., Blust, R., Cornelis, B., Herman, P., Janssen, C., Meire, P., Van Regenmortel, S., Starink, M., Steen Redeker, E., Van den Bergh, E. & Ysebaert, T. 2002. Ecologie en ecotoxicologie van natuurgericht waterbeheer: implicaties van verontreiniging op natuurdoelstellingen en ontwikkeling in overstromingsgebieden. Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling 99/05. Universiteit Antwerpen. Antwerpen. 97 blz.
- De Kraker A.M.J. (2002). De Westerschelde, een water zonder weerga.
- INBO, 2004-2007. – Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20/2/2002: resultaten van het 1^e, 2^e, 3^e en 4^e jaar.
- MinLNV, okt. 2006. – Natura 2000-doelendocument. Ando bv, Den Haag.
- MinLNV, jan 2007 – Ontwerp-aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied n° 122 'Westerschelde en Saefthinghe'.
- Proses (2004). Rapport 9301. Natuurinrichtingsschets "Hedwige-, Doel- en Prosperpolder".
- Provincie Zeeland (2006). Omgevingsplan Zeeland 2006-2012.
- Schelde Informatie Centrum in samenwerking met het Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ (1999). "De ScheldeAtlas, een beeld van een estuarium".
- Soresma (2005). Ecologische doelstellingen intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder. Nota in functie van de opmaak van het MER.
- Spanoghe, G. et al. (2006). Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het derde jaar. Instituut voor Natuurbehoud. Verslag IN O.2006.1.
- Stikvoort, E.; De Winder, B (1997). Sieperdaschor, van polder naar schor, interim-evaluatie 1990-1996.
- Stikvoort, E. (2000). Met het tij mee: over de ontwikkelingen in het Sieperdaschor. [Going with the tide: on the developments in the Sieperdaschor]. Rapport RIKZ, 2000(46). Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee: Middelburg, The Netherlands. 50 pp.

- Van Damme, S., Ysebaert, T., Meire, P. & Van den Bergh, E. (1999). Habitatstructuren, waterkwaliteit en leefgemeenschappen in het Schelde-estuarium. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 99.24. Instituut voor Natuurbehoud (IN), Brussel.
- Van Damme et al. (2005). Spatial and temporal patterns of water quality along the estuarine salinity gradient of the Scheldt estuary (Belgium and the Netherlands): result of an integrated monitoring approach. *Hydrobiologia* 540: 29-45.
- Van Oevelen, D., Van den Bergh, E., Ysebaert, T. & Meire, P. (2000). Literatuuronderzoek naar ontpolderingen. Rapport IN.R.2000.7.
- Verbessem, I., Ysebaert, T., Van den Bergh, E., De Regge N., Soors, J., Kuijken, E. (2002). 10 jaar monitoring op het Groot Buitenschoor. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.10 Brussel.
- Ysebaert T. & Herman P. (2001). Bodemdieren langsheen estuariene gradiënten. De levende natuur: De Schelde een rivier met vele gezichten 2: 74-77.

Flora en vegetatie (habitats)

Het onderzoeksgebied is in het voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Op basis hiervan werd een Biologische Waarderingskaart (BWK) opgesteld volgens de methodiek die in Vlaanderen frequent wordt toegepast. Ook het Nederlands deel van het projectgebied werd aldus in kaart gebracht. Deze informatie werd gekoppeld aan bestaande inventarisatiegegevens van het RIKZ, INBO, Zeeuws Landschap, De Steltkluut en Natuurpunt. De BWK is zowel in 2010 als in 2013 geactualiseerd.

Op deze manier werd een beeld verkregen van de beschermde plantensoorten, zoutplanten en wieren in en rond het projectgebied.

Broedvogels / andere vogels

Het onderzoeksgebied is in voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Er heeft een globale inventarisatie van de broedvogels plaatsgevonden van het toekomstige intergetijdengebied aangevuld met gegevens van het RIKZ, Zeeuws Landschap, INBO (referenties; zie hierboven). In dit rapport zijn voor het onderzoeksgebied broedvogelgegevens van maximaal 10 jaar geleden gebundeld.